

ISSN 2697-3979 (Online)

JOURNAL OF ISLAMIC STUDIES

PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY

VOL. 15 NO. 2 JULY - DECEMBER 2024

PSU
FACULTY OF
ISLAMIC
SCIENCES

วารสารอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567

ISSN 2697-3979 (Online)

วัตถุประสงค์การจัดพิมพ์

เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ ข้าราชการ และนักวิชาการทั่วไป ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวิทยาการ ในสาขาอิสลามศึกษา กฎหมายอิสลาม เศรษฐศาสตร์อิสลาม และตะวันออกกลางศึกษา

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์ อาจอยู่ในรูปแบบต่อไปนี้ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ เป็นต้น ต้นฉบับ (Manuscript) ที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร เอกสารการประชุม หรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์) และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณารอตีพิมพ์ในวารสารอื่น เรื่องที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (Peer-reviewed) และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารวิชาการรายปี (2 ฉบับต่อปี)

❖ ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

❖ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

ผู้จัดพิมพ์

คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เผยแพร่

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JOIS>

ที่อยู่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารอิสลามศึกษาฯ คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี 181 ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

โทรศัพท์: 073-313928-50 ต่อ 2206 โทรสาร: 073-348726

อีเมล: jois.fais@gmail.com

บทความทุกเรื่องจะผ่านการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อความและบทความในวารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นแนวคิดของผู้เขียน มิใช่เป็นความคิดเห็นของ คณะผู้จัดทำและมีใช้ความรับผิดชอบของคณะวิทยาการอิสลาม กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้มีการอ้างอิงแสดงที่มาอย่างชัดเจน

สำนักงานกองบรรณาธิการ อาคารวิทยอิสลามนานาชาติ คณะวิทยาการอิสลาม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัทชัย เอื้ออนันตสันต์	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
รองศาสตราจารย์ ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา	อธิการบดีมหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ศาสตราจารย์ ดร.อิหมรอน มะลูลีม	ศาสตราจารย์เกษียณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.จริญ มะลูลีม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน	กรรมการสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุหัมมัดรอฟลี แวหะมะ

รองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอาฟีฟี อัซซอลีฮีย
รองศาสตราจารย์ ดร.อีสมะแอ กาเต๊ะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอญิง สือแต

กองบรรณาธิการฝ่ายวิชาการ

Prof. Dr. Elraih Hamed Elnil Ahmad Ellaith	Umm Al-Qura University, Saudi Arabia
Prof. Dr. Mohammad Nasran Mohamad	National University of Malaysia
Prof. Dr. Datuk Zulkifli Yakub	University of Malaya, Malaysia
Dato' Prof. Dr. Adnan Mohamed Yusoff	
Prof. Dr. Mohd Fauzi bin Hamat	
Prof. Dr. Supiana, M.Ag	
Assoc. Prof. Dr. Siti Sara Binti Haji Ahmad	
ศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดซาคี เจ๊ะหะ	

ศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต
ศาสตราจารย์ ดร.ชาการียา หะมะ
รองศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง
รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดสกรี มัณญู
รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ การ์รีนา
รองศาสตราจารย์ ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์
รองศาสตราจารย์พิเชษฐ กาลามเกษตร
รองศาสตราจารย์เจ๊ะเหลาะ แยกพงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสมัน เตอาลี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัช นัยพอม

บรรณาธิการจัดการ

นายบาดีอรี ดอคอ

กองบรรณาธิการฝ่ายจัดการ

ดร.มนุศักดิ์ โต๊ะเถื่อน
นายมรวันต์ เจะและ
นายอัสมิง เซะ

Journal of Islamic Studies, Prince of Songkla University.

Vol. 15 No. 2 July – December 2024

ISSN 2697-3979 (Online)

Objective

To promote and encourage the exchange of knowledge in the fields of Islamic Studies, Muslim Studies, Islamic Law, Islamic Economics, and Middle Eastern Studies among national and international scholars. Published academic works may include the following formats: research articles, educational articles, review articles, and book reviews. Manuscripts submitted for publication must meet the following conditions: They must not have been previously published in any journal, proceedings, or other publications (except for research reports and dissertations). They must not be under consideration for publication in other journals. All submitted articles are initially reviewed by the editorial board to ensure alignment with the journal's aims and scope. Subsequently, each manuscript is evaluated by at least three qualified reviewers through a double-blind peer review process before publication.

Journal Publish Issue

Biannual journal (2 issues per year)

1st Issue (January - June)

2nd Issue (July - December)

Publisher

Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

Place of publication

Online edition: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JOIS>

Contact

Journal of Islamic Studies

Faculty of Islamic Science, Prince of Songkla University Pattani Campus.

181 Rusamilae Subdistrict, Charoen Pradit Road, Mueang District, Pattani 94000

Telephone: +66 073-313928-50 ext. 2206 **Fax:** +66 073-348726

Email: jois.fais@gmail.com

Every article will undergo a review for academic validity by at least three qualified reviewers. All texts and articles published in the *Journal of Islamic Studies*, Prince of Songkla University, reflect the authors' perspectives and do not represent the opinions of the organizing committee or the Faculty of Islamic Sciences. The journal's editorial board does not retain copyright over the articles; however, proper attribution and referencing are required when citing content from the journal.

Editorial Office

International Islamic Science Building, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Consulting Editors

Asst Prof Dr. Attachai Ueranantasun	Vice – President of Pattani campus, Prince of Songkla University
Assoc. Prof. Dr. Ismail Lutfi Japakiya	Rector of Fatoni University
Prof. Dr. Imron Maluleem	Emeritus Professor Kasetsart University
Prof. Dr. Jaran Maluleem	Thammasat University
Prof. Dr. Kanok Wongtrangan	Member of the University Council, Prince of Songkla University

Editor-in-Chief

Asst. Prof. Dr. Muhammad Roflee Waehama

Associate Editor

Associate. Prof. Dr. Muhammadafeefee Assalihee
Associate. Prof. Dr. Muhammadafeefee Assalihee
Asst. Dr. Abdulroning Suetair

Academic Editorial Board

Prof. Dr. Elraih Hamed Elnil Ahmad Ellaith	Umm Al-Qura University, Saudi Arabia
Prof. Dr. Mohammad Nasran Mohamad	National University of Malaysia
Prof. Dr. Datuk Zulkifli Yakub	University of Malaya
Dato' Prof. Dr. Adnan Mohamed Yusoff	Islamic Sciences of Malaysia
Prof. Dr. Mohd Fauzi bin Hamat	University of Malaya
Prof. Dr. Supiana, M.Ag	UIN Syarif Hidayatullah Jakarta
Assoc. Prof. Dr. Siti Sara Binti Haji Ahmad	University Islam Sultan Sharif Ali

Prof. Dr. Muhammadzakee Cheha
Prof. Dr. Ibrahim Narongraksakhet
Prof. Dr. Zakariya Hama
Assoc. Prof. Dr. Niloh Wae-u-seng
Assoc. Pro. Dr. Shukree Manyunu
Assoc. Prof. Dr. Abdullah Karina
Assoc. Prof Dr. Anis Pattanaprichaworng
Assoc Pichet Kalamakasait
Assoc. Prof. Cheloh Khaekphong
Asst. Prof. Dr. Asman Taeali
Asst. Prof. Dr. Tawat Noipom

Managing Editor

Mr. Baderee Dorkhor

Managing Editorial Board

Dr. Manoosak Touthern
Mr. Marwan Jehlaeh
Mr. Asming Seh

Fatoni University
Prince of Songkla University
Prince off Songkla University
Prince of Songkla University
Fatoni University
Muslim scholar
Prince of Naratiwas University
Mahidol University
Princess of Narathiwas University
Prince of Songkla University
Prince of Songkla University

สารบัญ

บทความวิจัยและบทความวิชาการ	หน้า
การปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน <i>วลันต์ สรรพสุข และ ธีรยุทธ์ บำบัด และ อรรถพล คณิตขจรกร</i>	1-15
บทบาทผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดดีเด็บบโตของเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ <i>มาวัญตะฮ์ สาและ ศศิลักษณ์ ขยันกิจ</i>	16-28
พฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโผ อำเภอมูมผาง จังหวัดตาก <i>วชิระ สิงห์คง และ ศศิธร พรหมสอน และ บุญยกฤต รัตนพันธุ์ และ ชูเกียรติ เนื้อไม้ และ กฤษดา กาวีวงศ์</i>	29-44
ปัจจัยที่มีผลต่ออรรถนะของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลามมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ <i>ยุทธนา เกื้อกุล และ นิเลาะ แวอุเซ็ง และ มุห์หมัดรอฟลี แวหะมะ</i>	45-60
การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลอัศลาห์โดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 <i>ซูกิมัน มามะ และ มุห์หมัดสุไหมี เฮงยามา</i>	61-76
ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมไทยในสื่อสังคมออนไลน์ต่อนโยบายพรรคการเมืองในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 <i>จิระโรจน์ มะหมัดกุล และ ฐานุวัชร รินนานนท์ และ จารุพล เรืองสุวรรณ และ ดามพ์ สุนทรทรัพย์</i>	77-93
Promoting Sustainable Innovation Through Islamic Financial Literacy and Inclusion in Thailand's Five Southern Border Provinces <i>Asas Worasutr</i>	94-106
Enhancing Student Engagement in Islamic Studies: The Impact of Traditional Islamic Teaching and Problem-Based Learning Approaches <i>Orawit Boonchom</i>	107-124
Comparative Analysis of Regulation and Supervision of Islamic Banking between Malaysia and Saudi Arabia <i>Ibrahim Wanni Tohyala</i>	125-138
The Effectiveness of Animation Based-Electronic Program to Develop the Attainment of Inheritance Rules and Academic Achievement for Non-Arabic Speaker Students. <i>Manal Fawzy Mohamed Farrouh and Abbas Abdullah Shoman</i>	139-155

การปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน

Received: October 20, 2024, Revised: November 14, 2024, Accepted: December 4, 2024

วสันต์ สรรพสุข¹

ธิรายุส บำบัด²

อรรถพล คณิตขารางกูร³

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน และ 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ฯ สำหรับสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน

วิธีการศึกษา การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีพื้นที่เป้าหมาย คือ มหาวิทยาลัยขุนเขา (นามสมมุติ) เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ฯ ผ่านการศึกษเอกสาร การสังเกตการณ์ภาคสนาม และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม จำนวน 12 คน ระยะที่ 2 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ฯ เป็นการยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายจากข้อมูลในระยะที่ 1 และสนทนาวិพากษ์ข้อเสนอเชิงนโยบายโดยผู้นำชมรมนิสิตมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือตอนบน จำนวน 5 คน รวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2566 – มิถุนายน 2567 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา 1) การปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ฯ แบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 การปรับตัวดำรงวิถีมุสลิมในสภาพแวดล้อมใหม่ทางวัฒนธรรม มิติที่ 2 การต่อรองและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตามวิถีมุสลิม และมิติที่ 3 การปรับตัวและเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์นิสิตวิชาชีพครูมุสลิม 2) สถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบนควรมีนโยบายและแนวปฏิบัติที่เอื้อต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมเสริมหลักสูตร หลักสูตรและการเรียนการสอน การฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครู และบุคลากร รวมถึงควรมีนโยบายเกื้อหนุนและส่งเสริมให้นิสิตต่างศาสนิกได้เรียนรู้และเข้าใจศาสนาและวิถีวัฒนธรรมของนิสิตมุสลิมที่มาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นกัน

การนำผลวิจัยไปใช้ สถาบันการผลิตครูในภาคเหนือตอนบนสามารถปรับใช้ในการออกแบบและกำหนดนโยบายตามบริบทสถาบันการผลิตครูที่เกื้อหนุนการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ฯ

คำสำคัญ: การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, นิสิตวิชาชีพครูมุสลิม, ภาคเหนือประเทศไทย

¹ ป.ด. (การศึกษา วิชาเอก พหุวัฒนธรรมศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

² ร.ม. (รัฐศาสตร์) อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อีเมล: tirayoot.bu@up.ac.th

³ ศษ.ม. (การศึกษา วิชาเอก สังคมศึกษา) อาจารย์ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา อีเมล: auttapol_191@hotmail.com

Adaptation for Cross-Cultural Learning of Muslim Pre-service Teachers from The Southern Border Provinces of Thailand at Teacher Education Institution in Upper Northern Thailand

Wasan Sapphasuk¹⁴

Tirayoot Bumbad²

Auttapol Khanitcharongkul³

Abstract

Objective: 1) to study the cross-cultural learning adaptation of Muslim pre-service teachers from the southern border provinces studying at teacher education institutions in upper northern Thailand, and 2) to develop policy recommendations to support the cross-cultural learning adaptation of Muslim pre-service teachers from the southern border provinces for teacher education institutions in upper northern Thailand.

Methodology: This study is qualitative research. The target area is Khun Khao University (pseudonym). Data was conducted in 2 phases: Phase 1 studied cross-cultural learning adaptation through document study, field observation, and semi-structured interviews with 12 Muslim pre-service teachers. Phase 2 involved policy recommendation formulation by drafting policy proposals from data in Phase 1 and critically discussing the policy proposals with 5 Muslim student club leaders from higher education institutions in upper northern Thailand. Data was collected from July 2023 to June 2024 and analyzed using content analysis.

Research findings: 1) The cross-cultural learning adaptation of Muslim pre-service teachers can be categorized into 3 dimensions: i) Adapting Muslim practices in a new cultural environment ii) Negotiating and creating learning spaces aligned with Muslim practices iii) Adapting and learning to construct a Muslim pre-service teachers' identity. 2) The study recommends that teacher education institutions implement policies and practices to facilitate the adaptation and learning of Muslim pre-service teachers in 5 key areas: facilities, extra-curricular activities, curriculum and instruction, professional teaching experience, and staff. Additionally, these institutions should adopt policies that support and encourage non-Muslim

¹ Ph.D. (Education, Multicultural Education), Assistant Professor, School of Education, University of Phayao

² M.A. (Politics and Government), Lecturer, School of Political and Social Sciences, University of Phayao

³ M.Ed. (Education, Social Studies), Lecturer, School of Education, University of Phayao

students to learn about and understand the religion and cultural practices of Muslim students from the southern border provinces.

Contributions: Teacher education institutions in upper northern Thailand can adapt in designing and establishing specific policies according to their institutional contexts that support cross-cultural learning adaptation of Muslim pre-service teachers from the southern border provinces of Thailand.

Keywords: Cross-Cultural Learning, Muslim Pre-service Teachers, Northern Thailand

บทนำ

การย้ายถิ่นฐานเพื่อเป้าหมายทางการศึกษาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่ผู้คนเลือกที่จะเคลื่อนย้ายจากสังคมบ้านเกิดไปยังสังคมปลายทางเพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพดีกว่าในถิ่นฐานของตน อาจเกิดขึ้นได้ทั้งการย้ายถิ่นภายในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำ และความไม่เท่าเทียมโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่มีคุณภาพการศึกษาแตกต่างกัน (Obire, 2020; Yang, 2023) ทว่าการย้ายถิ่นฐานกลับทำให้พวกเขาต้องเผชิญกับต้นทุนทางเศรษฐกิจ ต้นทุนทางสังคม การจากลาครอบครัวและเพื่อน ๆ ไปสู่สังคมใหม่ที่ไม่คุ้นเคย รวมถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคมปลายทาง (Obire, 2020) พวกเขาในฐานะสมาชิกใหม่จึงต้องเรียนรู้และปรับตัวทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องและอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมใหม่ ดังที่ Yang (2023) ชี้ให้เห็นความท้าทายของผู้ย้ายถิ่นที่ต้องเผชิญกับความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและความแตกต่างของทุนทางวัฒนธรรมซึ่งส่งผลต่อการประสบความสำเร็จทางการศึกษาและเป็นการท้าทายในปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมปลายทางเพื่อให้สามารถดำรงชีพและสำเร็จการศึกษาตามเป้าหมายของการย้ายถิ่นฐาน

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นหนึ่งในสังคมต้นทางในประเทศไทยที่มีนักเรียนย้ายถิ่นเพื่อเป้าหมายทางการศึกษาทั้งในสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เช่น อียิปต์ อินเดียเซีย และตุรกี และสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยมีปัจจัยผลักดันและดึงดูดส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา การแสวงหาโอกาสทางการศึกษา ความก้าวหน้าในอาชีพ รวมถึงนโยบายสนับสนุนทุนการศึกษาของรัฐบาลไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2551 เพื่อดึงดูดให้นักเรียนในพื้นที่ไปศึกษาต่อและมุ่งหวังให้กลับไปปฏิบัติงานในภูมิลำเนาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ภายหลังสำเร็จการศึกษา (Chanarnupap et al., 2017) การย้ายถิ่นฐานเพื่อการศึกษาดังกล่าวส่งผลให้พวกเขาต้องเผชิญกับความกดดัน ท้าทาย หรือความตระหนกทางวัฒนธรรมเนื่องจากพวกเขากลายเป็นคนกลุ่มใหม่ที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ศาสนา และวิถีชีวิตตามแบบมุสลิม แตกต่างจากผู้คนในสังคมปลายทาง ดังงานวิจัยของ Kammayee (2009) Sukka et al. (2019) และ Pengjan, (2021) ศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพฯ และสงขลาตามลำดับ พบว่า นิสิตมักมีปัญหาในการปรับตัวมากกว่านิสิตที่มาจากจังหวัดอื่น เนื่องจากวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเฉพาะการใช้ภาษา เนื่องจากพวกเขามักจะใช้ภาษามลายูในการสื่อสารและการเรียนในภูมิลำเนาของตนเอง

หลักสูตรการผลิตครูเป็นหนึ่งในสาขาวิชาที่รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนสำหรับนักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สนใจศึกษาต่อในประเทศและมีเป้าหมายกลับไปเป็นครูรุ่นใหม่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเฉพาะสถาบันการผลิตครูในภาคเหนือตอนบน ปีการศึกษา 2566 พบว่า มีนิสิต/นักศึกษามุสลิมจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ศึกษาในหลักสูตรการผลิตครู (ชั้นปีที่ 1-4) กระจายอยู่จำนวน 4 แห่ง เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ข้อมูลภาคสนาม, 2566; การสนทนากลุ่มผู้นำชมรมนิสิตมุสลิม, 2567) ทว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษานิสิตมุสลิมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่มีความห่างไกลทางภูมิศาสตร์และมีความต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาค่อนข้างมาก รวมถึงไม่มีงานที่ศึกษากลุ่มนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะ แม้ว่านิสิตในหลักสูตรการผลิตครูจะมีความท้าทายและเผชิญกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้งในสถาบันอุดมศึกษาและการปฏิบัติการสอน (ฝึกสอน) ในโรงเรียนก็ตาม

การศึกษานี้เป็นการศึกษาการย้ายถิ่นภายในประเทศเพื่อเป้าหมายทางการศึกษาโดยเลือกศึกษาเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบนโดยใช้ชื่อสมมุติว่า “มหาวิทยาลัยขุนเขา” ซึ่งมีหลักสูตรการผลิตครูและนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากที่สุดในภาคเหนือตอนบน รวมถึงมีนิสิตในหลักสูตรอยู่อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีจำนวนรวม 20 คน ได้แก่ นราธิวาส จำนวน 7 คน ปัตตานี จำนวน 6 คน และยะลา จำนวน 7 คน นอกจากนี้ยังมีชมรมนิสิตมุสลิม และมีสวัสดิการเกื้อหนุนสำหรับนิสิตมุสลิมของสถาบันอุดมศึกษา (ข้อมูลภาคสนาม, 2566) การวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะเผยให้เห็นการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถาบันการผลิตครูในภาคเหนือตอนบนโดยประยุกต์ใช้แนวคิดการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม (Kim, 2017) ร่วมกับแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Lefebvre, 1991) เพื่อทำความเข้าใจต่อการปรับตัว ต่อรอง และสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม รวมถึงศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนของสถาบันการผลิตครูด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมศึกษา (Banks & Banks, 2016) โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการปฏิรูปสถานศึกษา และนำผลการศึกษาข้างต้นมาร่วมกันสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เสนอต่อสถาบันการผลิตครูในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบนภายใต้สถานการณ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ ค่านึงถึงบริบท และความรู้สึกนึกคิดของสิ่งที่ศึกษา (Posita, 2023) และร่วมสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายจากประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึก เสียงสะท้อน และความต้องการของนิสิตมุสลิม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะนิสิตมุสลิมจากพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ศึกษาอยู่ในหลักสูตรการผลิตครูในมหาวิทยาลัยขุนเขา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2566 – มิถุนายน 2567 แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิสิตมุสลิมของมหาวิทยาลัยขุนเขา และเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การสังเกตกิจกรรมของนิสิตมุสลิมทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นิสิตมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในหลักสูตรการผลิตครู คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชา และชั้นปี ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 คน และมีเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร แบบบันทึกการสังเกตการณ์ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ระยะที่ 2 การจัดทำและวิพากษ์ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาในระยะนี้เป็นการร่วมสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายจากข้อมูลภาคสนามที่คำนึงถึงประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึก เสียงสะท้อน และความต้องการของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมในระยะที่ 1 และวิพากษ์ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านการสนทนากลุ่มผู้นำนิสิตมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือตอนบน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธานชมรมนิสิตมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือตอนบน 4 มหาวิทยาลัย จำนวน 4 คน และผู้ประสานงานเครือข่ายชมรมนิสิตมุสลิมภาคเหนือ จำนวน 1 คน รวม 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง มีเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น และใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเริ่มต้นจากการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาจัดระเบียบข้อมูล ถอดเทปบันทึกเสียง การจัดเก็บข้อมูลเพื่อความปลอดภัย และการจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นจึงให้รหัสข้อมูลโดยการติดป้ายข้อความย่อต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ทำการจัดระเบียบข้อมูลแล้ว จากนั้นจึงเลือกข้อความที่มีความหมายเดียวกันใส่รหัสเดียวกัน และทำการแสดงข้อมูลโดยการเลือกเอาข้อมูลที่แตกออกเป็นหน่วยย่อย ๆ แล้วกลับมารวมกันใหม่ให้เป็นกลุ่ม ๆ ตามหัวข้อการวิเคราะห์ตามจุดประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นจึงนำเอาข้อมูลที่ได้มาทำการสรุปและตีความข้อค้นพบจากการศึกษากับแนวคิดการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม แนวคิดพื้นที่ทางสังคม และแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษา และนำเสนอผลการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ (Posita, 2023)

อนึ่ง การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงและขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามการขอรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่ UP-HEC 2.2/056/66 รวมถึงใช้ชื่อสมมุติสำหรับสถาบันอุดมศึกษาและใช้รหัสสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการนำเสนอผลวิจัยเพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวและผลกระทบเชิงลบที่อาจมีต่อผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา

1. การปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน

นิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือได้ว่าเป็นนิสิตที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา และวิถีปฏิบัติตามแบบมุสลิม การย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนทำให้พวกเขาต้องเผชิญหน้า ปรับตัว และเรียนรู้กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ผู้คน ภาษา ศาสนา และความเชื่อที่แตกต่างจากวิถีมุสลิม รวมถึงถูกสงสัย ตั้งคำถาม และเลือกปฏิบัติจากความไม่รู้หรือไม่มีความเข้าใจทางวัฒนธรรมจากภาพจำความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีต ดังประสบการณ์ของนิสิตหญิง ความว่า “มีอาจารย์ถามหนูว่า เอะระเบิดมาไหม ปัตตานีมีระเบิด หนึะระเบิดมาหรือ” (M11, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567) ฉะนั้นภายใต้บริบทและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมใหม่ในสังคมภาคเหนือตอนบนทำให้พวกเขาต้องปรับตัว เรียนรู้ และสร้างพื้นที่เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงวิถีชีวิตตามหลักศาสนาของตน แบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 การปรับตัวดำรงวิถีมุสลิมในสภาพแวดล้อมใหม่ทางวัฒนธรรม

การย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาในหลักสูตรการผลิตครู ณ มหาวิทยาลัยขุนเขา เป็นความท้าทายของนิสิตมุสลิม ทั้งการเอาชนะความกังวลและหวั่นไหวของครอบครัว ความแตกต่างทางภาษา ข้อจำกัดอาหารวัฒนธรรมที่แตกต่างจากกลุ่มเพื่อน ตลอดจนการดำรงชีวิตตามวิถีของมุสลิม โดยเฉพาะในช่วงแรกของการย้ายถิ่นฐาน (M9, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567) ทั้งนี้ภายใต้สังคมใหม่ปลายทางในภาคเหนือตอนบน “ชมรมนิสิตมุสลิม” เป็นกลไกเกื้อหนุนสำคัญในการปรับตัวระยะแรก อาทิ การสื่อสารเพจ Facebook เกี่ยวกับการเลือกหอพัก ร้านอาหารฮาลาล การแต่งกาย การเดินทาง ห้องละหมาด และสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงช่วยอำนวยความสะดวก ดูแลความเป็นอยู่ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก ข้าวของเครื่องใช้ให้แก่นิสิตใหม่มุสลิม (M1, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567 M4, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2567) นอกจากนี้ ชมรมยังเป็นพื้นที่ทางสังคมให้นิสิตใหม่และนิสิตปัจจุบันได้เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ กิจกรรมสานสายใยน้องพี่ที่รัก กิจกรรมสานสัมพันธ์ญาติมาอะฮ์แห่งขุนเขา และกิจกรรมวงล้อมแห่งความรู้ (บันทึกภาคสนาม, 2567) โดยมุ่งให้นิสิตมุสลิมใหม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่และรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้เร็วมากขึ้น

เช่นเดียวกัน วิถีชีวิตประจำวันของนิสิตมุสลิมค่อนข้างจะมีรายละเอียดและความอ่อนไหวมากกว่าเมื่อเทียบกับนิสิตใหม่กลุ่มวัฒนธรรมอื่นโดยเฉพาะอาหาร การประกอบศาสนกิจ ซึ่งมหาวิทยาลัยขุนเขามีความเข้าใจและตระหนักถึงวิถีชีวิตของนิสิตมุสลิมค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (สนทนากลุ่มผู้นำชมรมนิสิตมุสลิม, 2567) ดังจะเห็นได้จากจัดสรรหอพักเฉพาะสำหรับนิสิตมุสลิมทั้งชายและหญิง เรียกว่า “หอไผ่เขียว” และผ่อนปรนให้นิสิตสามารถประกอบอาหารในหอพักได้เนื่องจากในมหาวิทยาลัยไม่มีร้านอาหารฮาลาล มีเฉพาะอาหารสำเร็จรูปจำหน่ายในร้าน 7-Eleven เท่านั้น นิสิตมุสลิมส่วนใหญ่จึงต้องประกอบอาหารเอง ด้วยสาเหตุข้างต้นหอพักแต่ละห้องจึงมีวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าสำหรับประกอบ

อาหารที่ถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นในกลุ่มนิสิตมุสลิม มากกว่านั้นหอพักยังเป็นพื้นที่ทางศาสนาที่ใช้ประกอบศาสนกิจประจำวันและกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม รวมถึงเป็นพื้นที่ทางสังคมสำหรับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความเครียด และปัญหาร่วมกัน โดยใช้พื้นที่ห้องกลางเป็นพื้นที่ในการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการในโอกาสต่าง ๆ ทำให้รู้สึกเหมือนอยู่ในครอบครัวที่มีทั้งเพื่อน พี่ และน้อง (บันทึกภาคสนาม, 2566; M5, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2567) แต่กระนั้นนิสิตใหม่บางส่วนที่จบจากโรงเรียนของรัฐประเภทสหศึกษาหรือมีประสบการณ์ในครอบครัวหลากหลายวัฒนธรรมมักเลือกอยู่หอพักรวมของมหาวิทยาลัยหรือหอพักเอกชนด้วยเหตุผลความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันและต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่จากเพื่อนใหม่ต่างวัฒนธรรม (M11, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567; M12, สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2567)

การปรับตัวของนิสิตมุสลิมในสภาพแวดล้อมใหม่ในระยะแรกภายหลังการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาชั้นมัธยมมุสลิมเป็นกลไกสำคัญต่อการเกื้อหนุนและสร้างความรู้สึกเหมือนการอยู่ในชุมชนมุสลิม ขณะเดียวกันการจัดสรรหอพักเฉพาะนิสิตมุสลิมของมหาวิทยาลัยก็เกื้อหนุนให้มีการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนิสิตมุสลิมที่พึ่งพาอาศัยกันและกัน มีพื้นที่ทำอาหาร ได้พูดภาษามลายู และปฏิบัติศาสนกิจในพื้นที่ที่รู้สึกปลอดภัยตามวิถีแห่งมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกัน

มิติที่ 2 การต่อรองและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตามวิถีมุสลิม

การดำรงชีวิตและรักษาอัตลักษณ์ตามแบบมุสลิมในสถาบันการผลิตครูในช่วงระยะเวลา 4 ปี เป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและความกังวลต่อการทำผิดหลักศาสนาในการเข้าร่วมทำกิจกรรมและการเรียนตามหลักสูตร กระนั้น “ชมรมนิสิตมุสลิม” ยังคงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยคัดกรองกิจกรรมที่สามารถเข้าร่วมได้หรือไม่สามารถเข้าร่วมเนื่องจากขัดกับความเชื่อทางศาสนา อาทิ กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมเวียง กิจกรรมบายสี สุขวัญ เป็นต้น ขณะเดียวกันชมรมฯ ก็จัดกิจกรรมทดแทนให้นิสิตมุสลิมเข้าร่วมและนับเป็นชั่วโมงการทำกิจกรรมตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด เช่น Big Cleaning Day Masjid กิจกรรมค่ายอาสาต้นกล้าในเมืองปง เป็นต้น รวมถึงมีกิจกรรมให้เพื่อน ๆ ต่างศาสนิกได้เรียนรู้และเข้าใจศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้น เช่น กิจกรรม Open House Muslim กิจกรรม Assalamualaikum เป็นต้น (ชมรมนิสิตมุสลิม, 2566; M3, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567) สะท้อนถึงความพยายามต่อรองและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ๆ ให้นิสิตมุสลิมได้เข้าร่วมเช่นเดียวกับเพื่อนต่างศาสนิก แต่กระนั้นนิสิตมุสลิมบางคนก็เลือกเข้าร่วมในบางกิจกรรมโดยเหตุผลและการต่อรองในระดับปัจเจกในแต่ละโอกาสไป เช่น ไปเดินกินขนม ไปเจอน้องรหัส ไปนั่งฟังเพลง เป็นต้น แม้ว่าชมรมนิสิตมุสลิมจะแจ้งเตือนให้หลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมก็ตาม (M7, สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2567; M8, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567) ทว่าการต่อรองดังกล่าวก็ได้สร้างความกังวลและข้อกล่าวหาที่อ้างถึงการมีอภิสิทธิ์เหนือกว่าชมรมอื่น ๆ และเพื่อนต่างศาสนิก ดังข้อเสนอในการประชุมคณะกรรมการชมรมนิสิตมุสลิม ความว่า “เราต้องระมัดระวังในการถ่ายรูปลง Social Media ต้องระวังการเรียกร้องบางอย่างมากเกินไป เพราะคนที่คิดเหมือนเราก็มี คนคิดไม่เหมือนเรา ไม่เข้าใจก็มาก อย่าทำให้คนอื่นคิดว่าเรามีอภิสิทธิ์มากกว่า” (บันทึกภาคสนาม, 2567)

นอกจากนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมในระดับคณะและสาขา นิสิตมุสลิมมักเลือกใช้วิธีการทดลองเข้าร่วม และการสื่อสารภายในกลุ่มนิสิตมุสลิมในชั้นปีต่าง ๆ เพื่อแจ้งให้เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ทราบว่าในแต่ละกิจกรรม ต้องระมัดระวังอะไรบ้างเพื่อไม่ให้ผิดหลักศาสนา รวมถึงการแจ้งต่ออาจารย์และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบกิจกรรม ให้รับทราบถึงข้อจำกัดของการเข้าร่วมกิจกรรม (M5, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567; M6, สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2567) เช่นเดียวกับการปฏิบัติศาสนกิจในระหว่างชั่วโมงเรียน นิสิตมุสลิมจะใช้ช่วงเวลาพัก ระหว่างคาบเรียนหรือขออนุญาตอาจารย์ผู้สอนเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ ณ ห้องละหมาดที่มหาวิทยาลัยจัดเตรียม ไว้ รวมถึงการลาิจโดยไม่เน้นวันลาเพื่อปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญ เช่น วันตรุษอีดิ้ลอัฎฮา วันอีฎิ้ลฟิตรี (M2, M3, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567; บันทึกภาคสนาม, 2567) แสดงให้เห็นความพยายามในการธำรงวิถีมุสลิม ในพื้นที่ต่างวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้ ต่อรอง และสร้างการรับรู้ถึงวิธีปฏิบัติให้แก่อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และเพื่อน ต่างศาสนา

มากกว่านั้น ยังมีการสร้างเครือข่ายนิสิตมุสลิมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภาคเหนือ มีการทำกิจกรรม ทางศาสนา และเสวนาวิชาการศาสนาร่วมกัน อาทิ โครงการ Ramadan at Doi-Ngam การบรรยายหัวข้อ เป้าหมายของชีวิตกับแนวทางการดำเนินชีวิตตามกรอบอิสลาม โครงการสร้างความตระหนักร่วมภารกิจ ปาเลสไตน์และนิทรรศการเพื่ออัลกุฎส์ เป็นต้น (บันทึกภาคสนาม, 2567; การสนทนากลุ่มผู้นำนิสิตมุสลิม, 2567) โดยมี “มอเตอร์ไซค์เช่า” เป็นพาหนะสำคัญที่ช่วยเชื่อมและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของนิสิตมุสลิมใน พื้นที่ภาคเหนือตอนบนร่วมกัน รวมถึงการให้ความรู้ถึงถึงการมีพื้นที่ การเป็นสมาชิก และความอบอุ่นของพี่น้องร่วมศาสนา (M5, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567; M9, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567) มากกว่านั้น มอเตอร์ไซค์เช่ายังเป็นพาหนะที่ช่วยทำให้พวกเขาได้ไปเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ของผู้คนในภาคเหนือ การมีโอกาสได้ไปเยี่ยมเยียนชุมชนมุสลิม และไปกินอาหารฮาลาลในพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือ (M8, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567)

อย่างไรก็ตาม นิสิตบางคนก็เลือกต่อรองกับความเชื่อของตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีพและใช้ชีวิต ร่วมกับเพื่อนอย่างไม่แตกต่างในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม แม้บางครั้งจะรู้สึกว่ามันไม่ได้เป็นมุสลิมที่ดีก็ตาม (M11, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567; M12, สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2567) ดังจะเห็นได้จากนิสิตคนหนึ่งที่เคยโต จากครอบครัวที่มีภูมิหลังต่างศาสนา เขาเลือกที่จะไม่สวมฮิญาบในบางโอกาส เลือกซื้ออาหารแม้จะไม่ถูกปรุง แบบฮาลาล และพยายามใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับเพื่อนต่างศาสนาอย่างกลมกลืน (M11, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567) สะท้อนให้เห็นการต่อรองเท่าที่พอจะทำได้กับความเชื่อของตนเองอย่างมีขอบเขตเพื่อให้ ตนเองได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในฐานะนิสิตคนหนึ่งที่มาเรียนและใช้ชีวิตในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

มิติที่ 3 การปรับตัวและเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์นิสิตวิชาชีพครูมุสลิม

หลักสูตรการผลิตครูกำหนดให้นิสิตต้องฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาทุก ๆ ปีตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 โดย มุ่งให้นิสิตได้ประสบการณ์และเรียนรู้บริบทสถานศึกษาที่หลากหลาย ทั้งนี้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยขุนเขาได้ กำหนดให้นิสิตออกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในภาคเรียนที่ 2 และสามารถเลือกสถานศึกษาในพื้นที่ 7

จังหวัดภาคเหนือ หรือเลือกสถานศึกษาในภูมิภาคของนิสิตได้ จากข้อกำหนดข้างต้นส่งผลให้นิสิตมุสลิมจาก จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถเลือกที่จะปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา (ฝึกสอน) ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน หรือเลือกสถานศึกษาในภูมิภาคของตนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนิสิตมุสลิมในแต่ละชั้นปีพวกเขาในฐานะสมาชิกใหม่ต้องปรับตัวและเรียนรู้กับสิ่งแวดล้อมใหม่ในระบบนิเวศของโรงเรียน โดยเฉพาะนิสิตที่เลือกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือซึ่งส่วนใหญ่เป็นนิสิตชั้นปีที่ 1-3 ซึ่งมุ่นม่นอยากรู้วัฒนธรรมใหม่ของโรงเรียนในภาคเหนือตอนบน ทว่าการเลือกสถานศึกษาในภาคเหนือโดยเฉพาะชั้นปีที่ 1 พวกเขาต้องเผชิญกับความตระหนักทางวัฒนธรรม คำถามของครูและนักเรียน อาหาร การแต่งกาย รวมถึงความกังวลในการปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน ทั้งนี้ความกังวลดังกล่าวจะลดลงในช่วงชั้นปีที่ 2 และปีที่ 3 (M6, M7, สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2567; M11, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2567) ในปีการศึกษา 2566 มีนิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 1 คนเลือกฝึกสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทโรงเรียนประจำในภาคเหนือตอนบน ในช่วงแรกเขาสามารถปรับตัวและเรียนรู้ร่วมกับครูและนักเรียนได้เป็นอย่างดี ทว่าเมื่อเข้าสู่ช่วงเดือนสุดท้ายของการปฏิบัติการสอน “อาหาร” กลับกลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้รู้สึกลำบากและทรมานในการใช้ชีวิตในโรงเรียนและชุมชนที่มีเพียงแค่ว่าเขาที่เป็นมุสลิม ดังที่นิสิตกล่าวว่า “ช่วงแรกผมซื้ออาหารแห้งเตรียมไว้ ยังไม่เปื้อนกินปลากะพง เนื้อไก่ย่างกับข้าวเปล่าได้ พอเข้าเดือนที่ 3 ผมเริ่มไม่ไหว รู้สึกอยากจบบั๊ว ๆ เพราะเพื่ออาหารไม่มีร้านอาหารมุสลิมเลย” (M1, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567) แต่ก็ทำให้เขาเกิดการเรียนรู้ มีความอดทนอดกลั้น และปรับตัวในบริบทที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในภูมิภาคของนิสิตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนิสิตมุสลิมส่วนใหญ่โดยเฉพาะนิสิตในชั้นปีที่ 4 โดยที่พวกเขาไม่จำเป็นต้องปรับตัวทางวัฒนธรรมมากเท่ากับการปฏิบัติการสอนในภาคเหนือ มากกว่ายังสามารถอยู่ในภูมิภาคกับครอบครัว อยู่ในชุมชนที่มีวิถีมุสลิม และใช้ภาษามลายู ดังที่นิสิตคนหนึ่งกล่าวว่า “หนูอยากฝึกสอนที่ภาคเหนือ แต่จากประสบการณ์ปี 1-3 ทำให้หนูรู้ว่าหนูต้องมีมอเตอร์ไซด์และหนูไม่สามารถกินอาหาร 7-Eleven ได้ตลอด หนูจึงเลือกมาโรงเรียนใกล้บ้านในอำเภอของตนเอง” (M5, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567) ฉะนั้นนิสิตกลุ่มนี้จึงไม่จำเป็นต้องปรับตัวทางวัฒนธรรมมากในระหว่างการฝึกสอนตลอดระยะเวลา 4 เดือน และยังเป็นการเตรียมความพร้อมทางวัฒนธรรมเพื่อกลับไปใช้ชีวิตในฐานะครูประจำการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ภายหลังสำเร็จการศึกษา (M2, M3, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2567)

จากที่กล่าวมาชี้ให้เห็นการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน 3 มิติ ได้แก่ 1) การปรับตัวดำรงวิถีมุสลิมในสภาพแวดล้อมใหม่ทางวัฒนธรรม 2) การต่อรองและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตามวิถีมุสลิม และ 3) การปรับตัวและเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์นิสิตวิชาชีพครูมุสลิม การปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมแต่ละมิตียังชี้ให้เห็นถึงการซ้อนทับกันในทุก ๆ มิติ กล่าวคือมีความตระหนัก การเผชิญหน้า ปรับตัว และเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้ใน

สภาพแวดล้อมใหม่ในสถาบันการผลิตครู และโรงเรียนที่พวกเขาเลือกไปปฏิบัติการสอน โดยกระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นซ้ำอีกครั้งเมื่อพวกเขาต้องไปเผชิญสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมใหม่ ผู้คนกลุ่มใหม่ และสถานการณ์ใหม่

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน

นโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม เป็นประเด็นสำคัญที่สถาบันการผลิตครูในภาคเหนือตอนบนต้องพิจารณาอย่างรอบด้านเนื่องจากมีผลต่อคุณภาพชีวิต การดำเนินชีวิต ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา รวมถึงการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมในบริบทภาคเหนือตอนบน ทั้งนี้การกำหนดนโยบายต้องเป็นกระบวนการร่วมสร้างนโยบาย (Co-production Policy) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง ฉะนั้นข้อเสนอเชิงนโยบายนี้จึงเป็นข้อเสนอที่ร่วมสร้างจากนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สะท้อนถึงประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึก เสียงสะท้อน และความต้องการของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมสำหรับสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน เรียงลำดับดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมสำหรับสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	แนวทางสู่การปฏิบัติ
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	- มีร้านจำหน่ายอาหาร ขนม และเครื่องดื่มที่จำหน่ายอาหารฮาลาลอย่างน้อย 1 ร้านในพื้นที่มหาวิทยาลัย รวมถึงมีอาหารฮาลาลสำหรับนิสิตมุสลิมที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะและมหาวิทยาลัย
ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร	- มีห้องละหมาดแยกหญิง-ชาย มีพื้นที่อาบน้ำละหมาด มีสถานที่ทำกิจกรรมศาสนา หอพัก และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนิสิตมุสลิมภายในพื้นที่มหาวิทยาลัย
ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร	- เพิ่มกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน	- เพิ่มกิจกรรมเสริมหลักสูตร/กิจกรรมเสริมความเป็นครูที่หลากหลาย ไม่ขัดกับหลักศาสนา รวมถึงส่งเสริมให้มีกิจกรรมเรียนรู้และสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนาและวัฒนธรรม
ด้านการฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครู	- เพิ่มวิชาบังคับเลือกหรือวิชาเลือกเสรีที่หลากหลายในหลักสูตรการผลิตครูเพื่อส่งเสริมให้นิสิตวิชาชีพครูมีความเข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนได้ในบริบทที่มีความแตกต่างทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม เช่น พหุวัฒนธรรมศึกษา ภาษาอาหรับ อิสลามศึกษา เป็นต้น
ด้านการฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครู	- เพิ่มประเภทและความหลากหลายของโรงเรียนสถานที่ฝึกปฏิบัติการสอนของนิสิตวิชาชีพครู เช่น โรงเรียนในภูมิลำเนา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา โรงเรียนเอกชน หรือโรงเรียนทางเลือก
ด้านการฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครู	- เสริมสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในโรงเรียน/สถานศึกษาที่เป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติการสอนให้รับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมของนิสิต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	แนวทางสู่การปฏิบัติ
ด้านบุคลากร	- เสริมสร้างให้บุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ ความตระหนัก และความไว้วางใจต่อความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมของนิสิต

ที่มา: การสัมภาษณ์, 2567; การสนทนากลุ่มผู้นำนิสิตมุสลิม, 2567

จากตารางที่ 1 แสดงข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม สำหรับสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน เป็นข้อเสนอที่ร่วมสร้างโดยนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม และร่วมวิพากษ์ข้อเสนอโดยผู้นำชมรมนิสิตมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือตอนบนในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญจากนโยบาย โดยเรียงลำดับความสำคัญเร่งด่วนครอบคลุม 5 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (2) ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร (3) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน (4) ด้านการฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครู และ (5) ด้านบุคลากร (การสนทนากลุ่มผู้นำนิสิตมุสลิม, 2567) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางสู่การปฏิบัติข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ ปัญหาที่นิสิตมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังเผชิญ อารมณ์ความรู้สึกร่วมของพวกเขา และความต้องการพื้นฐานของนิสิตในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงและมีแนวปฏิบัติที่จะช่วยเกื้อหนุนการปรับตัวและเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต มากกว่านั้น สถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบนควรมีนโยบายส่งเสริมให้นิสิตที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่หลากหลายทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และความเชื่อ ได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน รวมถึงส่งเสริมให้นิสิตต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ มีพื้นที่ในการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าใจความแตกต่างทางศาสนาและวิถีวัฒนธรรมของนิสิตมุสลิมที่มาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงช่วยหนุนเสริมให้นิสิตสามารถเผชิญหน้าปรับตัว และเรียนรู้อยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษาในภาคเหนือตอนบนได้มากขึ้น โดยเฉพาะนิสิตวิชาชีพครูที่จะต้องเตรียมความพร้อมให้สามารถปรับตัวและการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนครู นักเรียน และผู้ปกครองในโรงเรียน ชุมชน และสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป (การสนทนากลุ่มผู้นำนิสิตมุสลิม, 2567)

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาการปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ที่ย้ายถิ่นฐานเพื่อการศึกษาหลักสูตรการผลิตครูในสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน ชี้ให้เห็นการปรับตัว เรียนรู้ และการดำเนินชีวิตในสังคมปลายทาง ดังจะเห็นได้ในระยะแรกเป็นช่วงเวลาที่สภาวะทางอารมณ์ของพวกเขาเผชิญกับความรู้สึกขัดแย้งในวิถีปฏิบัติของตนเองและความต้องการในการคงวิถีปฏิบัติแบบเดิมที่พวกเขาคุ้นเคยกับความจำเป็นที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมใหม่ Kim (2017) เรียกระยะนี้ว่าความเครียด (Stress) และ ความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (Culture Shock) เป็นสภาวะความไม่สมดุลที่แสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความรู้สึกไม่มั่นคง สับสน วิทกกังวล พฤติกรรมเก็บตัว เป็นต้น ทว่าภายใต้สภาวะดังกล่าว

ชมรมนิสิตมุสลิมเป็นกลไกเกื้อหนุนสำคัญในการลดความเครียดและสร้างความเป็นสมาชิกผ่านเครือข่ายทางสังคมและการจัดกิจกรรมให้พี่น้องนิสิตมุสลิมได้มีโอกาสพบปะและปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน ขณะเดียวกันก็ใช้พื้นที่หอพักในฐานะพื้นที่ทางสังคมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนทุกข์-สุขระหว่างกัน รวมถึงเป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ทำให้รู้สึกเหมือนอยู่ในสังคมมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kammayee (2009) และ Sukka et al. (2019) ซึ่งให้เห็นสภาพปัญหาและความวิตกกังวลของนิสิตในระยะแรกภายหลังการย้ายไปอยู่ในพื้นที่นอกจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทว่าการรวมกลุ่มทางสังคมในรูปแบบชมรมนิสิตมุสลิมก็เป็นช่องทางและกลไกสำคัญที่จะช่วยให้พวกเขาปรับตัวได้เร็วขึ้น เป็นพื้นที่กลางในการอำนวยความสะดวกประสานความเข้าใจ บรรเทาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของนิสิตมุสลิม

ความเครียดและความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมเป็นแรงส่งสำคัญที่ทำให้พวกเขาต้องปรับตัว ต่อรอง และสร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ผ่านการลองผิดลองถูก สังเกตความเหมือนและความแตกต่างของวัฒนธรรมใหม่ กับวัฒนธรรมของตนเองเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตตามวิถีมุสลิมได้ตลอดช่วงระยะเวลาของหลักสูตร Kim (2017) เรียกกระบวนการปรับตัว (Adaptation) เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างความเครียดและการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมผ่านการจัดการปัญหาและหาวิถีปฏิบัติใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่ ดังเห็นได้จากปฏิบัติการต่อรองและแสวงหาทางเลือกในการเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย การสร้างกิจกรรมเฉพาะนิสิตมุสลิม การสื่อสารภายในกลุ่ม การสร้างการรับรู้ถึงวิถีมุสลิมให้แก่เพื่อนต่างศาสนา โดยมีชมรมนิสิตมุสลิมเป็นกลไกและพื้นที่ทางสังคมในการต่อรองให้สามารถดำรงวิถีมุสลิมให้ได้มากที่สุด (Sukka et al., 2019; Pengjan, 2021) ทว่านิสิตบางคนก็เลือกจะต่อรองและยืดหยุ่นกับความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะอาหารการกิน การแต่งกาย และการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนต่างศาสนา แม้จะถูกมองว่าไม่เป็นมุสลิมที่ดีก็ตาม สอดคล้องกับ Sukka et al. (2019) ซึ่งเห็นว่า นิสิตมุสลิมที่ไปอยู่ไกลบ้านไกลครอบครัวส่วนหนึ่งมักยืดหยุ่นและต่อรองกับความเชื่อทางศาสนา เช่น การมีแฟนหรือการคบเพื่อนต่างเพศแม้ไม่ถูกต้องตามหลักการแต่พวกเขาก็มั่นใจว่าพวกเขาบริสุทธิ์ใจและทุกพฤติกรรมนั้นดำเนินไปอย่างรู้ตัว เช่นเดียวกับการเลือกกินอาหารพวกเขาเลือกที่จะเชื่อมั่นว่าอาหารนั้นถูกจัดเตรียมมาอย่างถูกต้องตามหลักศาสนา เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อจัดการกับความไม่สมดุลในสภาพแวดล้อมใหม่ได้แล้วพวกเขาจะเริ่มออกไปเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ไปเยี่ยมชุมชนมุสลิม ไปเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตของผู้คนในภาคเหนือ รวมถึงการสร้างเครือข่ายกับชมรมนิสิตมุสลิมอื่น ๆ โดยมีมอเตอร์ไซด์เช่าเป็นพาหนะสำคัญในการเรียนรู้และเติบโตภายใต้วัฒนธรรมใหม่ ซึ่ง Kim (2017) เรียกว่าระยะการเติบโต (Growth) เกิดขึ้นต่อเนื่องจากระยะการปรับตัวเมื่อนิสิตมีการเติบโตทางอารมณ์ มีความซับซ้อนทางารรับรู้ และสติปัญญาที่เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม การปรับตัวในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม มิได้เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปเป็นลำดับขั้นตามเส้นตรง แต่มีลักษณะเป็นพลวัตที่มีทั้งเคลื่อนไปข้างหน้า และถอยหลังเป็นช่วงระยะ ๆ ไปในทิศทางที่รู้สึกเครียดน้อยลง ปรับตัวได้ดีขึ้น และเติบโตจากประสบการณ์ (Kim, 2017) ดังจะเห็นได้ว่านอกจากการปรับตัวในมหาวิทยาลัยแล้วพวกเขายังต้องปรับตัวอีกครั้งเมื่อต้องออกไปปฏิบัติการสอนใน

โรงเรียนในภูมิภาคพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือพื้นที่ 7 จังหวัดภาคเหนือ ซึ่งพวกเขาจะเผชิญกับวัฒนธรรมใหม่ในโรงเรียนและต้องปรับตัว เรียนรู้ และต่อรงในวัฒนธรรมใหม่เพื่อการเติบโตในวิชาชีพครูในอนาคตต่อไป ดังที่ Kim (2017) กล่าวว่าเมื่อเวลาผ่านไปเป็นระยะเวลานานความความเครียดจะลดลง การปรับตัวจะดีขึ้นและเติบโตได้จากประสบการณ์จนนำไปสู่สภาวะสงบและเติบโตของบุคคลภายใต้ปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมใหม่ ฉะนั้นแม้ว่านิสิตจะสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการผลิตครูและออกไปเป็นครูประจำการ (Inservice Teacher) ในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมใหม่ซึ่งพวกเขาก็ต้องปรับตัวในการเรียนรู้ ทว่าความเครียดและความกังวลก็จะน้อยลงเนื่องจากพวกเขามีประสบการณ์การปรับตัวเรียนรู้มาก่อนแล้ว

2. ผลการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม สำหรับสถาบันการผลิตครูภาคเหนือตอนบน เป็นการร่วมสร้างนโยบายจากเบื้องล่างโดยนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีประสบการณ์ตรง มีอารมณ์ความรู้สึกภายใต้สิ่งแวดล้อมใหม่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือตอนบน เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเกื้อหนุนการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกับเพื่อนสมาชิกคนอื่น สะท้อนถึงความคาดหวังของนิสิตที่มีต่อสถาบันการศึกษาที่จะต้องโอบอุ้มสมาชิกทุกคนไม่ว่าพวกเขาจะมีความแตกต่างหลากหลายทางเพศ สภาวะ ชาติพันธุ์ สัญชาติ วัฒนธรรม ภาษา ชนชั้นทางสังคม ศาสนา หรือความพิเศษ พวกเขาควรมีประสบการณ์ร่วมอย่างเสมอภาคในพื้นที่ของสถาบันการศึกษา (Banks & Banks, 2016) อย่างไรก็ตาม การร่วมสร้างข้อเสนอของนิสิตมุสลิมอาจเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายในสถาบันการศึกษา อาทิ นิสิตต่างศาสนา ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้แทนร้านค้า เป็นต้น เพื่อร่วมสร้างและผลักดันให้นโยบายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังข้อเสนอของ Howlett et al. (2017) ชี้ให้เห็นว่าการร่วมผลิตเป็นเครื่องมือทางนโยบายที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ปฏิบัติงาน และผู้เชี่ยวชาญมาร่วมกันในการออกแบบและดำเนินนโยบายหรือบริการสาธารณะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการอำนวยความสะดวกและสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของในการกำหนดนโยบาย

ปฏิบัติการร่วมสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางสู่การปฏิบัติของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ครอบคลุม 5 ด้านเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านหลักสูตร และการเรียนการสอน ด้านการฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครู และด้านบุคลากร สะท้อนความคาดหวังของนิสิตต่อสถาบันการผลิตครูในการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เกื้อหนุนต่อการปรับตัวเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การใช้ชีวิตประจำวัน การเรียนการสอน และการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพของนิสิตมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ สอดคล้องกับข้อเสนอของ Pengjan (2021) และ Lee (2023) ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าสถาบันการศึกษาที่มีความหลากหลายทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรมจะต้องมีการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาทั้งองค์ภาพ ได้แก่ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ การปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย การเปิดพื้นที่ที่เปิดเผยถึงความแตกต่างของกันและกันที่อยู่ในสังคมเดียวกัน และบทบาทของ

ชมรมมุสลิม เช่นเดียวกับ Arphattananon (2018) เสนอแนะให้สถาบันการผลิตครูเพิ่มการจัดการศึกษาตาม
แนวพหุวัฒนธรรมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรการผลิตครูเพื่อเตรียมคนที่จะไปเป็นครูในอนาคต

นอกจากนี้ภายใต้ความหลากหลายของภูมิหลังทางวัฒนธรรมของนิสิตสถาบันการผลิตครูควรมี
นโยบายที่ครอบคลุมและโอบอ้อมนิสิตทุกภูมิหลังทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และความเชื่อ
ให้มีโอกาสได้มีประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกันอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม (การสนทนากลุ่มผู้นำนิสิตมุสลิม,
2567) ด้วยเหตุดังกล่าวสถาบันการผลิตครูจึงต้องมีการปฏิรูปการจัดการบรรยากาศในสถาบันการศึกษาอย่างเป็น
องค์รวม ได้แก่ นโยบายและการบริหารในโรงเรียน วัฒนธรรมโรงเรียนและหลักสูตรแฝง รูปแบบการเรียนรู้ใน
โรงเรียน ภาษาและการสื่อสารในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชน ระบบการให้คำปรึกษา การวัดและ
ประเมินผล วัสดุการสอน หลักสูตรและรายวิชา รูปแบบและศาสตร์การสอน และทัศนคติของบุคลากรทาง
การศึกษา (Banks & Banks, 2016) เพื่อหนุนเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและเตรียมนิสิตให้พร้อมใน
สิ่งแวดล้อมทางสังคมใหม่ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

การนำผลวิจัยไปใช้ สถาบันการผลิตครูในภาคเหนือตอนบนสามารถนำประสบการณ์และข้อเสนอเชิง
นโยบายของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิม ไปปรับใช้ในการออกแบบและกำหนดนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทและ
ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถาบันการผลิตครูอื่น ๆ ในภาคเหนือตอนบน

การทำวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังนิสิตกลุ่มอื่น วิชาชีพอื่น
รวมถึงติดตามผลระยะยาวของการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของนิสิตมุสลิมที่จบการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา
ภาคเหนือตอนบน รวมถึงเปรียบเทียบการปรับตัวของนิสิตวิชาชีพครูมุสลิมในสถาบันอื่น ๆ ในภาคเหนือ
ตอนบน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
ประจำปีงบประมาณ 2565 เลขที่สัญญา SE6513

เอกสารอ้างอิง

Arphattananon, T. (2018). *Multicultural Schools: Educational Management Policies of the Thai
State in a Multicultural Society*. Chulalongkorn University Press.

Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2016). *Multicultural Education: Issues and Perspectives*
(9th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

- Chanarnupap, S., Klanarong, N., Pinsuwan, S., Salaebing, M., Kunpitak, C., & Iadkong, S. (2017). Educational migration to Malaysia of Thai students from Southern Border Provinces. *Parichart Journal*, 30(3), 45-56.
- Howlett, M., Kekez, A., & Poocharoen, O. O. (2017). Understanding co-production as a policy tool: Integrating new public governance and comparative policy theory. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 19(5), 487-501.
- Kamayee, R. (2009). *Cultural Adjustment of University Students from the Three Southern-border Provinces in Bangkok* [Unpublished master's thesis]. Faculty of Psychology, Chulalongkorn University.
- Kim, Y. Y. (2017). Integrative communication theory of cross-cultural adaptation. In Y. Y. Kim (Ed.), *The International Encyclopedia of Intercultural Communication* (1-13). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118783665.ieicc0041>
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell. (Original work published 1974).
- Pengjan, S. (2021). Religious and Ethnic Adaptations of Malay-Muslim Students at Prince of Songkhla University, Surat Thani Campus. *Parichart Journal*, 34(2), 83-99.
- Posita, C. (2023). *sàat láe sǎn gaan wí-jai cherng kun-ná-pâap* [The Art and Science of Qualitative Research (9th ed.)]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sukka, V., Maliwan, E., & Kullawong, M. (2019). Cultural adaptation of the students from deep south of Thailand: A case study of the students in Muslim's club, Rajamangala University of Technology Srivijaya (Research Report). Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Srivijaya.
- Yang, L. (2023). Internal migration, stepping into the academic field, and talking to Pierre Bourdieu: a critical autoethnography. *British Journal of Sociology of Education*, 45(2), 139-156.

บทบาทผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตของเด็กวัยอนุบาลใน โรงเรียนสังกัดเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Received: June 11, 2024, Revised: December 09, 2024, Accepted: December 13, 2024

มาวฎะฮ์ สาและ¹

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ²

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตของเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใน 3 ด้าน ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา และการสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว

วิธีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองมุสลิมของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 380 คน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามผู้ปกครอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา ผลวิจัย พบว่า ผู้ปกครองมุสลิมส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตของเด็กวัยอนุบาล อยู่ในระดับมาก ($M=4.01$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ($M=4.13$) รองลงมา คือ การสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว ($M=3.97$) และการเป็นแบบอย่าง ($M=3.94$) ตามลำดับ

การนำผลวิจัยไปใช้ การศึกษาบทบาทผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตของเด็กวัยอนุบาล สามารถเป็นแนวทางให้กับผู้ปกครองในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตของเด็กวัยอนุบาล และข้อเสนอเชิงนโยบายในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้มีกรอบคิดติดยึดโต

คำสำคัญ: บทบาทผู้ปกครองมุสลิม, กรอบคิดติดยึดโต, เด็กวัยอนุบาล, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาระดับปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อีเมลผู้เขียนหลัก: mawatdah@gmail.com

² Ph.D. (Early Childhood Education), รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Email: sasilak.k@chula.ac.th

Muslim Parents' Roles in Fostering Preschoolers' Growth Mindset in Schools Under Three Southern Provinces Special Development Zone

Mawatdah Salaeh¹

Sasilak Khayankij²

Abstract

Objective: This research aims to study the roles of Muslim parents in promoting a growth mindset among kindergarteners in schools under the special development zones in the southern border provinces. The study focuses on three aspects: Being a role model, providing a psychological environment, and supporting children learning from the failure.

Methodology: The sample consisted of 380 Muslim parents of kindergarteners who enrolled in kindergarten level 1-3 in schools under Special Education Area Office 1, covering Pattani, Yala, and Narathiwat provinces. The research instrument was a questionnaire for parents. Data were analyzed using frequency distribution, percentages, mean, and standard deviation.

Research Findings: The results indicated that Muslim parents promoted a growth mindset among kindergarten children at a high overall level ($M=4.01$). When considering each aspect, the highest mean score was found in providing a psychological environment ($M=4.13$), followed by supporting children learning from the failure ($M=3.97$), and being a role model ($M=3.94$).

Contributions: A study of parents' roles in fostering preschoolers' growth mindset can serve as a guideline for parents in promoting a growth mindset in preschool children, including guidelines and policy proposals for fostering early childhood children to have a growth mindset.

Keywords: Growth Mindset, Parents, Kindergarteners, Special Development Zones, Southern Border Province.

¹ Student (Master of Education), Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Email: mawatdah@gmail.com

² Ph.D (Early Childhood Education), Assistant Professor, Earlychildhood Education, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Email: sasilak.k@chula.ac.th

บทนำ

ชุดความคิดเกี่ยวกับการรอบคิดติดยึดเติบโต (growth mindset) มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นชุดความคิดที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง Dweck (2006) ได้ให้ความหมายกรอบคิดติดยึดเติบโต คือ ความเชื่อว่า ความสามารถและสติปัญญาสามารถพัฒนาได้ด้วยความพยายาม และการเรียนรู้จากความผิดพลาด คือ โอกาสในการฝึกฝนตนเองให้ดีขึ้น สอดคล้องกับหลักการพัฒนาตนเองในอิสลามที่สนับสนุนให้มุสลิมมีความเพียรพยายาม และมีความมุ่งมั่นเพื่อบรรลุเป้าหมายอันสูงสุด ทั้งในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง ดังที่ในอัลกุรอาน กล่าวว่า "และบรรดาผู้ต่อสู้ดิ้นรนในทางของเรา แน่อนเราจะชดเชยพวกเขาสู่หนทางของเรา และแท้จริงอัลลอฮ์ทรงอยู่ร่วมกับผู้ประกอบคุณงามความดี" ซูเราะห์ อัล-อันกะบูต (29:69) กรอบคิดติดยึดเติบโตเป็นชุดความคิดที่มีความสำคัญเนื่องจากสามารถส่งผลต่อพฤติกรรม ทัศนคติ หรือมุมมองในการใช้ชีวิตเมื่อเด็กเติบโตขึ้น จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมตั้งแต่ปฐมวัย ซึ่ง Chutabhakdikul (2017) กล่าวว่า ในช่วง 3 ปีแรกของชีวิตสมองเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการสร้างเซลล์สมองและจุดเชื่อมต่อขึ้นมากมาย ปัจจัยสำคัญในการพัฒนากระบวนการคิดของเด็ก คือ สิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู และการอบรมสั่งสอนโดยผู้ปกครอง จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดเติบโตในเด็ก เนื่องจากผู้ปกครองที่มีกรอบคิดแบบติดยึดเติบโตจะส่งผลต่อความสำเร็จของเด็กในอนาคต (Dweck, 2006)

กรอบคิดติดยึด หมายถึง กลุ่มของความเชื่อหรือวิธีการคิดที่ส่งผลต่อพฤติกรรม และทัศนคติ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ กรอบคิดติดยึดเติบโต และกรอบคิดติดยึดฝังแน่น กรอบคิดติดยึดส่งผลต่อวิธีการเรียนรู้ และมุมมองในการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลได้อย่างแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งผู้ที่มีกรอบคิดติดยึดเติบโตจะมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สนุกกับการแก้ปัญหา จึงให้ความสำคัญกับความพยายาม และมีมุมมองว่าปัญหาและอุปสรรคเป็นความท้าทายและโอกาสในการเรียนรู้ (Academic Working Group of the National Child and Youth Development Assembly, 2019) จากการศึกษานี้ของ Blackwell et al. (2007) พบว่า บุคคลที่มีกรอบคิดติดยึดเติบโตที่เคยประสบกับความผิดพลาด มีประสบการณ์ในการทำงานของสมองมากกว่าบุคคลที่มีกรอบคิดติดยึดฝังแน่น เมื่อพบกับความผิดพลาด สมองของคนที่มีเชื่อกันในความสามารถของตนเองจะทำหน้าที่แตกต่างจากสมองของคนไม่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง จากการศึกษายังพบว่า บุคคลที่มีกรอบคิดติดยึดเติบโตตระหนักถึงข้อผิดพลาดมากกว่าบุคคลที่มีกรอบคิดติดยึดฝังแน่น ดังนั้น คนกลุ่มนี้มีแนวโน้มกลับไปแก้ไขข้อผิดพลาดของตน แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีกรอบคิดติดยึดเติบโตจะมีการพัฒนาของสมอง และให้ความสำคัญกับความผิดพลาดของตนเองเสมอ

การปลูกฝังกรอบคิดติดยึดเติบโตควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่มีการเจริญเติบโตของสมองสูงสุดและเป็นหน้าต่างแห่งโอกาสของการเจริญเติบโต ลักษณะสมองของเด็กปฐมวัยมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน กระบวนการเหล่านี้ถูกกำหนดโดยพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู และการอบรมสั่งสอน ปัจจัย

สำคัญที่ช่วยให้สมองของเด็กพัฒนาได้เต็มศักยภาพ คือ ผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู และสร้างสภาพแวดล้อมที่ทำให้สมองได้รับการกระตุ้นและพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้น การพัฒนาสมองด้วยวิธีที่เหมาะสมจึงส่งผลดีต่อเด็กปฐมวัย Song et al. (2022) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบคิดติดยึดติดโตของพ่อแม่กับความพากเพียรและทักษะวิชาการของเด็ก พบว่า ทักษะการอ่านของเด็กมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพ่อแม่ที่มีกรอบคิดติดยึดโต ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับศักยภาพทางปัญญา กล่าวคือ พ่อแม่ที่มีกรอบคิดติดยึดโตส่งผลให้เด็กมีทักษะการอ่านสูงขึ้น นอกจากนี้ กรอบคิดติดยึดโตของพ่อแม่สัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถและความเพียรพยายามของเด็ก ทั้งนี้ เด็กเริ่มซึมซับความเชื่อ และทัศนคติที่สร้างแรงบันดาลใจจากพ่อแม่ตั้งแต่อายุ 6 ปี

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ ลักษณะพิเศษของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายศาสนาต่างวัฒนธรรม ผลการสำรวจสภาพการณ์ครอบครัวต่อการพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวโน้มของการมีกรอบคิดติดยึดโต ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ผู้ปกครองมีความพร้อมและมุ่งมั่นในการมีบุตร บรรยากาศภายในครอบครัวมีความอบอุ่น ให้ความสำคัญกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว โดยผู้ปกครองมักจะพาเด็กไปทำกิจกรรมไม่เฉพาะเป็นการเล่นกีฬาและการออกกำลังกาย การเล่านิทานรวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในบ้านที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ปกครองกลุ่มนี้มีความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมั่นหาความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งผู้ปกครองรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้เด็กตัดสินใจในเรื่องที่เหมาะสมกับวัย (Ladlia, 2012) สอดคล้องกับ Yaemchangwat (2015) ที่กล่าวว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเชื่อว่า หากได้ศึกษาเรียนรู้มากเท่าใด ยิ่งเพิ่มความลึกซึ้งต่อหลักธรรมคำสอนมากเท่านั้น และยังสนับสนุนให้เด็กได้ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกรอบคิดติดยึดโตในเด็กปฐมวัย ในบริบทไทย พบการศึกษาบทบาทของครู ได้แก่ งานวิจัยของ Nicharoj (2020) ศึกษาบทบาทครูอนุบาลในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตแก่เด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ครูอนุบาลส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตแก่เด็กอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยเล็งเห็นช่องว่างของการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อกรอบคิดติดยึดโตของเด็ก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาลในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตในเด็กวัยอนุบาลจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การอบรมเลี้ยงดูเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ คำตอบของงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดโตในเด็กวัยอนุบาล รวมไปถึง ครู ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมกรอบคิดให้แก่บุตรหลาน การที่ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของบทบาทของ

ตนเองในการจัดอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ทำให้เกิดค่านิยมในการเลี้ยงดูที่ดี และมีการร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดตติยัตินิยมของเด็ควัยอนุบาล ใน 3 ด้าน ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา และการสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ปกครองของเด็กไทยชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 21,815 คน จากโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา เขต 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2565

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ปกครองมุสลิมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 450 คน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา เขต 1 ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2565 ขนาดตัวอย่างคำนวณจาก Krejcie and Morgen (1970; อ้างถึงใน Silpcharu, 2014) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.5 ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ จำนวน 377 คน ผู้วิจัยปรับเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 20% เนื่องจากคาดว่าจะมีผู้ไม่ส่งแบบสอบถามคืนร้อยละ 20 ตามสูตรประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คาดว่าจะหายไป (Lameshow, et al., 1990; อ้างถึงใน Khumyu, 2015) ผู้วิจัยกำหนดจำนวนตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบโควตา และกำหนดตัวอย่างของผู้ปกครองในแต่ละสังกัดให้มีจำนวนเท่า ๆ กัน เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ครอบคลุมในแต่ละสังกัด รวมจำนวนที่เก็บ 450 คน คือ ผู้ปกครองของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1-3 สังกัดละ 150 คน

2. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชุด ได้แก่ แบบสอบถามผู้ปกครอง 1 ฉบับ รายละเอียดดังนี้ แบบสอบถามผู้ปกครอง เรื่อง บทบาทผู้ปกครองในการส่งเสริมกรอบคิดตติยัตินิยมของเด็ควัยอนุบาล ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (checklist) เกี่ยวกับอายุ สถานภาพของครอบครัว อาชีพ รายได้ของครอบครัว จำนวนบุตร ลำดับการเกิดของบุตร ประเภทครอบครัว จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 2 บทบาทผู้ปกครองในการส่งเสริมกรอบคิดตติยัตินิยมของเด็ควัยอนุบาล ใน 3 ด้าน ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา และการสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว จำนวน 33 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) มีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน 5 หมายถึง ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ /ปฏิบัติทุกครั้งเมื่อมีโอกาส
ระดับคะแนน 4 หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง
ระดับคะแนน 3 หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง
ระดับคะแนน 2 หมายถึง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
ระดับคะแนน 1 หมายถึง ไม่ปฏิบัติเลย /ไม่ปฏิบัติแม้มีโอกาส

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ผลการวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item objective congruence : IOC) ของแบบสอบถาม มีค่าอยู่ระหว่าง 0.6-1 โดยกำหนดเกณฑ์ความตรงเชิงเนื้อหาที่อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้นั้นต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวอย่างที่จะศึกษา แต่มิใช่ตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน โดยส่งแบบสอบถามพร้อมแนบจดหมายขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนและเข้ารับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) ได้เท่ากับ 0.929 แสดงว่าแบบสอบถามมีคุณภาพสูง และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้ววิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากครูประจำชั้นในการส่งแบบสอบถามแก่ผู้ปกครอง จำนวน 450 ฉบับ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 380 ฉบับ โดยทุกฉบับเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ อัตราการตอบคิดเป็นร้อยละ 84.44

4. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลของแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ประกอบกับการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและการบรรยายความ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับ บทบาทผู้ปกครองในการส่งเสริมรอบคอบคิดดีดีโตของเด็กรับรองใน 3 ด้าน ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา และการสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว โดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ประกอบกับการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและการบรรยายความ แปลผลตามแนวคิดของ Likert ดังนี้

ค่าเฉลี่ยคะแนน 4.51-5.00 หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยคะแนน 3.51-4.50 หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยคะแนน 2.51-3.50 หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.51-2.50 หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00-1.50 หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม วิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นต่าง ๆ และนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ตอน รายละเอียด เป็นดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 85.3 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.1 นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 88.4 เป็นมารดา คิดเป็นร้อยละ 90 และประกอบอาชีพแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 71.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว น้อยกว่า 120,000 คิดเป็นร้อยละ 77.1 ผู้ปกครองใช้เวลาทำกิจกรรมกับลูกในยามว่างทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 45.3 โดยการเล่นของเล่นร่วมกับลูก คิดเป็นร้อยละ 36.6 ผู้ปกครองคิดว่า กรอบคิิตติยิตเตบโตมีความสำคัญและมีความสำคัญอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 47.6 อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับข้อมูลที่เกี่ยวกับกรอบคิิตติยิตเตบโตมาก่อน คิดเป็นร้อยละ 86.1

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทผู้ปกครองในการส่งเสริมกรอบคิิตติยิตเตบโตของเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมกรอบคิิตติยิตเตบโตของเด็กวัยอนุบาลใน 3 ด้าน ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา และการสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว พบว่า ผู้ปกครองส่งเสริมกรอบคิิตติยิตเตบโตในเด็กวัยอนุบาล อยู่ในระดับมาก ($M=4.01$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านปฏิบัติในระดับมาก โดยการสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.13$) รองลงมา คือ การสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว ($M=3.97$) และการเป็นแบบอย่าง ($M=3.94$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของผู้ปกครอง จำแนกโดยภาพรวม

รายการ	ระดับการปฏิบัติ (n=380)		
	M	S.D.	แปลผล
1. การเป็นแบบอย่าง	3.94	0.53	มาก
1.1 การมีทัศนคติทางบวก	3.78	0.91	มาก
1.2 การเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยกรอบคิิตติยิตเตบโต	4.14	0.85	มาก

รายการ	ระดับการปฏิบัติ (n=380)		
1.3 การให้ความสำคัญกับความพยายามและยอมรับความล้มเหลว	3.98	1.17	มาก
2. การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา	4.13	0.53	มาก
2.1 การสร้างสัมพันธภาพเชิงบวก	4.13	0.67	มาก
2.2 การสนับสนุนความเป็นอิสระในตนเองของบุตร	4.12	0.84	มาก
2.3 การสร้างแรงเสริมทางบวก	4.23	0.82	มาก
3. การสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว	3.97	0.63	มาก
3.1 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น	3.97	0.89	มาก
3.2 การสอนให้เด็กรู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตนเอง	3.91	1.01	มาก
3.3 การให้เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด	3.84	1.07	มาก
รวม	4.01	0.56	มาก

เมื่อพิจารณารายด้าน สรุปได้ดังนี้

1) การเป็นแบบอย่าง ผู้ปกครองปฏิบัติในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยกรอบคิดติดยึดเดิโต ($M=4.14$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การให้ความสำคัญกับความพยายามและยอมรับความล้มเหลว ($M=3.98$) และ การมีทัศนคติทางบวก ($M=3.78$) ตามลำดับ

2) การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ผู้ปกครองปฏิบัติในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยการสร้างแรงเสริมทางบวก ($M=4.23$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การสร้างสัมพันธภาพเชิงบวก ($M=4.13$) และการสนับสนุนความเป็นอิสระในตนเองของบุตร ($M=4.12$)

3) การสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว ผู้ปกครองปฏิบัติในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ($M=3.97$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การสอนให้เด็กรู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตนเอง ($M=3.91$) และการให้เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด ($M=3.84$)

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ปกครองให้ข้อเสนอแนะ จำนวน 8 คน ได้แก่ พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี (2 คน) ผู้ปกครองควรได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกรอบคิดติดยึด (5 คน) โรงเรียนและครูควรส่งเสริมกรอบคิดติดยึดเดิโตในเด็กอนุบาล (4 คน)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง บทบาทผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดเดิโตในเด็กวัยอนุบาล ในโรงเรียนสังกัดเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การปฏิบัติของผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดเดิโตในเด็กวัยอนุบาลอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองมุสลิมในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งเสริมให้เด็กมีกรอบคิดติดยึดเดิโต ช่วยให้เด็กมีความ

เชื่อมั่นในตนเอง มีความพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ไม่ย่อท้อต่อความล้มเหลว และรับรู้ความสามารถหรือจุดแข็งของตน เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยพบประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ผู้ปกครองมีเวลาว่างและให้ความสำคัญในการเลี้ยงดูลูกส่งผลให้มีบทบาทในระดับมากในการส่งเสริมรอบคอบคิดติดยึดเดบโตแก่เด็กวัยอนุบาล

ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี เป็นผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแม่บ้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว น้อยกว่า 120,000 บาท และอาศัยอยู่ด้วยกันทั้งครอบครัว ผู้ปกครองไม่นิยมส่งลูกเรียนเสริมนอกเวลา จึงมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันตลอดทั้งสัปดาห์ โดยผู้ปกครองส่วนใหญ่ทำกิจกรรมยามว่างกับลูกทุกวัน และใช้เวลาในการเล่นของเล่นเป็นส่วนใหญ่ สถานภาพครอบครัวอยู่ด้วยกัน ทำให้พ่อแม่ได้ใกล้ชิดกับลูก เข้าใจความคิด ความรู้สึก และความต้องการของลูก ผู้ปกครองส่วนใหญ่เล็งเห็นว่าการส่งเสริมรอบคอบคิดติดยึดเดบโตในเด็กวัยอนุบาลนั้นมีความสำคัญ ถึงแม้ผู้ปกครองในสามจังหวัดชายแดนใต้ให้ความสำคัญกับการศึกษาและการพัฒนาเด็ก แต่อุปสรรคต่อการศึกษาที่สำคัญคือ การขาดแคลนทุนทรัพย์ (Uddin and Sarntisart, 2023) การส่งเสริมเด็กด้วยการหากิจกรรมนอกบ้านจึงไม่เป็นที่นิยม อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองใช้เวลาคุณภาพกับครอบครัวที่บ้าน เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่มีมารดาเป็นผู้ดูแลหลักอีกทั้งยังไม่ได้ประกอบอาชีพ ผู้ปกครองจึงมีเวลาดูแลเด็กเต็มที่ ทำให้เด็กสังเกต ชิมซับพฤติกรรมของผู้ปกครองตั้งแต่ยังเล็ก ดังนั้น ทักษะคิดของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนรู้ ความล้มเหลว และความพยายามจึงมีความสำคัญ เพราะจะส่งผลต่อความเชื่อของเด็กเกี่ยวกับความสามารถและศักยภาพของตนเอง สอดคล้องกับ Ricci and Lee (2016) ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมรอบคอบคิดติดยึดเดบโตในเด็กว่า ผู้ปกครองเป็นต้นแบบสำคัญสำหรับเด็ก เด็กเรียนรู้ผ่านการสังเกตและเลียนแบบ

2. บทบาทที่ผู้ปกครองส่งเสริมรอบคอบคิดติดยึดเดบโตแก่เด็กวัยอนุบาล คือ การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา

การสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาเป็นด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุด โดยผู้ปกครองปฏิบัติในระดับมากทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ การสร้างแรงเสริมทางบวก การสร้างสัมพันธ์ภาพเชิงบวก และการสนับสนุนความเป็นอิสระในตนเองของบุตร เมื่อพิจารณาประเด็นย่อย พบว่า การแสดงความรักและเอาใจใส่ มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุด สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่ผู้ปกครองได้ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ผู้ปกครองปฏิบัติกับเด็ก คือ การแสดงความรักด้วยการ การกอด การลูบหัว การจับมือ รวมไปถึงการใช้เวลาเล่นกับเด็กการนอนกอดกัน เพื่อให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมีความสุข มีการทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อช่วยสร้างระเบียบวินัย ความเป็นระเบียบ และความมีวินัยให้กับสมาชิกในครอบครัว โดยหน้าที่เด็กต้องรับผิดชอบคือ การเก็บของเล่น การดูแลความสะอาด การแปรงฟันก่อนนอน สมาชิกในครอบครัวควรหาเวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น ทานข้าวด้วยกัน ไปเที่ยวด้วยกัน เล่นเกมด้วยกัน ดูหนังด้วยกัน พูดคุยกัน เล่านิทานให้ลูกฟัง และประกอบกิจการ

ทางศาสนา เช่น การละหมาด ทวนคัมภีร์อัลกุรอานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ สอดคล้องกับการศึกษาของ Rattanachai and Kaje (2020) ที่กล่าวถึงวัฒนธรรมการเลี้ยงดูบุตรในอิสลาม โดยทำการศึกษาวรรณกรรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครองในสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ผู้ปกครองมีความเชื่อว่าการสอนเด็กให้เป็นบุคคลที่อยู่ในศีลธรรมอันดีเหล่านี้เป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอันสำคัญยิ่งสิ่งหนึ่งของผู้เป็นพ่อแม่ รวมถึงการเป็นแบบอย่างและเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีของเด็ก ผู้ปกครองตั้งใจรับฟังสิ่งที่ลูกพูด มีการให้ผลป้อนกลับโดยสะท้อนกระบวนการ ด้วยการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดสะท้อนกลับไปยังการกระทำของตนเอง ผู้ปกครองกล่าวชื่นชมเด็กอย่างเฉพาะเจาะจง โดยบอกชัดเจนว่า ทำไมเด็กถึงได้รับการชื่นชม เพื่อให้เด็กเห็นความสำคัญของความพยายาม ความทุ่มเท ความอดทน ผู้ปกครองแสดงความรู้สึก บอกเด็กว่ารู้สึกอย่างไร ภูมิใจ ชื่นชม หรือประทับใจ ให้กำลังใจเด็กเมื่อเผชิญกับความท้าทาย อุปสรรค หรือความผิดพลาด ประเด็นย่อยที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติต่ำสุด คือ การทำข้อตกลงร่วมกัน ผู้ปกครองพบอุปสรรคในการปฏิบัติ คือ ไม่ได้มีการนำกฎและข้อตกลงมาใช้อย่างเคร่งครัด ทำให้ไม่มีความสม่ำเสมอ ดังนั้น ผู้ปกครองควรสร้างสภาพแวดล้อมภายในบ้าน สอดคล้องกับ Ricci and Lee (2016) ที่กล่าวว่า การให้อิสระสร้างสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่นภายในบ้าน จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และทักษะการรับรู้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระและพูดคุยกับเด็กอย่างสร้างสรรค์ เน้นแง่มุมบวก หาทางออก และเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

3. บทบาทที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ปฏิบัติได้ยากที่สุด คือ การเป็นแบบอย่างของการมีกรอบคิดติดยึดเดบิต

ผลการวิจัย พบว่า ด้านการเป็นแบบอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติต่ำ โดยในด้านการมีทัศนคติทางบวกมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และรายการที่ผู้ปกครองสะท้อนว่าปฏิบัติได้ในระดับปานกลาง คือ การพูดคุยถึงปัญหาเมื่อพบเจอกับความผิดพลาด สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ ผู้ปกครองมองว่าอุปสรรคสำคัญในการเป็นแบบอย่างของการมีกรอบคิดติดยึดเดบิต คือ ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเองเมื่อพบกับความผิดหวัง เนื่องจากผู้ปกครองมีความคาดหวังในตนเอง เมื่อประสบปัญหาหรือเจออุปสรรคในชีวิต มักเกิดความรู้สึกผิดหวัง ทำให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น เผลอขึ้นเสียงกับลูก ใส่อารมณ์กับคนในครอบครัว อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็ก พยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ฝึกฝนสติ และควบคุมอารมณ์ตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี จากอุปสรรคดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทผู้ปกครองในการเป็นแบบอย่างแก่เด็ก ดังที่ Liu et al., (2024) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของอารมณ์พ่อแม่และเด็ก พบว่า เด็กที่เห็นพ่อแม่มีอารมณ์ที่มั่นคง ควบคุมอารมณ์ได้ดี มักจะมีอารมณ์ที่มั่นคง ควบคุมอารมณ์ได้ดี ไม่หงุดหงิดง่าย และสามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้ปกครองควรพัฒนาตนเองให้มีกรอบคิดติดยึดเดบิต โดยการแสดงออกถึงความเข้มแข็งในการเผชิญหน้ากับปัญหา ให้ความสำคัญกับความพยายาม และมองว่าความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของ

ความสำเร็จ ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับความพยายามในการพัฒนาตนเอง มากกว่าผลลัพธ์ โดยผู้ปกครองคอยชื่นชมและสอนให้เด็กเข้าใจว่าความผิดพลาดจะเป็นสิ่งที่พัฒนาให้เติบโต และสอนให้เด็กเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

4. ผู้ปกครองส่งเสริมกรอบคิดตติยเดบโตแก่เด็ควัยอนุบาลด้วยการสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลวน้อยที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลวน้อยที่สุด ซึ่งประกอบด้วย การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การสอนให้เด็กรู้จักและเข้าใจอารมณ์ตนเอง และการให้เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ประเด็นย่อย อย่างไรก็ตาม พบว่า ค่าเฉลี่ยยังน้อยกว่า ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาและการเป็นแบบอย่าง แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองยังไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลวเท่าที่ควร โดยเฉพาะในประเด็นของการให้เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด ที่พบว่ามีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติต่ำสุด ในรายการของการให้ความคิดเห็นเชิงบวก และผลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าว พบว่า ผู้ปกครองบางส่วนไม่ยอมให้ลูกพบกับล้มเหลว จึงมักจะใช้คำพูดเชิงตัดสินและให้ความคิดเห็นเชิงลบ เนื่องจากวัยอนุบาล เป็นวัยที่ผู้ปกครองมองว่ายังไม่สามารถรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ทำให้ผู้ปกครองบางส่วนกังวลว่าความล้มเหลวจะส่งผลเสียต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็ก สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองยังไม่ไว้วางใจให้เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากผู้ปกครองปกป้องเด็กมากเกินไป (overprotective parenting) ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากในสังคมยุคปัจจุบัน (Loeb et al., 2021) การปกป้องเด็กจากความล้มเหลวทำให้เด็กขาดโอกาสการเรียนรู้อันมีค่า เพราะความล้มเหลวสอนให้เด็กรู้จักความยืดหยุ่น ทักษะการแก้ปัญหา และความสามารถในการรับมือกับความยากลำบาก (Kim et al, 2017) การที่ผู้ปกครองยอมรับความล้มเหลวจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ช่วยให้เด็กพัฒนาความเพียรพยายาม ความกล้า และทัศนคติที่ดีต่อความท้าทาย ดังนั้น ผู้ปกครองควรสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว โดยเปิดโอกาสให้เด็กคิดและลงมือทำอย่างมีเป้าหมาย ผู้ปกครองควรส่งเสริมให้เด็กค้นหาคำตอบของปัญหาด้วยการตั้งคำถาม และฝึกการตั้งคำถามเมื่อเกิดข้อสงสัย รวมไปถึงการคิดวางแผนอย่างรอบคอบก่อนลงมือทำ และเปิดโอกาสให้เด็กทดลองทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และลงมือทำงานอย่างมีเป้าหมาย

5. ผู้ปกครองมุสลิมควรได้รับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกรอบคิดตติยเดบโต เพื่อให้ปฏิบัติต่อเด็กได้ตรงตามแนวปฏิบัติที่เหมาะสม

ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า คะแนนการปฏิบัติของผู้ปกครองอยู่ในระดับสูงทุกด้าน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้ปกครองในสามจังหวัดชายแดนใต้จะมีการส่งเสริมกรอบคิดตติยเดบโตในระดับมากทั้ง 3 ด้าน แต่เมื่อสังเกตผลการศึกษาแล้ว พบว่า การสนับสนุนการเรียนรู้จากความล้มเหลว อยู่ในระดับต่ำสุด เนื่องจากเป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกรอบคิดตติยเดบโตโดยตรง ประเด็นย่อยที่มีคะแนนการปฏิบัติต่ำสุด คือ การให้

เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด โดยผู้ปกครองมีการให้ความคิดเห็นเชิงบวกในระดับต่ำ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองให้ความเห็นว่า “บางทีมีการพูดถึงเพื่อนหรือคนรอบตัว แม่จะเผลอพูดตัดสินทันที เช่น เวลาลูกทำอะไรที่เราคิดว่าไม่ดีก็จะรับห้าม บอกว่า แบบนั้นผิดนะ ต้องทำแบบนี้ ทั้ง ๆ ที่ความจริงก็ไม่ใช่หรือว่าผิดจริงไหม” อีกหนึ่งประเด็นย่อยที่พบว่าผู้ปกครองมีระดับการปฏิบัติต่ำคือ การฝึกให้เด็กเรียนรู้กระบวนการมีใช้ไฟล์ผลลัพธ์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ปกครองท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า “หลาย ๆ ครั้งเวลาคู่กับลูกก็จะเอาผลลัพธ์มาเป็นที่ตั้ง ไม่ได้เน้นกระบวนการ แค่อยากให้ลูกทำเสร็จเร็ว ๆ เช่น ระบายสีให้สวย ๆ เดี่ยวเสร็จแล้วมามีจะพาไปซื้อขนมที่เซเว่น” ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรอบคิดติดยึดติดโต มีเพียงผู้ปกครอง 3 ท่าน ที่ตอบว่าเคยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับกรอบคิดติดยึดติดโต โดยให้ความเห็นว่า “เคยได้ยินคำว่า Growth mindset จากในเฟซบุ๊ก เหมือนจะมีเพจเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกที่ตามอยู่แชร์มา ที่เข้าใจก็คือการพูดชมลูกที่ ไม่ควรชมจากผลลัพธ์อย่างเดียว แต่ก็ยังไม่ได้เข้าใจละเอียดมาก” เนื่องจากทฤษฎีกรอบคิดติดยึดติดโตเป็นแนวคิดใหม่ จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อทำความเข้าใจ อีกทั้งการเผยแพร่แนวคิดนี้ไปยังผู้ปกครองยังไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองจำนวนมากจึงไม่เคยได้ยินหรือเข้าใจหลักการของคำว่ากรอบคิดติดยึดติดโต ดังนั้น แม้ระดับการปฏิบัติในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดติดโตจะอยู่ในระดับมาก แต่การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ปกครองจะทำให้ผู้ปกครองส่งเสริมกรอบคิดติดยึดติดโตในเด็กได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาตนเองให้มีกรอบคิดติดยึดติดโตถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทั้งผู้ปกครองและเด็ก เมื่อผู้ปกครองเข้าใจและส่งเสริมหลักการของกรอบคิดติดยึดติดโต จะทำให้เกิดการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความยืดหยุ่น ความอดทน และความรักในการเรียนรู้ในตัวเด็ก แทนที่เด็กจะมุ่งความสนใจไปที่ผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว กลับมองว่าความผิดพลาดและความล้มเหลวเป็นโอกาสในการเติบโตและการปรับปรุงตนเอง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. โรงเรียนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กปฐมวัยควรมีการจัดอบรมให้ความรู้และแนวปฏิบัติแก่ผู้ปกครองในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดติดโตในเด็กวัยอนุบาล เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทพ่อแม่ในฐานะตัวแบบ ที่ส่งเสริมกรอบคิดติดยึดติดโตเชิงเด็ก และการพัฒนาตนเองให้สามารถแนะนำและสนับสนุนเด็กให้มีกรอบคิดติดยึดติดโต

2. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่เน้นการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดติดโตในเด็กวัยอนุบาล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งถัดไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดติดโตของผู้ปกครอง

2. ควรมีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของบทบาทผู้ปกครองต่อกรอบคิดติดโตของเด็กวัยอนุบาล

เอกสารอ้างอิง

- Abdullah, N. (2005). *Faith in Islam and child rearing behavior of Thai Muslim families*. In Bangkok [Unpublished Master Thesis], Prince of Songkla University Campus Pattani.
- Academic Working Group of the National Child and Youth Development Assembly. (8, August, 2019). *Innovation in thinking and the development of children and youth*. At the annual National Child and Youth Development Assembly 2019, Prince Palace Hotel, Bangkok.
- Khumyu, A. (2015). Factors influencing work happiness of professional nurses in community hospitals in Eastern Region. *Faculty of Nursing Journal Burapha University*. 23(1). 40-54. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Nubuu/article/view/49525>
- Blackwell, L. S., Trzesniewski, K. H., & Dweck, C. S. (2007). Implicit Theories of Intelligence predict Achievement Across an Adolescent Transition: A Longitudinal Study and an Intervention. *Child Development*, 78(1), 246-263. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.00995.x>
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- Gunderson, E. A., Gripshover, S., Romero, C., Dweck, C. S., Goldin-Meadow, S., Levine, S. C., Khan, J., Voigt, J., Chang, L., Croft, E., Drake, A., Duboc, K., Graham, L., Griffin, J., Duarte, K., King, L., Masich, M., Mellum, E., Mintel, J., & Walters, K. (2013). Parent praise to 1–3 year-olds predicts children's motivational frameworks 5 years later. *Child Development*, 84(5), 1526–1541. <https://doi.org/10.1111/cdev.12064>
- Kim, J. J., Fung, J., Wu, Q., Fang, C., & Lau, A. S. (2017). Parenting variables associated with growth mindset: An examination of three Chinese-heritage samples. *Asian American Journal of Psychology*, 8(2), 115–125. <https://doi.org/10.1037/aap0000064>
- Ladlia, K. (2012). *A development of early childhood education administrative and management for peace data-based in three southern border provinces, Thailand*. <https://wb.yru.ac.th/bitstream/yr/5049/1/ลัดเลีย.pdf>

- Liu, T., Zhou, P., Zuo, Z., Fan, M., & Yang, Y. (2024). Mediating effects of parent–child dysfunctional interactions in the relationship between parenting distress and social–emotional problems and competencies. *Infant Behavior and Development*, 74, Article 101899. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2023.101899>
- Loeb, E.L., Kansky, J., Tan, J.S., Costello, M.A. and Allen, J.P. (2021), Perceived Psychological Control in Early Adolescence Predicts Lower Levels of Adaptation into Mid-Adulthood. *Child Dev*, 92: e158-e172. <https://doi.org/10.1111/cdev.13377>
- Nicharoj, N. (2020). The role of kindergarten teachers in promoting a growth mindset in Prapaipit School. (pseudonym). *Electronic Educational Journal*, 15(2), 2-12. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/243480>
- Chutabhakdikul, N., Thanasetkorn, P., Lertawasdatrakul, O., & Ruksee, N. (2017). Kan phatthana lae ha kha kenmat matsat ruam khruangmue pramuen kan khit choeng borihan nai dek pathomwai [The development and standardization of executive thinking assessment tools in early childhood]. Retrieved from <http://hdl.handle.net/11228/4650>
- Ratanachai, P., & Katih I. (2020). Problems and Ways to Tackle Islamic-base Parenting of Thai Muslim Family in Three Southern Border Provinces. *Al-HIKMAH Journal*, 10(19), 31–39. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HIKMAH/article/view/242429>
- Ricci, M., & Lee, M. (2016). *Mindsets for parents: Strategies to encourage growth mindsets in Kids* (1st Ed.). Sourcebook.
- Song, Y., Barger, M. M., & Bub, K. (2022). The association between parents' growth mindset and children's persistence and academic skills. *Frontiers in Education*, 6(791652), 1-10. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.791652>
- Silpcharu, T. (2014). *Research and statistical data analysis with SPSS and AMOS*. Business R&D.

Uddin, M. N., & Samtisant, S. (2023). The Schooling Gap between the Deep South and the Rest of the South in Thailand. *Defence and Peace Economics*, 34(2), 199-213. <https://doi.org/10.1080/10242694.2022.2027183>

Yaemchangwat, T. (2015). *Conflict management styles during the reign of Khalifa Uthman. Ibn Affan and its application in the three southern border provinces* [Doctoral degree thesis]. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=948

Woranuch, S. (2004). *The needs of Muslim parents towards promoting development. Social aspects of early childhood children in school* [Unpublished Master Thesis], Srinakharinwirot University.

พฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

Received: September 27, 2024, ✿ Revised: December 13, 2024, ✿ Accepted: December 13, 2024

วชิระ สิงห์คง*¹

ศศิธร พรหมสอน*²

บุญยกฤต รัตนพันธุ์*³

ชูเกียรติ เนื้อไม้*⁴

กฤษดา กาวีวงศ์*⁵

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคกับปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภค

วิธีการศึกษา เก็บข้อมูลจากผู้บริโภคในพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำนวน 382 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้ค่า t - test ใช้ในการทดสอบการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ที่มีการแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม และ ค่า F - test ใช้ในการทดสอบความเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่มีการแบ่งกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษา ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมา คือ ด้านราคา ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริโภคที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันให้

¹ M.Sc. (อุตสาหกรรมเกษตร), รองศาสตราจารย์, อีเมลผู้เขียนหลัก: champsing@hotmail.com

² B.Sc. (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร), บัณฑิต, อีเมล: sasithornizsai18@gmail.com

³ M.Sc. (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร), ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อีเมล boonyakrit.kpru@hotmail.com

⁴ ป.ด. (การตลาด), อาจารย์, อีเมล chookiat_n@kpru.ac.th

⁵ ป.ด. (วิทยาศาสตร์การอาหาร), ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อีเมล krikaweewong@rmutl.ac.th

* หลักสูตรนวัตกรรมและธุรกิจอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

หลักสูตรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ผู้บริโภคเลือกซื้อจากตลาดสด และเลือกซื้ออาหารฮาลาล ประเภทอาหารกึ่งสำเร็จรูป สาเหตุที่ผู้บริโภคเลือกซื้อ เพราะปฏิบัติตามหลักศาสนา ผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อ สัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง เพื่อไปบริโภคกับครอบครัว โดยผู้ที่ชักชวนให้บริโภคอาหารฮาลาล รวมถึงให้ข้อมูลในเรื่องอาหารฮาลาล คือ สมาชิกในครอบครัว และราคาเฉลี่ยที่ผู้บริโภคซื้อต่อครั้งต่ำกว่าหรือเท่ากับ 100 บาท

การนำผลวิจัยไปใช้ ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้บริษัทผู้ผลิตอาหารสำหรับชาวมุสลิม สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนด้านการตลาด ทั้ง ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่ายและการจัดโปรโมชั่นที่เหมาะสมกลับกลุ่มลูกค้า เป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้ที่จะศึกษาพฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีตราฮาลาล ได้

คำสำคัญ: อาหารฮาลาล, พื้นที่พักพิงชั่วคราว, ผู้หนีภัยการสู้รบ, พฤติกรรมในการเลือกซื้ออาหาร

Consumer Behavior in Selecting Halal-Certified Food Products Among Residents of the Nupo Temporary Shelter for Refugees Fleeing Conflict, Umphang District, Tak Province

Wachira Singkong*¹

Sasithorn Promson*²

Boonyakrit Rattanapun*³

Chookiat Nuamai*⁴

Kritsda Kaweewong^{#5}

Abstract

Objective: To compare the factors influencing consumers' purchasing decisions for halal-certified food products with personal factors, and to study the purchasing behavior of consumers regarding halal-certified food products.

Methodology: Data were collected from 382 consumers in the refugee shelter area in Ban Nu Po, Umphang District, Tak Province, using questionnaires. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Inferential statistics, such as the t-test for comparing the means of two groups and the F-test for comparing the means of more than two groups using one-way ANOVA and LSD for pairwise comparisons, were also used. The significance level was set at 0.05.

Research findings: Overall, consumers consider the factors influencing their decision to purchase Halal-certified food products in the refugee shelter area to be of moderate importance. When considering individual aspects, the highest importance was given to the

¹ M.Sc. (Agro-Industry), Associate Professor, Corresponding Author Email: champsing@hotmail.com

² B.Sc. (Food Science and Technology), Graduate, Email: sasithornizsai18@gmail.com

³ M.Sc. (Food Science and Technology), Assistant Professor, Email: boonyakrit.kpru@hotmail.com

⁴ Ph.D. (Marketing), Lecturer, Email: chookiat_n@kpru.ac.th

⁵ Ph.D. (Food Science), Assistant Professor, Email: krikaweewong@rmutl.ac.th

* Food Innovation and Business Program, Faculty of Science and Technology, Kamphaeng Phet Rajabhat University

Food Science and Technology Program, Faculty of Science and Agricultural Technology, Rajamangala University of Technology Lanna Phitsanulok

product itself, followed by price. Hypothesis testing revealed significant differences in the importance of these factors based on gender, age, education, occupation, and income levels at the 0.05 level of significance. In terms of purchasing behavior, consumers preferred to buy from fresh markets and chose semi-processed Halal foods, primarily due to religious adherence. Most consumers purchased Halal food 1-2 times a week for family consumption, with family members being the main influencers and information sources about Halal food. The average spending per purchase was less than or equal to one hundred baht.

Contributions: The research findings provide guidelines for food manufacturing companies targeting Muslim consumers to plan their marketing strategies effectively concerning product development, pricing, distribution, and promotions to suit their customer base. This research also offers information and directions for those interested in studying consumer behavior towards Halal-certified products.

Keywords: Halal food, Temporary shelter areas, Conflict refugees, Food purchasing behavior

บทนำ

ประเทศไทยมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 3,579,797 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5.41 ทำให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ประชาชนไทยนับถือเป็นอันดับ 2 ของประเทศ (Religious Information Centre, 2024) ซึ่งบทบัญญัติ และข้อปฏิบัติทางศาสนา มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิม เพราะฉะนั้นการปฏิบัติตามบัญญัติและธรรมเนียมทางศาสนาจึงเป็นเรื่องที่เคร่งครัดที่มุสลิมควรยึดถือและปฏิบัติตามคัมภีร์อัลกุรอาน โดยเฉพาะอาหารการกินนั้นศาสนาอิสลามบัญญัติให้มุสลิมรับประทานอาหารฮาลาล อาหารฮาลาลจึงเป็นอาหารที่ผลิตขึ้นเพื่อมุสลิมสำหรับบริโภค โดยผ่านกระบวนการตามบัญญัติของศาสนาอิสลามที่ยึดหลักของโภชนาการ ความสะอาด ถูกหลักอนามัย มีผลดีต่อสุขภาพร่างกายเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค ถึงแม้ว่าการผลิตอาหารฮาลาล มีข้อกำหนดซึ่งดูเหมือนจะเป็นข้อจำกัดบางอย่าง ข้อบัญญัติดังกล่าวจะเกี่ยวเนื่อง โดยตรงกับโภชนาการโดยยึดหลักความสะอาด ถูกหลักอนามัย ซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพร่างกายของคนโดยทั่วไปอีกด้วยประกอบกับมาตรฐานอาหารฮาลาลเป็นระบบเชิงบูรณาการ (Integrated Standard System) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ กระบวนการผลิตตั้งแต่เริ่มต้นถึงสิ้นสุดตลอดสายโซ่การผลิตอาหาร จะต้อง “ฮาลาล” คือ ถูกต้องตามบทบัญญัติศาสนาอิสลาม ปราศจากสิ่ง “ฮารอม” คือ สิ่งที่ต้องห้าม ตามบัญญัติศาสนาอิสลาม อาทิ วัตถุดิบ ส่วนประกอบสารปรุงแต่ง สารพิษ สิ่งปนเปื้อนต่าง ๆ เป็นต้น (Adulyasas et al., 2023) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์อาหารที่ดีถูกสุขอนามัย มีคุณค่าอาหารเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ (ตอยยิบ) ซึ่งระบบการจัดการความปลอดภัยในการผลิตอาหารทั้งระบบ GMP, HACCP และระบบการบริหารคุณภาพ (ISO) จึงเป็นเรื่อง สอดคล้องกับหลักการมาตรฐานอาหารฮาลาลจะแตกต่างกัน ในหลักการสำคัญ Chapakiya (2020) กล่าวไว้คือมาตรฐานอาหารฮาลาลจะต้องยึดถือความถูกต้องและคุณค่าตามบัญญัติ ศาสนาอิสลาม ส่วนมาตรฐานสากลยึดถือคุณค่าโดยมีจำเป็นต้องถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม

อาหารฮาลาล มีข้อแตกต่างจากอาหารที่ผลิตโดยอุตสาหกรรม ทัวไปคือ องค์กรศาสนาอิสลามเป็นผู้รับผิดชอบตามบัญญัติศาสนาอิสลามเจ้าหน้าที่ตรวจรับรองมาตรฐานต้องเป็นมุสลิมที่ดีและมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ (Pitsuan, 2016) ระบบมาตรฐานเป็นระบบเฉพาะมาตรฐานฮาลาลซึ่งครอบคลุมทั้งความถูกต้อง (ฮาลาล) และที่ดี (ตอยยิบ) ตามบัญญัติศาสนาอิสลาม ปัจจัยการผลิตวัตถุดิบส่วนผสมและสารปรุงแต่งมีที่มาซึ่งพิสูจน์ได้ว่า “ฮาลาล” ปราศจากสิ่ง “ฮารอม” กระบวนการผลิต จะต้อง “ฮาลาล” ทุกขั้นตอนสถานที่ผลิตจะต้องสะอาด ปลอดภัยจากสิ่งปนเปื้อนมีระบบป้องกันสัตว์ทุกชนิดและไม่ปะปนกับการผลิตสิ่งที่ไม่ฮาลาล เครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตจะต้องสะอาดและไม่ได้ร่วมกับการผลิตสิ่งที่ไม่ฮาลาล การเก็บรักษา การขนส่ง และวางจำหน่ายจะต้องแยกสัดส่วนเฉพาะอาหารฮาลาล ไม่ปะปนกับสิ่งที่ไม่ฮาลาล เพื่อป้องกันการสับสนและเข้าใจผิดของผู้บริโภคการล้างวัตถุดิบ หรืออุปกรณ์ ที่ใช้ผลิตอาหารที่ไม่ฮาลาลมาก่อนจะต้องล้างให้สะอาดตามบัญญัติศาสนาอิสลาม พนักงานที่ผลิตอาหารฮาลาลควรเป็นมุสลิมหากมิใช่มุสลิมจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่ฮาลาลในขณะผลิตอาหารฮาลาล เช่น เนื้อสุกร

เลือด แอลกอฮอล์หรือสันทนาการเชื่อดสัตว์ ต้องเป็นมุสลิมมีสุขภาพจิตสมบูรณ์ไม่เป็นโรคที่สังคมรังเกียจ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเชื่อดสัตว์ตามบัญญัติศาสนาอิสลาม เป็นต้น

จากสถานการณ์การผลิตรวมทั้งการรับรองฮาลาลของไทยนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับตลาดฮาลาลมากขึ้น เนื่องจากอาหารฮาลาลเป็นอาหารที่มีการควบคุมดูแลในเรื่องการผลิตที่มีความสะอาด มีคุณภาพ ตั้งแต่เตรียมวัตถุดิบ จนถึงขั้นตอนการบรรจุภัณฑ์ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่นิยมอาหารฮาลาลมากขึ้น ประกอบกับที่ผ่านมามีฝ่ายกิจการฮาลาล สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้ให้ข้อมูลว่ามีบริษัทที่ได้รับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลกว่า 6,112 บริษัท ซึ่งถือว่าเพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ.2565 ที่มีสถานประกอบการในประเทศที่ขอรับการรับรองฮาลาล เพียง 2,188 ราย หากจำแนกสถานประกอบการที่ขอรับการรับรองฮาลาลตามระเบียบสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จะพบว่า เป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ จำนวน 157,853 ผลิตภัณฑ์ โรงงาน 3,959 โรงงาน เครื่องหมายการค้า 14,784 เครื่องหมายใบรับรอง 8,582 ใบ รับรองจากสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (Bouzenita et al., 2019)

พื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อ.อุ้มผาง จ.ตาก ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 นับตั้งแต่สถานการณ์การปราบปรามชนกลุ่มน้อยและกลุ่มต่อต้านรัฐบาลของกองทัพ เมียนมาที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ได้ส่งผลให้เกิดการอพยพหลบหนีภัยจากการสู้รบเข้ามาในประเทศไทยซึ่งรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ผ่อนปรนให้ผู้หนีภัยการสู้รบจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ เป็นการชั่วคราวด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม ระหว่างรอการเดินทางกลับภูมิลำเนาในเมียนมา เมื่อสถานการณ์คลี่คลายและเหมาะสม ปัจจุบัน พ.ศ. 2565 มีประชากร 8,123 คน แยกเป็นประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม 2,124 คน ศาสนาพุทธ 1,786 คน และคริสต์ 4,213 คน และมีร้านค้าของมุสลิมมากมาย ซึ่งแต่ละร้านเน้นการขายอาหารที่มีฮาลาล เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชากรในพื้นที่

Musikachanavi (2016) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของผู้บริโภคในจังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่าปัจจัยที่มีผลมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมา คือ ด้านราคา Buntham (2016) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการตัดสินใจซื้ออาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของผู้บริโภคกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริโภคใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการตัดสินใจซื้ออาหารสำเร็จรูป อันดับแรกคือ ด้านราคา รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด Phukchaiwanich (2013) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีผลต่อส่วนประสมการตลาดของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร โดยพบความสำคัญน้อยที่สุดในด้านการส่งเสริมการตลาด ตามที่ (Pom-iem & Samtisart 2021) ได้ศึกษาไว้

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อ.อุ้มผาง จ.ตาก เพื่อนำผลการศึกษาไปประกอบการศึกษาวิเคราะห์ปรับปรุงกับผลิตภัณฑ์ที่มีตราฮาลาล เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและยังช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยที่มีอยู่ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของ

ผู้บริโภคในบริบทที่มีข้อจำกัดเฉพาะเจาะจง แตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่เน้นบริบทในเมืองและตลาดทั่วไป การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมกรเลือกซื้อสินค้าในพื้นที่พักพิง และสามารถนำผลลัพธ์ไปใช้ในการวางแผนหรือพัฒนากลยุทธ์สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในบริบทคล้ายคลึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก กับปัจจัยส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ทั้งหมด 8,123 คน สืบค้นจากสำนักงานศูนย์ดำเนินการเกี่ยวกับผู้อพยพกระทรวงมหาดไทย ปี 2565 การเลือกกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรทั้งหมด โดยใช้ความน่าจะเป็นในการสุ่มตัวอย่าง และวิธีการคำนวณ ด้วยสูตรความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน โดยมีระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ 382 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างมาจากแนวคิด ทฤษฎีตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) ได้ค่า 1.00 มีค่าความเที่ยงตรงอย่างเป็นเอกฉันท์จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ซึ่งแบบสอบถามแบ่งคำถามออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และนับถือศาสนา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภค ในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภค เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งกำหนดคำตอบเป็น 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

วิธีการดำเนินงานวิจัย 1) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและจำแนกตามประเภทของข้อมูล คือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองกับประชากรตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลามในเขตพื้นที่วิจัย เก็บข้อมูลโดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบไม่เฉพาะเจาะจงจากร้านค้าสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า หาบเร่ แผงลอย ตามสภาพความเป็นจริง 2) เก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล

ทุติยภูมิ (Secondary data) โดยเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหนังสือ เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณเพื่อทดสอบหาค่าสถิติสำหรับการพรรณนาข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ ค่า t - test ใช้ในการทดสอบการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระที่มีการแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม และ ค่า F- test ใช้ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่มีการแบ่งกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไปโดยใช้สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษา

1. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภอดมผาง จังหวัดตาก กับปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สามารถทำการวิเคราะห์ข้อมูลได้ จำนวน 382 ชุด ตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และนับถือศาสนาโดยหาค่าร้อยละ พบว่าโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของเพศหญิง จำนวน 219 คน (ร้อยละ 57.3) ที่มีอายุไม่เกิน 30 - 40 ปี จำนวน 161 คน (ร้อยละ 42.1) จบระดับการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญา จำนวน 231 คน (ร้อยละ 60.5) ประกอบอาชีพอื่น ๆ (รับจ้าง/เกษตรกร) จำนวน 227 คน (ร้อยละ 59.4) มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 169 คน (ร้อยละ 44.2) และนับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 375 คน (ร้อยละ 98.2)

ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.61) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ เลือกซื้ออาหารที่มีตรารับรอง จากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามอยู่บนบรรจุภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.53$, S.D.= 0.74) รองลงมา คือ ร้านค้าอาหารฮาลาลในพื้นที่มีการผลิตอาหารเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ศาสนาอิสลามกำหนด ($\bar{X} = 4.14$, S.D.= 0.77) เลือกซื้ออาหารที่มีความหลากหลายของประเภทอาหาร ($\bar{X} = 4.11$, S.D.= 0.82) และข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ เลือกซื้ออาหารฮาลาลที่ปรุงจากร้านค้าที่มีตราฮาลาลติดอยู่หน้าร้านเสมอ ($\bar{X} = 3.99$, S.D.= 0.83) ตามลำดับ

ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านราคา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 0.69) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ อาหารฮาลาล ที่ปรุงสุกมีราคาที่ไม่แพงเกินไปคุ้มค่ากับราคา ($\bar{X} = 3.97$, S.D.= 0.82)

รองลงมา คือ อาหารสำเร็จรูปที่ขายในพื้นที่ที่มีราคาที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.95$, S.D.= 0.84) อาหารฮาลาลมีราคาที่หลากหลายตามคุณภาพ ($\bar{X} = 3.82$, S.D.= 0.87) และ ข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ร้านค้าที่ขายอาหารฮาลาล มีป้ายราคาที่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.71$, S.D.= 0.95) ตามลำดับ

ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านการจัดจำหน่าย โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.46$, S.D.= 0.90) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ ตลาดสดในพื้นที่ที่มีอาหารฮาลาลจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 3.21$, S.D.= 1.23) รองลงมา คือ ใกล้ศาสนสถาน (มัสยิด) ($\bar{X} = 2.63$, S.D.= 1.14) ร้านสะดวกซื้อ จำหน่ายอาหารฮาลาล อยู่ใกล้กับบ้านของท่าน ($\bar{X} = 2.38$, S.D.= 1.42) และข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ห้างสรรพสินค้า นำอาหารฮาลาล มาจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 1.65$, S.D.= 1.04) ตามลำดับ

ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.79$, S.D.= 0.72) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีการให้ความสำคัญสูงสุด คือ การโฆษณาผ่าน Social network ($\bar{X} = 2.62$, S.D.= 1.38) รองลงมา คือ ท่านมักจะได้รับแผ่นพับ ใบปลิวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล ($\bar{X} = 1.61$, S.D.= 0.80) อาหารสำเร็จรูปที่มีตราฮาลาล มักจัดกิจกรรมลดราคาหรือแถมสินค้าอยู่บ่อยครั้ง ($\bar{X} = 1.47$, S.D.= 0.80) และข้อที่มีการให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ร้านค้าต่าง ๆ มีการจัดบูทประชาสัมพันธ์อาหาร ($\bar{X} = 1.46$, S.D.= 0.72) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาพฤติกรรม การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภอมะนัง จังหวัดตาก

สมมติฐานที่ 1 ผู้บริโภคที่มีเพศต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบ ระดับการให้ความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภค ในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภอมะนัง จังหวัดตาก จำแนกตามเพศ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์	เพศ				t	P-value
	ชาย		หญิง			
	อาหารที่มี		อาหารที่มี			
ตราฮาลาลของผู้บริโภค	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.16	0.59	4.22	0.62	0.87	0.39
2. ด้านราคา	3.85	0.69	3.87	0.68	0.40	0.69

3. ด้านการจัดจำหน่าย	2.33	0.84	2.57	0.93	2.64	0.01*
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	1.83	0.72	1.76	0.73	1.02	0.31
รวม	3.04	0.40	3.1	0.51	1.34	0.18

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริโภคที่มีเพศต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านการจัดจำหน่าย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการตลาด ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

สมมติฐานที่ 2 ผู้บริโภคที่มีอายุต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการให้ความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำแนกตามอายุ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภค	ไม่เกิน 30 ปี 30-40 ปี มากกว่า 40 ปีขึ้นไป						F	P-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.20	0.60	4.20	0.60	4.18	0.62	0.066	0.94
2. ด้านราคา	3.87	0.71	3.82	0.66	3.92	0.71	0.752	0.47
3. ด้านการจัดจำหน่าย	2.50	0.95	2.36	0.87	2.59	0.88	2.261	0.11
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	1.93	0.79	1.80	0.74	1.64	0.60	4.432	0.01*
รวม	3.12	0.48	3.04	0.45	3.08	0.47	1.03	0.36

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้บริโภคที่มีอายุต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านการส่งเสริมการตลาด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 ผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการให้ความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำแนกตามระดับการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์อาหาร ที่มี ตราฮาลาล ของผู้บริโภค	ต่ำกว่า อนุปริญญา		อนุปริญญา		ระดับ ปริญญาตรี		ระดับ ปริญญาโท ขึ้นไป		ไม่ได้เข้ารับ การศึกษาตาม ระบบ		F	P- value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.21	0.61	-	-	4.17	0.38	-	-	4.17	0.61	0.21	0.81
2. ด้านราคา	3.90	0.70	-	-	3.75	0.25	-	-	3.80	0.67	1.07	0.34
3. ด้านการจัด จำหน่าย	2.60	0.89	-	-	4.00	0.25	-	-	2.22	0.84	12.98	0.00*
4. ด้านการส่งเสริม การตลาด	1.73	0.77	-	-	3.08	0.80	-	-	1.87	0.61	6.75	0.00*
รวม	3.11	0.49	-	-	3.75	0.35	-	-	3.01	0.41	5.14	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 4 ผู้บริโภคที่มีอาชีพต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการให้ความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำแนกตามอาชีพ

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ อาหารที่มี ตราฮาลาล ของผู้บริโภค	ข้าราชการ / พนักงานบริษัท		นักเรียน / นักศึกษา		เจ้าของธุรกิจ / ธุรกิจส่วนตัว		อื่น ๆ		F	P- value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.38	0.18	4.24	0.49	4.26	0.61	4.15	0.61	1.00	0.39
2. ด้านราคา	3.75	0.35	3.91	0.69	3.99	0.72	3.78	0.66	2.52	0.06
3. ด้านการจัดจำหน่าย	4.13	0.18	2.79	0.97	2.54	0.93	2.38	0.86	4.19	0.01*
4. ด้านการส่งเสริม การตลาด	3.38	0.88	2.49	0.68	1.74	0.68	1.74	0.71	10.66	0.00*
รวม	3.91	0.31	3.36	0.43	3.13	0.50	3.01	0.43	6.83	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้บริโภคที่มีอาชีพต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 5 ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่างกัน ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการให้ความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำแนกตามรายได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์อาหาร ที่มีตราฮาลาล ของผู้บริโภค	น้อยกว่า 5,000 บาท		5,000 – 10,000 บาท		10,001 – 15,000 บาท		15,001 – 20,000 บาท		20,001 บาท ขึ้นไป		F	P- value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.10	0.57	4.23	0.64	4.22	0.65	4.47	0.47	4.72	0.45	3.42	0.01*
2. ด้านราคา	3.72	0.67	3.91	0.67	3.99	0.73	4.28	0.51	4.44	0.48	5.40	0.00*
3. ด้านการจัด จำหน่าย	2.13	0.75	2.48	0.92	3.04	0.68	3.55	0.72	3.75	0.55	25.19	0.00*

4. ด้านการส่งเสริม												
การตลาด	1.84	0.70	1.69	0.71	1.67	0.68	2.30	0.74	2.28	1.08	4.08	0.00*
รวม	2.95	0.40	3.08	0.46	3.23	0.43	3.65	0.41	3.80	0.43	17.56	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออัมผาง จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.08) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านที่มีการให้ความสำคัญต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยสรุปเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ เลือกซื้ออาหารที่มีตรารับรอง จากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย อยู่บนบรรจุภัณฑ์ รองลงมา คือ ร้านค้าอาหารฮาลาลในพื้นที่มีการผลิตอาหารเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ศาสนาอิสลามกำหนด เลือกซื้ออาหารที่มีความหลากหลายของประเภทตามลำดับ และข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ เลือกซื้ออาหารฮาลาลที่ปรุงจากร้านค้าที่มีตราฮาลาล ติดอยู่หน้าร้านเสมอ (Tanmavad, K., & Khanthachai, N., 2022)

ด้านราคา พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ อาหารฮาลาล ที่ปรุงสุกมีราคาที่ไม่แพงเกินไปคุ้มค่ากับราคา รองลงมา คือ อาหารสำเร็จรูปที่ขายในพื้นที่มีราคาที่เหมาะสม อาหารฮาลาลมีราคาที่หลากหลายตามคุณภาพตามลำดับ และข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ร้านค้าที่ขายอาหารฮาลาล มีป้ายราคาที่ชัดเจน (Boonmalert et al., 2023)

ด้านการจัดจำหน่าย พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด คือ ตลาดสดในพื้นที่มีอาหารฮาลาลจัดจำหน่าย รองลงมา คือ ใกล้ศาสนสถาน (มัสยิด) ร้านสะดวกซื้อจำหน่ายอาหารฮาลาล อยู่ใกล้กับบ้านของท่านตามลำดับ และข้อที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ห้างสรรพสินค้าอาหารฮาลาลมาจัดจำหน่าย (Banmonta, C., 2020)

ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีการให้ความสำคัญสูงสุด คือ การโฆษณาผ่าน Social network รองลงมา คือ ท่านมักจะได้รับแผ่นพับ ใบปลิว เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล อาหารสำเร็จรูปที่มีตราฮาลาล มักจัดกิจกรรมลดราคาหรือแถมสินค้าอยู่บ่อยครั้งตามลำดับ และข้อที่มีการให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ร้านค้าต่าง ๆ มีการจัดบูทประชาสัมพันธ์อาหาร ตามลำดับ (Siritorn, K., & Dueramae, S., 2016)

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาล พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกซื้ออาหารที่มีตราฮาลาลจากตลาดสด และเลือกซื้ออาหารฮาลาล ประเภทอาหารกึ่งสำเร็จรูป สาเหตุที่ผู้บริโภคเลือกซื้ออาหารฮาลาลจากการปฏิบัติตามหลักศาสนา ความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์ พบว่า สัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง เพื่อไปบริโภคกับครอบครัว ผู้ที่ชักชวนให้ผู้บริโภคอาหารฮาลาล คือ สมาชิกในครอบครัว

อภิปรายผล

จากผลงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีตราฮาลาลของผู้บริโภคในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมา คือ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่ายตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด

ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ อาหารที่มีตราฮาลาลในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Musikachanavi (2016) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเลือกซื้อเบเกอรี่ของผู้บริโภคในจังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่า ปัจจัยที่มีผลมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมา คือ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ โดยเป็นประเด็นที่สมเหตุสมผลในเชิงการตลาด เพราะผู้บริโภคมักเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากคุณภาพ คุณลักษณะ หรือความสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของพวกเขา โดยในกรณีนี้การมีตราฮาลาลเป็นตัวกำหนดความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนา

ด้านราคา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ อาหารที่มีตราฮาลาลในเขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Buntham (2016) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการตัดสินใจซื้ออาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของผู้บริโภคย่านวัชรพล เขตสายไหมกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการตัดสินใจซื้ออาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของผู้บริโภค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านผลการวิจัยพบว่า อันดับแรกคือ ด้านราคา รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการจัดจำหน่าย ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (รายได้ต่ำหรือไม่แน่นอน) ความคุ้มค่าในสถานการณ์เฉพาะ จิตวิทยาในการเปรียบเทียบ
ราคา และข้อจำกัดด้านตัวเลือกสินค้าในพื้นที่ ทั้งหมดนี้ทำให้ราคากลายเป็นปัจจัยชี้ขาดที่ส่งผลต่อการ
ตัดสินใจซื้อในบริบทของพื้นที่พักพิงชั่วคราวหรือกลุ่มผู้บริโภคที่มีข้อจำกัดทางทรัพยากร

ด้านการจัดจำหน่าย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ อาหารที่มีตราฮาลาลในพื้นที่
พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออัมผาง จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้อง
กับงานวิจัยของ Buntham (2016) และ Phumpa (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปัจจัยส่วนประสม
การตลาดในการตัดสินใจซื้ออาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของผู้บริโภคย่านวัชรพลเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
พบว่า ผู้บริโภคใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการตัดสินใจซื้ออาหารสำเร็จรูปแช่แข็งของผู้บริโภคโดยภาพ
รวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้บริโภคใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาดทุกด้านอยู่ในระดับ
มากอันดับแรกคือด้านราคา รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ และอันดับสุดท้ายคือ
ด้านการจัดจำหน่าย ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่พักพิง การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย
อาจไม่ได้ช่วยลดต้นทุนหรือทำให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์โดยตรง เนื่องจากข้อจำกัดด้านโลจิสติกส์ เช่น
ค่าใช้จ่ายในการขนส่งและความล่าช้าในการจัดส่ง ดังนั้น การมีสินค้าที่สามารถเข้าถึงได้ในราคาที่เหมาะสมจะ
สำคัญกว่าการมีตัวเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย

ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ อาหารที่มีตราฮาลาลใน
เขตพื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยการสู้รบบ้านนุโพ อำเภออัมผาง จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phukchaiwanich (2013) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อและรูปแบบการ
ดำเนินชีวิตที่มีผลต่อส่วนประสมการตลาดของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแช่แข็งห่อพรานทะเล ในเขต
บางแค ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อ
ผลิตภัณฑ์อาหารแช่แข็งห่อพรานทะเลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุดในด้าน
บรรจุภัณฑ์ รองลงมา ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ และให้ความสำคัญน้อยที่สุดในด้านการส่งเสริมการตลาด
เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวไม่ได้ตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงในบริบทของพื้นที่พักพิงชั่วคราว รวมถึง
ลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง การเข้าถึงข้อมูลการตลาดที่จำกัด และลักษณะของตลาดที่มีการ
แข่งขันต่ำ ทั้งนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังสนับสนุนว่า การส่งเสริมการตลาดมักถูกมองเป็นปัจจัยรองในหลาย
บริบทที่มีความคล้ายคลึงกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด โดยอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิง
ลึกหรือการสนทนากลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและเข้าใจมุมมองของผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุม
2. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหาร
ฮาลาลในพื้นที่พักพิงชั่วคราวแห่งอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- Adulyasas, A., Baka, A., Muninnoppamas, J. & Yaena, B. (2023). A Verifying Halal Certification System for Food Products. *KMUTT Research & Development Journal*, 46(2), 173–190.
- Banmonta, C. (2020). Value Adding Strategy in Halal Food. *Journal of Industrial Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok*, 2(1), 21–34. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/iba/article/view/244505>
- Boonmalert, W., Phoothong, B., & Chaitorn, T. (2023). Value Chain Management for Halal Ready-to-Eat Boxed Food Business in Bangkok. *Journal of Academic for Public and Private Management*, 5(2), 122–135. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/appm/article/view/260200>
- Bouzenita, I. A, Kirsten, H., & Wood, P.B. (2019). Pandora's Box on the Shelf? Halal Certification, the GMF Marketplace and the Muslim Consumer. *Journal of Islamic Studies, Prince of Songkla University*, 10(1), 62–72. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOIS/article/view/197351>
- Buntham, U. (2016). *Using Marking Mix Factor in Consumers Deciding to buy Ready-to-Made Frozen Food in Watcharapol Area Sai Mai District, Bangkok*. [Unpublished master dissertation]. Krirk University.
- Chapakiya, A., Kaday, A., & Saleah, A. (2020). Halal Process and Standard Development of Islamic Council of Pattani Province. *Journal of Islamic Studies, Prince of Songkla University*, 11(1), 76–87. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOIS/article/view/240614>
- Musikachanavi, B. (2016). *Bakery Purchasing Behavior of Consumers in the Surat Thani Province*. [Unpublished master dissertation]. Suratthani Rajabhat University.
- Phukchaiwanich, K. (2013). *Purchasing Decision Behavior and Lifestyle that Affect the Marketing Mix of Consumers of Phran Talay Brand Frozen Seafood Products in Bang Khae District*. [Unpublished master dissertation]. Siam University.
- Phumpa, P. (2015). Consumer Behavior Due to Marketing Trend. *The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal, Research and Development Institute, Kamphaeng Phet*

- Rajabhat University, 21(1), 15–26. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/39263>
- Pitsuwan, W. (2016). *Factors Affecting the Level of Significance Given to the Halal Logo by Muslim Consumers in Making Purchase Decisions on Food Products: A Case Study of the Thai Muslims Living in The Four Most Southern Provinces*. [Master's thesis] Bangkok University. <http://dspace.bu.ac.th/handle/123456789/3511?mode=full>
- Pom-iem, P., & Samtisart, S. (2021). Factors Affecting the Export of Halal Products of Thailand to Southeast Asian Countries. *Journal of Islamic Studies, Prince of Songkla University*, 12(1), 82–96. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOIS/article/view/251533>
- Religious Information Centre, (2024, June 1). *Statistical Information*. <https://e-service.dra.go.th/religion/islam>
- Siritorn, K., & Dueramae, S. (2016). Factor Affecting the Ability of Halal Food Entrepreneurs to Compete in AEC: A Case Study of Halal Food Entrepreneurs in Songkhla, Thailand and Kedah, Malaysia. *Journal of Islamic Studies, Prince of Songkla University*, 7(1), 15–28. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOIS/article/view/150540>
- Tanmavad, K., & Khanthachai, N. (2022). Production and Marketing Potentials of Halal Food Business in Bangkok and vicinity. *Kasem Bundit Journal*, 23(2), 81–98. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jkbu/article/view/262545>

ปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Received: September 30, 2024, ✿ Revised: December 09, 2024, ✿ Accepted: December 13, 2024

ยุทธนา เกื้อกุล¹

นิเลาะ แวอุเซ็ง²

มุหัมมัดรอฟลี แวะหะมะ³

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยและการจัดอันดับปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิธีการศึกษา งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 241 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษามากที่สุดคือปัจจัยด้านสังคม โดยมีผู้ตอบจำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 รองลงมาคือปัจจัยด้านครอบครัว มีผู้ตอบจำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 และปัจจัยด้านระบบการดูแลหอพักมีผลน้อยที่สุด มีผู้ตอบจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 และผลการจัดอันดับปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวมีผลมากที่สุด โดยมีผู้ตอบจำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 รองลงมาคือปัจจัยด้านสังคม มีผู้ตอบจำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 และปัจจัยด้านมัสยิด มีผู้ตอบจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 และปัจจัยด้านระบบการดูแลหอพักและสื่อต่าง ๆ มีผลน้อยที่สุด มีผู้ตอบจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 42.7

การนำผลการวิจัยไปใช้ สถาบันการศึกษา ครอบครัว สังคม และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลนักศึกษาสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปลูกฝังและส่งเสริมนักศึกษาด้านการใช้ชีวิตตามหลักอัลวะสะฎียะฮ์ที่เหมาะสมในสังคมพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ปัจจัย, อัลวะสะฎียะฮ์, นักศึกษา

¹ พร.ต (อิสลามศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาอิสลามศึกษาและกฎหมายอิสลาม คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อีเมล: yuttana.k@psu.ac.th

² พร.ต. (การศึกษา – บริหารการศึกษา) รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อีเมล: niloh.w@psu.ac.th

³ พร.ต (อิสลามศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาอิสลามศึกษาและกฎหมายอิสลาม คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อีเมล: mohammadroflie.w@psu.ac.th

Factors Influencing Al-Wasatiyyah among Students of the Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University

Yuttana Kuakul¹

Niloh Wae-u-seng²

Muhammad Roflee Waehama³

Abstract

Objective: This research aimed to examine the factors and ranking of factors affecting the Al-Wasatiyyah of students in the Faculty of Islamic Studies, Prince of Songkla University.

Methodology: This research used a survey research method. Data were collected by questionnaires from a sample of 241 respondents and analyzed using descriptive statistics, including frequency and percentage.

Research findings: It was found that the factor that had the most effect on Al-Wasatiyyah was the social factor, with 207 respondents, or 17.6 percent. The second factor was the family factor, with 192 respondents, or 16.3 percent. The factor of the dormitory care system had the least effect, with 42 respondents, or 3.6 percent. The result of the ranking of the factors that had the most effect on Al-Wasatiyyah of the students found that the family factor had the most effect, with 164 respondents, or 68.0 percent. The second factor was the social factor, with 88 respondents, or 36.5 percent. The mosque factor had 57 respondents, or 23.7 percent. The factor of the dormitory care system and various media had the least effect, with 103 respondents, or 42.7 percent.

Implications: Educational institutions, families, society and personnel involved in student care can use the results of this research as a guideline to instill and promote students in living according to the principles of Al-Wasatiyyah appropriately in a multicultural society.

Keywords: Factors, Al-Wasatiyyah, Students

¹ Ph.D. (Islamic Studies) Assistant Professor Dr. and Lecturer, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Email: yuttana.k@psu.ac.th

² Ph.D (Education Administration) Associate profesor Dr. and Lecturer, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Email: niloh.w@psu.ac.th

³ Ph.D (Islamic Studies) Asaistant Professor Dr. and Lecturer, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Email: mohammadroflee.w@psu.ac.th

บทนำ

อัลวะสะฎียะฮ์ (แนวทางสายกลาง) มีความหมายที่ครอบคลุมถึงความดี ความยุติธรรม ความสะอาด และความง่ายตาย ความเป็นทีกมะฮ์ (วิทยปัญญา) ความสมบูรณ์ ความเที่ยงตรง และความเป็นกลาง (Bā ‘Abdullah, 1994 ; Al-Maidānī, 1996 ; Al-Sallābī, 2001 ; Al-Yahyā, 2008) การใช้ชีวิตตามหลักอัลวะสะฎียะฮ์ เป็นการปฏิบัติตามหลักคำสอนอิสลามที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญในทุกมิติของชีวิต เช่น การศรัทธา การทำความดี คุณธรรมจริยธรรม การปฏิสัมพันธ์ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Al-Qaradāwī, 2012 ; Rājih, 2016 ; Al-Sudais, 2017 ; Al-Haq, 2018 ; Al-Amīn, 2023) ดังนั้น การปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สังคม การคบเพื่อน มัสยิด และครู (Ibn Taimiyyah, 1983 ; Mahmūd, 1994 ; Al-Nahlāwī, 1994 ; Abūlawī, 1999 ; Al-Tahhān, 2002 ; Farīd, 2004) โดยแต่ละปัจจัยมีบทบาทที่สำคัญต่อการส่งเสริมองค์ประกอบอัลวะสะฎียะฮ์ มากน้อยแตกต่างกันไป

นักศึกษาเป็นกำลังหลักสำคัญของสังคมและประเทศชาติในอนาคต การศึกษารุ่นนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้มีพื้นฐานความรู้และเคยเข้ารับการอบรมด้านวะสะฎียะฮ์มาก่อน จากการประชุมสนทนากลุ่มพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อองค์ประกอบอัลวะสะฎียะฮ์ในบริบทของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยด้านครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา สังคม การคบเพื่อน มัสยิด ครู/อาจารย์ผู้สอน ระบบการดูแลหอพัก และสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ และการจัดอันดับของปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ ของนักศึกษา จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมของนักศึกษา ให้อยู่ในวิถีของผู้ปฏิบัติตนตามแนวทางสายกลาง และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของคณะวิทยาการอิสลามที่มุ่งเป็นสถาบันชั้นนำด้านวิทยาการอิสลามที่ยึดหลักวะสะฎียะฮ์ (อิสลามสายกลาง) ของประเทศและภูมิภาค

จากความสำคัญของปัญหาการวิจัยดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ และการจัดอันดับของปัจจัยเหล่านี้ในกลุ่มนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สำคัญสำหรับการส่งเสริมและกำหนดนโยบาย รวมถึงแผนงานในการพัฒนานักศึกษาให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักอัลวะสะฎียะฮ์ได้อย่างเหมาะสมในสังคมพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. เพื่อศึกษาการจัดอันดับปัจจัยที่มีผลต่ออ้วละสะฎียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1–4 คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ จำนวน 608 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ จำนวน 241 คน จากนั้น เลือกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วนตามชั้นปี และการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับฉลากแบบไม่ใส่กลับคืน

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่ออ้วละสะฎียะฮ์ และการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่ออ้วละสะฎียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี แบบสอบถามมีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบและการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยจากปัจจัยหลักไปยังปัจจัยรองโดยใช้ตัวเลข (1-8) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา สังคม การคบเพื่อน มัสยิด ครู/อาจารย์ผู้สอน ระบบการดูแลหอพัก สื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ แบบสอบถามนี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยมีความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มประชากรจำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน ได้ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.925

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตจากคณะวิทยาการอิสลามถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณกับนักศึกษา และประสานส่งเอกสารแบบสอบถามไปยังผู้บริหารที่ดูแลนักศึกษาและตัวแทนนักศึกษา และติดตามผลการเก็บข้อมูลกับนักศึกษาทุกคนจนได้ข้อมูลครบตามที่กำหนดคิดเป็นร้อยละ 100

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ความถี่และร้อยละ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออ้วละสะฎียะฮ์และการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่ออ้วละสะฎียะฮ์ของนักศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการวิเคราะห์ได้นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจากจำนวนทั้งหมด 241 คน ประมาณสามในสี่เป็นผู้หญิง (ร้อยละ 71.4) ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่าง ๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เรียงเป็นลำดับคือ ชั้นปีที่ 4 (ร้อยละ 29.9) ชั้นปีที่ 3 (ร้อยละ 26.1) ชั้นปีที่ 2 (ร้อยละ 22.81) และชั้นปีที่ 1 (ร้อยละ 21.2) และมากกว่าครึ่งหนึ่ง

(ร้อยละ 58.9) ไม่เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับอัลวะสะฎียะฮ์ อย่างไรก็ตาม จำนวนนักศึกษาที่ได้ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาอัลวะสะฎียะฮ์ (ร้อยละ 56.0) มีมากกว่าที่ไม่ได้ลงทะเบียน (ร้อยละ 44.0) คิดเป็นร้อยละ 12.0

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์และการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลามมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลามมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ปัจจัยที่มีผลต่อองค์ประกอบอัลวะสะฎียะฮ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ครอบครัว	192	16.3
2. โรงเรียน/สถานศึกษา	188	15.9
3. สังคม	207	17.6
4. การคบเพื่อน	190	16.1
5. มัสยิด	105	8.9
6. ครู/อาจารย์ผู้สอน	167	14.2
7. ระบบการดูแลหอพัก	42	3.6
8. สื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ	88	7.5
รวม	1179	100.0

* ตอบได้มากกว่า 1

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ พบว่า ปัจจัยด้านสังคมส่งผลต่อองค์ประกอบอัลวะสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 รองลงมา ปัจจัยด้านครอบครัว จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 ปัจจัยการคบเพื่อน จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 ปัจจัยด้านโรงเรียน/สถานศึกษา จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9 ปัจจัยด้านครู/อาจารย์ผู้สอน จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2 ปัจจัยด้านมัสยิด จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 ปัจจัยด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 และปัจจัยที่มีผลน้อยที่สุด คือ ด้านระบบการดูแลหอพัก จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6

ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของการจัดอันดับปัจจัยที่มีผลต่อองค์ประกอบอวัละละฐียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี (n = 241)

ปัจจัยที่มีผลต่อ องค์ประกอบ อวัละละฐียะฮ์	อันดับ															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ครอบครัว	164	68.0	12	5.0	10	4.1	8	3.3	9	3.7	4	1.7	11	4.6	9	3.7
2. โรงเรียน/ สถานศึกษา	12	5.0	58	24.1	35	14.5	39	16.2	48	19.9	31	12.9	3	1.2	1	0.4
3. สังคม	21	8.7	88	36.5	49	20.3	31	12.9	25	10.4	11	4.6	8	3.3	4	1.7
4. การคบเพื่อน	6	2.5	25	10.4	52	21.6	61	25.3	30	12.4	41	17.0	9	3.7	6	2.8
5. มัลยิด	6	2.5	7	2.9	57	23.7	28	11.6	34	14.1	54	22.4	20	8.3	5	2.1
6. ครู/อาจารย์ ผู้สอน	4	1.7	21	8.7	27	11.2	53	22.0	65	27.0	32	13.3	12	5.0	7	2.9
7. ระบบการดูแล หอพัก	7	2.9	5	2.1	5	2.1	12	5.0	12	5.0	14	5.8	99	41.1	56	23.2
8. สื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ และ วิทยุ	8	3.3	2	0.8	10	4.1	14	5.8	10	4.1	19	7.9	51	21.2	103	42.7

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดอันดับปัจจัยที่มีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์ พบว่า

อันดับที่ 1 ปัจจัยด้านครอบครัวมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 รองลงมา ด้านสังคม จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 ด้านโรงเรียน/สถานศึกษา จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ด้านระบบการดูแลหอพัก จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9 ด้านการคบเพื่อนและมัสยิด จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ตามลำดับ และปัจจัยด้านครู/อาจารย์ผู้สอนมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7

อันดับที่ 2 ปัจจัยด้านสังคมมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมา ด้านโรงเรียน/สถานศึกษา จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 ด้านการคบเพื่อน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 ด้านครู/อาจารย์ผู้สอน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 ด้านครอบครัว จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ด้านมัสยิด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9 ด้านระบบการดูแลหอพัก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 ตามลำดับ และปัจจัยด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุมีผลต่อองค์ประกอบอวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

อันดับที่ 3 ปัจจัยด้านมัสยิดมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 รองลงมา ด้านการคบเพื่อน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 ด้านสังคม จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 20.3 ด้านโรงเรียน/สถานศึกษา จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ด้านครู/อาจารย์ผู้สอน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 11.2 ด้านครอบครัวและสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 4.1 ตามลำดับ และปัจจัยด้านระบบการดูแลหอพักมีผลต่อองค์ประกอบอวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1

อันดับที่ 4 ปัจจัยด้านการคบเพื่อนมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 รองลงมา ด้านครู/อาจารย์ผู้สอน จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 ด้านโรงเรียน/สถานศึกษา จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 16.2 ด้านสังคม จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9 ด้านมัสยิด จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6 ด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 ด้านระบบการดูแลหอพัก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ตามลำดับ และปัจจัยด้านครอบครัวมีผลต่อองค์ประกอบอวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3

อันดับที่ 5 ปัจจัยด้านครู/อาจารย์ผู้สอนมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมา ด้านโรงเรียน/สถานศึกษา จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 19.9 ด้านมัสยิด จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 14.1 ด้านการคบเพื่อน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4 ด้านสังคม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 ด้านระบบการดูแลหอพัก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต

โทรทัศน์ และวิทยุ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 4.1 ตามลำดับ และปัจจัยด้านครอบครัวมีผลต่อองค์ประกอบอวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3

อันดับที่ 6 ปัจจัยด้านมัสยิดมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 22.4 รองลงมา ด้านการคบเพื่อน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 ด้านครู/อาจารย์ผู้สอน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ด้านโรงเรียน/สถานศึกษา จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9 ด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 7.9 ด้านระบบการดูแลหอพัก จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 ด้านสังคม จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 ตามลำดับ และปัจจัยด้านครอบครัวมีผลต่อองค์ประกอบอวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7

อันดับที่ 7 ปัจจัยด้านระบบการดูแลหอพักมีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมา ด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2 ด้านมัสยิด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3 ด้านครู/อาจารย์ผู้สอน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ด้านครอบครัว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 ด้านการคบเพื่อน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 ด้านสังคม จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ตามลำดับ และปัจจัยด้านโรงเรียน/สถานศึกษามีผลต่อองค์ประกอบอวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2

อันดับที่ 8 ปัจจัยด้านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ และวิทยุ มีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์มากที่สุด จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมา ด้านระบบการดูแลหอพัก จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2 ด้านครอบครัว จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 ด้านครู/อาจารย์ผู้สอน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9 ด้านการคบเพื่อน จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 ด้านมัสยิด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 ด้านสังคม จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7 ตามลำดับ และปัจจัยด้านโรงเรียน/สถานศึกษามีผลต่อองค์ประกอบอวัละสะฎียะฮ์น้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์ ในบริบทของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การจัดอันดับปัจจัยที่มีผลต่ออวัละสะฎียะฮ์ที่เหมาะสมในบริบทของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า อันดับที่ 1 ปัจจัยด้านครอบครัว รองลงมา อันดับที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม และอันดับที่ 3 ปัจจัยด้านมัสยิด ตามลำดับ ที่ผลการศึกษาปรากฏเช่นนั้น ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังและสั่งสอนลูกให้อยู่ในกรอบและขอบเขตของศาสนา ลูกทุกคนที่เกิดมาจะเป็นลูกที่ประเสริฐได้ ต้องผ่านการอบรมและขัดเกลาของพ่อแม่และผู้ปกครองเป็นอันดับแรก มีการ

ดัดเตือนกันให้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ ครอบคลุมทั้งคำพูดและการปฏิบัติ ดังนั้น การที่จะสั่งสอนลูกให้ใช้ชีวิตตามแนวทางสายกลาง (อัลวะสะฎียะฮ์) ครอบคลุมทุกมิติในการดำเนินชีวิต ครอบครัวจึงต้องทำหน้าที่ในการอบรมและเลี้ยงดูลูกภายใต้ขอบเขตและบทบัญญัติอิสลาม คือ 1) ดำรงอยู่ในกรอบและขอบเขตของศาสนาอิสลาม โดยการสั่งสอนและดัดเตือนลูกให้ทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม เป็นการสร้างบ้านเพื่อทำความรักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และห่างไกลจากสิ่งที่ตั้งภาคีต่อพระองค์ 2) อบรมสั่งสอนลูกในด้านการศรัทธา การทำความดี และการปฏิสัมพันธ์ 3) อบรมสั่งสอนลูกให้ดูแลด้านสุขภาพและร่างกาย เพื่อให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ โดยครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เพราะสมองที่ดีจะอยู่ในร่างกายที่แข็งแรง และผู้ที่แข็งแรงจะประเสริฐกว่าและเป็นที่รักยิ่งของอัลลอฮ์ ﷻ มากกว่าผู้ที่อ่อนแอ และ 4) ให้ความรัก ความเมตตา และความอ่อนโยนแก่ลูก ดังที่ Al-Nahlāwī (2007 : 113) ได้กล่าวว่า

“ความเมตตาต่อลูกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ และอัลลอฮ์ ﷻ ทรงทำให้ความเมตตาเป็นองค์ประกอบหลักของชีวิตในด้านจิตใจ สังคม และธรรมชาติของทุกสิ่งที่มีชีวิต ดังนั้น ผู้เป็นพ่อแม่จึงมีหน้าที่สำคัญในการให้ความรัก ความเมตตา ความอ่อนโยนแก่ลูก...”

และดังที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เป็นแบบอย่างที่ดีในการให้ความรักและความเมตตาแก่เด็ก ดังที่ท่านได้หอมแก้มหะสัน บิน อะลีย ขณะที่อัคราอะฮ์ บิน หาบิส อัตตะมิมีย์ กำลังนั่งอยู่ด้วย และอัคราอะฮ์ได้กล่าวว่า

“แท้จริงฉันมีบุตร จำนวน 10 คน และฉันไม่เคยหอมแก้มพวกเขาเลยแม้แต่คนเดียว”

ท่านเราะสูล ﷺ ได้มองไปที่เขาและกล่าวว่า

“ผู้ใดไม่มีความเมตตา เขาก็จะไม่ได้รับความเมตตา”

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 5997)

จากหะดีษข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การให้ความรักและความเมตตาแก่เด็กมีความสำคัญอย่างมาก เป็นการมอบความรักจากใจสู่ใจ และผู้ที่กำลังมองอยู่ในขณะนั้นจะรู้สึกมีความสุขและอบอุ่น ส่วนเด็กที่ถูกหอมแก้มจะได้รับความรักอันอบอุ่นจากผู้หอมแก้ม จนทำให้การกระทำดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความง่ายต่อการอบรม สั่งสอน และการปฏิบัติตามของลูกในเวลาต่อมา และการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวสามารถสืบทอดกันมาผ่านพ่อแม่สู่ลูก จากครอบครัวสู่ครอบครัว จากสังคมหนึ่งสู่อีกสังคมหนึ่ง และจากยุคหนึ่งสู่อีกยุคหนึ่ง จนทำให้ความรักและความเมตตากลายเป็นแนวทางของศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามของอิสลามจวบจนปัจจุบัน และสอดคล้องกับ Al-Nahlāwī (2007 : 114) ได้กล่าวว่า

“การเลี้ยงลูกมิใช่เป็นการให้นมและอาหารเพียงอย่างเดียว แต่ต้องปฏิบัติควบคู่ไป
ด้วยความรักและความเมตตา จนทำให้ความรักและความเมตตาแผ่แพร่จากครอบครัวสู่
สังคม และประเทศชาติ จนกลายเป็นครอบครัว สังคม และประเทศชาติที่มีความรักและความ
เมตตาต่อกัน”

2. อันดับที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม พบว่า สังคมมีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการปลูกฝังเด็กและเยาวชน
ให้เติบโตภายใต้ร่มเงาของอิสลาม ใช้ชีวิตตามแนวทางสายกลาง และห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ดีทั้งปวง โดยสังคมมี
หน้าที่หลักสำคัญ คือ 1) สังคมต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามที่ได้สั่งใช้ให้กระทำความดีและละเว้นความชั่ว
ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

ความว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดี และใช้
ให้กระทำความดีที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำความชั่วที่มีชอบ และชนเหล่านี้แหละพวกเขา
คือผู้ที่ได้รับความสำเร็จ”

(อาละอิมรอน : 104)

และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า ความว่า

“พวกเจ้านั้นเป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวก
เจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ดีที่ชอบ และห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มีชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์...”

(อาละอิมรอน : 110)

2) ให้ความสำคัญกับเด็กเสมือนกับว่าพวกเขาเป็นลูกหรือลูกของพี่น้องของเรา ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัส
ว่า

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาเหล่านั้นเป็นพี่น้องกัน”

(อัลหุญรอต : 10)

และดังที่ท่านนบี ﷺ ได้เรียกอะนัส บิน มาลิก ซึ่งเป็นคนรับใช้ของท่านว่า “โอ้ลูกของฉัน” ขณะที่
ท่านได้ตักเตือนอะนัสในเรื่องการขออนุญาต การเรียกชื่อดังกล่าวบ่งบอกให้รู้ว่าอิสลามได้ให้ความสำคัญอย่าง
ยิ่งกับความรู้สึกลึกซึ้งในด้านอะกิดะฮ์ และเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดในการปลูกฝังเด็กในสังคมอิสลาม 3) สัน
สอนเด็กมิให้สร้างความเดือดร้อนต่อเพื่อนบ้านและสังคม และปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับในสังคม ดังที่
ท่านนบี ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับเพื่อนบ้านเสมือนว่าสามารถมอบมรดกแทนกันได้ และผู้ใดที่สร้างความ
เดือดร้อนต่อเพื่อนบ้านและกล่าวร้ายต่อพวกเขาถือว่าเป็นชานรอก และดังที่ท่านนบี ﷺ ได้ลงโทษบรรดาเศาะ
หาบะฮ์ จำนวน 3 คน ที่ไม่เข้าร่วมรบกับข้าศึกในสงครามตะบูก ประกอบด้วย กะอับ บิน มาลิก ฮิลาล บิน อุ
มัยยะฮ์ และมูรอเราะฮ์ บิน อรเราะฮ์ โดยบรรดาเศาะหาบะฮ์ ทั้ง 3 ท่าน ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับของ

สังคมอิสลาม ซึ่งท่านนบี ﷺ ลงโทษด้วยการห้ามมิให้พูดจากับพวกเขา และให้แยกพวกเขาออกจากสังคม และในที่สุดอัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้อภัยแก่พวกเขา เมื่อครบจำนวน 50 วัน 4) สักสอนเด็กให้ช่วยเหลือในสิ่งที่ดีงามและยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้เปรียบเทียบสังคมเสมือนดังเรือนร่างเดียวกัน โดยท่านได้กล่าวว่า

“เปรียบเทียบความเมตตา ความรัก และความผูกพันของผู้ศรัทธา ประหนึ่งดังเรือนร่างเดียวกัน หากอวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดเจ็บปวดส่วนที่เหลือทั้งหมดก็จะรู้สึกเจ็บปวดไปด้วยการอดหลับอดนอนและไม่สบาย”

(บันทึกโดยอัลบุคอรี : 6019)

และ 5) สักสอนเด็กให้มีความรักเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งความรักถือว่าเป็นรากฐานหลักที่จะทำ ให้เด็กมีความรักต่อสังคม โดยความรักเป็นจุดกำเนิดจากการที่พ่อแม่ได้อบรมสั่งสอนพวกเขาใน ครอบครัว เมื่อความรักเกิดขึ้นในใจจะทำให้ง่ายต่อการที่จะรักสิ่งอื่น และมีความพร้อมที่จะรักเพื่อ อัลลอฮ์ ﷻ ในทุกสิ่งที่ปรากฏเบื้องหน้าของพวกเขา ดังนั้น การที่เด็กรักทุกสิ่งทุกอย่างเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ จึงมีความสำคัญและทำให้ได้สัมผัสความหอมหวานของอิมาน ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

“สามประการหากผู้ใดมีไว้ครอบครองจะได้พบกับความหอมหวานของการศรัทธา คือ การ ที่เขาทำให้อัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์เป็นที่รักยิ่งแก่เขามากกว่าสิ่งอื่นใด การที่เขา มอบความรักให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยที่เขาจะไม่รักบุคคลนั้นยกเว้นเพื่ออัลลอฮ์ และ เขารังเกียจที่จะกลับไปเป็นกุฟร (ปฏิเสธศรัทธา) หลังจากให้อัลลอฮ์ได้ช่วยเหลือเขาให้ปลอดภัย จากมัน เสมือนที่เขารังเกียจที่ถูกโยนลงไปในเปลวไฟนรก”

(บันทึกโดยมุสลิม : 43)

ดังนั้น การปลูกฝังเด็กให้มีความรักเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ มิได้ใช้เวลาเพียงแค่วันสองวัน แต่จะต้องใช้ เวลานานและจะต้องร่วมกันฝึกฝนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเยี่ยมเยียนพี่น้องของเขาเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ หรือการเยี่ยมเยียนผู้ป่วยที่โรงพยาบาล หรือการรวมตัวกันเพื่อรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ และการฟังการบรรยาย ธรรม ครอบครัว โรงเรียน มัสยิด และสังคม จะต้องร่วมกันฝึกฝนตั้งแต่วัยเด็กและมีการพัฒนาขึ้นทีละขั้น พวกเขาจะได้รับความหอมหวานของอิมานและทำให้ฝังแน่นภายในใจจนขาดไม่ได้ และด้วยความรักดังกล่าวจะทำให้ เกิดการใช้ชีวิตตามแนวทางสายกลางโดยอัตโนมัติ

3. ปัจจัยด้านมัสยิด มีบทบาทสำคัญในอันดับที่ 3 และอันดับที่ 6 ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเป็น เพราะว่าคุณตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประมาณสามในสี่เป็นนักศึกษาหญิง (ร้อยละ 71.4) เป็นการชี้ให้เห็นว่า มัสยิดมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพตามแบบฉบับของอิสลาม โดยมัสยิดมีหน้าที่ในการบริหารจัดการให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อเป็นการสร้างเด็กและเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ทุกมิติของการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติศาสนกิจและการเรียนการสอน ผู้บริหาร

และคณะกรรมการมัสยิดควรจัดให้มีกิจกรรม ดังนี้ (FarId, 2004 : 360-363) 1) จัดให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการสอดส่องและติดตามสัปปุรุษที่เดินทางไปละหมาดที่มัสยิด นั่งฟังการการเรียนการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของมัสยิด และหากสัปปุรุษท่านใดที่ห่างหายจากมัสยิด เจ้าหน้าที่ควรมีการไต่ถามและติดตามหากเจ็บป่วยก็ให้ไปเยี่ยมเยียนและให้กำลังใจ เมื่อหายป่วยแล้วจะได้มีกำลังใจที่จะเดินทางไปมัสยิด 2) ให้ความสำคัญกับชายมุสลิมที่ไม่รู้จักมักคุ้นเข้ามาละหมาดที่มัสยิด ด้วยการทำความรู้จักและสนิทสนมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จนทำให้เขามีความมั่นใจ อาจจะส่งเสริมความมั่นใจด้วยการแจกลูกอมและบทความอิสลาม เพื่อเพิ่มความใกล้ชิดและสนิทสนมมากยิ่งขึ้น 3) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุรุษมัสยิดด้วยความรักและความเมตตา มีการถามไต่สารทุกข์สุกดิบ และให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในยามสุขและยามทุกข์ 4) จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายในการเพิ่มความมั่นใจ ด้วยการเชิญชวนให้มีการถือศีลอดและละศีลอดร่วมกันที่มัสยิด หรือ ณ บ้านใดบ้านหนึ่ง จัดให้มีกิจกรรมการละหมาดยามค่ำคืน (กียามุลลัยล) โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการมัสยิดและสัปปุรุษ 5) จัดให้มีหะละเกาะฮ์อัลกุรอานในมัสยิด อาจจะมอบหมายให้คณะกรรมการมัสยิดหรือเชิญวิทยากรจากภายนอกมาทำหน้าที่ในการสอน โดยมุ่งเน้นให้สัปปุรุษได้ให้ความสำคัญกับการเรียนอัลกุรอาน เนื่องจากส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกันค่อนข้างน้อยและไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักการอ่านอัลกุรอาน 6) จัดให้มีการเรียนการสอนในมัสยิด และส่งเสริมให้สัปปุรุษได้ให้ความร่วมมือในการนั่งฟังการสอนบทเรียนในมัสยิด อาจจะเป็นมัสยิดที่อยู่ใกล้บ้านหรือมัสยิดใดก็ตามที่มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อปฏิบัติตามแบบอย่างของบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنه ในการแสวงหาความรู้ถึงแม้ว่าจะต้องเดินทางไกลก็ตาม

7) จัดให้มีการประชุมสัมมนาและการเดินทางไปทัศนศึกษา เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่สัปปุรุษในการเดินทางไปละหมาดที่มัสยิด โดยการทำความดีในการเพิ่มพูนความมั่นใจและห่างไกลจากความเพริศแพร้วของโลกดุนยา การจัดประชุมสัมมนาและการเดินทางไปทัศนศึกษาดังกล่าว ผู้รับผิดชอบโครงการต้องออกแบบกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนได้ดำรงการละหมาดฟัรฎู 5 เวลาโดยญะมาอะฮ์ และให้ความสำคัญกับการละหมาดสุนัต ในระยะเวลา 1 วัน ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม 8) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักในการทำ ความดี

โดยการนั่งอ่านอัลฮัรฎามเข้าหลังจากละหมาดศุบฮิเสร็จจนกระทั่งดวงอาทิตย์ขึ้น ต่อมาได้ทำการละหมาดสุนัต 2 เราะกะอะฮ์ และนั่งอ่านอัลฮัรฎามเย็นหลังละหมาดอัศริหรือก่อนละหมาดมัฆริบ และให้ความสำคัญกับการเดินทางไปละหมาดญะมาอะฮ์ตั้งแต่เช้าตรู่ และขอดุอาอ์ในช่วงเวลาหลังละหมาดอัศริ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตอบรับการขอดุอาอ์ของบ่าว 9) จัดให้มีการสอนหนังสือ (กิตาบ) ในช่วงหลังละหมาดฟัรฎู เช่น หนังสือรียาฎุศศอลิฮีน หนังสือชาดุละมะอาด และหนังสือมุคตะศ็อร มินฮาญญ อัลกอศิดีน เป็นต้น การทำความดีที่ท่านเราะฮูล ﷺ รักมากที่สุด คือ การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอถึงแม้ว่าจะเพียงเล็กน้อยก็ตาม การทำความดีแม้เพียงเล็กน้อย เมื่อนำมารวมกันก็จะทำให้มีความดีเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ และอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักการทำความดีของบ่าวที่ได้ปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ จนกระทั่งทำให้ความประเสริฐในการทำ ความดีของเขาเพิ่มขึ้น 10) จัดให้มีการเยี่ยมเยียนผู้ป่วยในโรงพยาบาล พร้อมกับดักเตือนพวกเขาให้หันมาทำความดี สอนพวกเขาในการทำละหมาด และการทำความสะอาดสิ่งสกปรก (นะญิส) และช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์

ได้ยาก เผยแพร่เอกสารความรู้ แผ่นซีดี และหนังสืออิสลาม แจกอาหารและเครื่องดื่ม และจัดให้มีการเยี่ยมกุบรูร เพราะจะทำให้ใช้ชีวิตอย่างสมถะในโลกดุนยาและรำลึกถึงวันอาคีเราะฮ์ 11) ให้ความสำคัญกับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้มัสยิด โดยการตักเตือนพวกเขาเกี่ยวกับความประเสริฐของการละหมาดญะมาอะฮ์ การฟังบรรยายธรรมศาสนา การให้ความร่วมมือในการทำความดี การแสดงความยินดีและแสดงความเสียใจแก่พวกเขาในโอกาสต่าง ๆ และ 12) จัดให้มีการแข่งขันกีฬาระหว่างสับปูรุษมัสยิด เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยให้สมบูรณ์แข็งแรงและเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ อนึ่ง การปฏิบัติทั้ง 12 ประการข้างต้น จะเป็นแนวทางสู่การขัดเกลาผู้ศรัทธาต่อการใช้ชีวิตตามแนวทางสายกลาง และสอดคล้องกับอัญญาะหฺวานและอันนะหฺลาวีย (Al-Tahhān, 2002 ; Al-Nahlāwī, 2007) ได้กล่าวว่า

“มัสยิดเป็นสถานที่ที่สั่งสอนให้เด็กและเยาวชนได้รับทราบว่าการกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของพวกเขาต้องมีความผูกพันและเชื่อมโยงกับอัลลอฮ์ ﷻ เสมอ และมีการตั้งเจตนาทุกกิจการงานเพื่อพระองค์เพียงผู้เดียว มัสยิดเป็นสถานที่ที่มีการเรียนการสอนอัลกุรอานฝึกฝนทักษะของเด็กให้อ่านออกเขียนได้ ก่อนที่จะมาเป็นโรงเรียนที่ทำหน้าที่ในการสอนเด็กให้อ่านออกเขียนได้ในปัจจุบัน เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าในยุคแรกของอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนอัลกุรอานเป็นอันดับแรกและใช้มัสยิดเป็นสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ปัจจุบันต้องมีการบริหารจัดการมัสยิดให้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น โดยเป็นสถานที่ในการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ และเป็นชมรมในการอบรมสั่งสอน และเป็นสื่อในการปลูกฝังอีมานแก่เยาวชน เพื่อสร้างบุคลิกภาพแห่งความเป็นมุสลิมให้เป็นประชาชาติที่ดีเลิศ ตามแนวทางการบริหารมัสยิดในสมัยของท่านนบีﷺ ”

ดังนั้น มัสยิดจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างเด็กให้ดำรงอยู่ในความดีงามและเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ﷻ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมัสยิด เป็นการสร้างเด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนให้ครองตนอยู่ในการทำความดีและละเว้นความชั่ว สะสมเสบียงความดีงาม สร้างความรักและความสามัคคีระหว่างพี่น้องในชุมชน เป็นการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้น เด็กและเยาวชนที่เติบโตในชุมชนที่มีการบริหารจัดการมัสยิดที่ดีและได้รับความร่วมมือจากชุมชน จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้พวกเขาได้ใช้ชีวิตตามแนวทางสายกลางในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านอะกีดะฮ์ อิบาดะฮ์ คุณธรรมจริยธรรม และการปฏิสัมพันธ์

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์และการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่ออัลวะสะฎียะฮ์ของนักศึกษา ได้แก่ ปัจจัยในด้านครอบครัว

สังคม มัสยิด และการคบเพื่อน ขณะที่ปัจจัยด้านครู/อาจารย์ ระบบการดูแลหอพัก โรงเรียน/สถานศึกษา และปัจจัยด้านสื่อต่าง ๆ มีผลรองลงมา โดยเฉพาะปัจจัยโรงเรียน/สถานศึกษามีบทบาทน้อยมาก และไม่ปรากฏในอันดับ 1 - 8 ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลนักศึกษาสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปลูกฝังและส่งเสริมนักศึกษาในการใช้ชีวิตตามหลักอวัละสะฎียะฮ์ ผลการวิจัยนี้ยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนานโยบายและแผนงานที่เหมาะสมแก่นักศึกษา เพื่อให้พวกเขามีชีวิตที่มีคุณภาพและสมดุลในทุกมิติ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- Abūlawī, A. A. (n.d.). *Uṣūl al-Tarbiyyah al-Islāmiyyah* [The Principles of Islamic Education]. Dār Ibn al-Jawzī li al-Nashr wa al-Tawzī‘.
- Alumni Arab Students Association of Thailand. (n.d.). *The Holy al-Qur’ān with Thai Translation*. Kingdom of Saudi Arabia (Al-Madīnah al-Munawwarah): King Fahd Centre for the Printing of the Holy al-Qur’ān.
- Al-Amīn, A. A. M. (2023). Wasatiyyah al-Aqīdat al-Islāmiyyah Wa Atharuhā Fī Tahqīq al-Amn al-Fikrī. *Majallah Abhāth*, 11(1). <https://doi.org/10.52840/1965-011-001-010>
- Al-Asqalānī, A. B. ‘A. B. H. (1989). *Fathu al-Bārī Sharh Sahīh al-Bukhārī* [The Opening of the Creator's Explanation of Sahih al-Bukhari]. Dār al-Kutub al-‘Ilmiyyah.
- Bā Abdullah, M. B. K. M. B. (1994). *Wasatiyyah Ahl al-Sunnah Bain al-Firaq*. Kulliyah al-Da’wah Wa Usūl al-Dīn, Jāmi‘ah al-Islāmiyyah Bi al-Madīnah al-Munawwarah. Dār al-Rāyah. https://books.islamway.net/1/549_babudallah_wasitiatahlalsna.pdf
- Farīd, A. (2004). *al-Tarbiyyah ‘Alā Manhaj ‘Ahli al-Sunnah wa al-Jamā‘ah* [Education Based on the Methodology of Ahl al-Sunnah wa al-Jamā‘ah]. Riyadh: Dār Taiyibah li al-Nashar wa al-Tawzī‘ al-Mu‘āṣir.

- Al-Haq, M. A. (2018). *Wasatiyyah al-Aqīdat al-Islāmiyyah Wa Mazāhiruhā Fī al-Mujtama' al-Saūdi* [The Moderation of Islamic Creed and Its Manifestations in Saudi Society]. *Majallah Jāmi'ah al-Malik Abd al-Azīz: al-Adāb Wa al-'Ulūm al-Insāniyyah*, 1–19.
- Ibn Taimiyyah, A. B. 'A. B. 'A. B. 'A. T. (1983). *al-'Ubūdīyyah* [Servitude]. Riyadh: Dār al-Ma'ārif.
- Al-Mahmūd, 'A. 'A. (1994). *'Idad al-Mu'allim Min Manzūr al-Tarbiyyat al-'Islāmiyyah* [The Preparation of Teachers from the Perspective of Islamic Education]. Madīnat al-Munawwarah: Dār al-Bukhārīy.
- Al-Maidānī, A. R. H. H. (1996). *al-Wasatiyyah Fī al-Islām* [Moderation in Islam]. Mu'assasah al-Raiyān.
- Muslim, A. H. M. B. H. Q. N. (1996). *Sahīh Muslim* [The Authentic Hadith Collection of Muslim]. Riyadh: Dār 'Aālam al-Kutub.
- Al-Nahlāwī, 'A. (1994). *Min 'Asālib al-Tarbiyyat al-'Islāmiyyah al-Tarbiyyah bi al-'Ibrah* [Methods of Islamic Education: Education Through Lessons]. Dār al-Fikr al-Mu'āsir.
- Al-Nahlāwī, 'A. (2007). *Usūl al-Tarbiyyah Wa Asālibuhā Fī al-Bait Wa al-Madrasah Wa al-Mujtama'a* [Principles of Education and Its Methods in the Home, School, and Society]. Dār al-Fikr.
- Al-Qaradāwī, Y. (2012). *Fiqh al-Wasatiyat al-Islāmiyah Wa al-Tajdīd* [The Jurisprudence of Islamic Moderation and Renewal]. Dār al-Shurūq.
- Rājih, 'I. S. A. (2016). *al-Wasatiyyah Wa Mazāhiruhā Fī al-Qur'ān al-Karīm (Dirāsah Maudū'iyyah)* [Moderation and Its Manifestations in the Noble Qur'an: A Thematic Study]. Kulliyah al-Dirāsah al-'Ulyā, Dāirah al-Qur'ān al-Karīm Wa Ulūmih, Shu'bah al-Tafsīr Wa Ulūmih, Sudan.
- Al-Sallābī, M. M. (2001). *al-Wasatiyyah Fī al-Qur'ān al-Karīm* [Moderation in the Noble Qur'an]. Maktabah al-Sahābah.

Al-Sudais, ‘A. ‘A. (2017). *Bulūgh al-A‘āmal Fī Tahqīq al-Wasatiyyah Wa al-I’tidāl* [Attaining Good Deeds in Achieving Moderation and Balance]. Maktabah al-Malik Fahad al-Wataniyyah Athna al-Nashar.

Al-Tahhān, M. M. (2002). *al-Tarbiyyah Wa Dawruhā Fī Tashkīl al-Sulūk* [Education and Its Role in Shaping Behavior]. Al-Taba‘at al-‘Ulā.

Al-Yahyā, A. B. A. (2008). *al-Wasatiyyah al-Tarīq Ilā al-Ghad* [Moderation: The Path to the Future]. Dār Kunūz Ishbiliya li al-Nashar Wa al-Tauzī‘a.

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลลอคลากโดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Received: February 02, 2024, Revised: June 06, 2024, Accepted: June 20, 2024

ชูกิมัน มามะ¹

มุหัมมัดสุหัยมี เสงยามา²

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ การอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline 2) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบ Storyline 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline

วิธีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบ้านสะอะะ จำนวน 23 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลลอคลาก โดยใช้รูปแบบ Storyline 2) แบบทดสอบทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลลอคลาก โดยใช้รูปแบบ Storyline 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาอัลลอคลาก โดยใช้รูปแบบ Storyline 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบ Storyline

ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ การอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลาก มีค่าประสิทธิภาพ 83.15/85.22 2. ผลการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 คือ เท่ากับ 82.03 3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ (25.57 > 19.87) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลาก ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก

¹ นักศึกษาปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

² Ph.D. (อิสลามศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อีเมล: muhammadsuhaimi.h@yru.ac.th

การนำผลวิจัยไปใช้ บทความวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, การอ่าน, ผลสัมฤทธิ์, อัลอักดาก

The Development of Reading Comprehension Skill on Al-Akhlaq Subject Using the Storyline for Primary School Students, Year 6

Sukiman Mama¹

Muhammadsuhaimi Haengyama²

Abstract

Objectives: 1) to find the efficiency of the learning management plans on reading comprehension using the Storyline, 2) to develop reading comprehension skills by using the Storyline, 3) to compare learning achievement between, before and after studying using the Storyline, 4) to study the students' satisfaction towards learning management using the Storyline.

Methodology: The sample group consisted of 23 primary school students of year 6/1 at Ban Sa-ae school by purposive sampling. Research technique instruments used were 1) learning management plans for developing reading comprehension skills on the al-Akhlaq subject using storyline, 2) al-Akhlaq reading comprehension test using Storyline, 3) learning achievement test between before and after learning on the al-Akhlaq subject using the Storyline and 4) students' satisfaction questionnaire towards learning management by using Storyline.

Research findings: 1) the efficiency of the learning plans for reading comprehension using Storyline on al-Akhlaq subject at 83.15/85.22, which is higher than the standard criteria 70/70 as defined, 2) the results of developing reading comprehension skills by using the Storyline on al Akhlaq subject for primary school students of year 6, the value was higher than the criteria of 70 percent which is equal to 82.03, 3) the comparison result of learning achievement between before and after learning by using the Storyline on al-Akhlaq subject for primary school students, year 6, was (25.57 > 19.87) with a statistically significant difference of 0.05 and

¹ Graduate studies of Teaching Islamic Education. Faculty of Education, Yala Rajabhat University

² Ph.D (Islamic civilization) Assistant Professor, Lecturer of Teaching Islamic Education. Faculty of Education, Yala Rajabhat University, Email: muhammadsuhaimi.h@yru.ac.th

4) the satisfaction of primary school students, year 6 towards the learning management by using the Storyline on al-Akhlaq subject in overall was at a high level 4. The satisfaction of primary school students, in year 6 towards learning management using the Storyline on al-Akhlaq subject for primary school students, year 6 in overall was at a high level.

Contribution: This research can be used for academic proposes in terms of developing a model for teaching and learning Islamic studies.

Keywords: Learning, Management, Storyline, Reading, Skill

บทนำ

การอ่าน เป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่ง เนื่องจากมิได้ใช้เฉพาะในช่วงที่ศึกษาเล่าเรียนเพียงเท่านั้น เมื่อสำเร็จการศึกษา หรือประกอบอาชีพแล้ว ยังคงต้องใช้ทักษะนี้อยู่เสมอ ดังนั้น การฝึกฝนทักษะการอ่านควรได้รับการพัฒนาโดยตลอด เพื่อที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การอ่านด้วยความพินิจ พิจารณา จะช่วยให้ได้รับความรู้ความเข้าใจถูกต้องและชัดเจน การอ่านจะได้ผลมากเพียงใด พิจารณาได้จากพฤติกรรมการวินิจสาร หรือการจับใจความสำคัญจากสาร ซึ่งการอ่านเพื่อจับใจความนั้น ถือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้ เป็นประโยชน์สำหรับการจดจำ และทำความเข้าใจ เนื้อหาสาระของเรื่องที่อ่าน การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ ผู้อ่านจะต้องอ่านด้วยความตั้งใจ เพื่อให้สามารถเก็บสาระสำคัญให้ทราบข้อเท็จจริง จับประเด็นสำคัญ หรือความคิดของเรื่องที่อ่านได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ และอย่างไร ดังนั้น จึงควรฝึกฝนการอ่านจับใจความให้เกิดความชำนาญ สามารถจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้ทุกประเภท ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง สารคดี ข่าวบันเทิงคดี หรือแม้แต่ในบทเรียนก็ตาม (Phetcharat & Thongbai 2013) การเรียนรู้อิสลามถือว่าการเรียนรู้เป็นภารกิจจำเป็นสำหรับมนุษยชาติ และให้หลักคิดว่า การอ่านเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ และยังเป็นการยกระดับจิตวิญญาณแห่งความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้าให้สูงขึ้น คำว่า "จงอ่าน" เป็นปฐมโองการแห่งคัมภีร์อัลกุรอาน และเน้นย้ำคำว่า "จงอ่าน" รวม 3 ครั้ง และอิสลามให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในระบบและนอกระบบ เพียงแต่จะต้องเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของอิสลาม ไม่ออกนอกกรอบคำสอน เพื่อดำเนินชีวิตในโลก อันนิจนตร์

﴿۱﴾ خَلَقَ الَّذِي خَلَقَ ﴿۲﴾ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿۳﴾ افْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿۴﴾

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้า ผู้ทรงบังเกิดทรงบังเกิดมนุษย์จาก

ก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงใจบุญยิ่ง

(อัลอะลัก: 1-3)

ปัจจุบันนักเรียนไทยประสบกับปัญหาการอ่าน ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาคุณภาพการศึกษาของไทย การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาพบว่า ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาหลักสำคัญที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาด้านการอ่าน โดยเฉพาะการอ่านเพื่อจับใจความ เมื่อเรียนแล้วผู้เรียน ไม่สามารถจับใจความสำคัญ หรือประเด็นสำคัญได้ ผู้เรียนไม่สามารถแยกข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นของเรื่องที่อ่านได้ ทำให้อ่านไปแล้วไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อผู้เรียนไม่สามารถอ่านจับใจความได้ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ และการศึกษาวิชาต่าง ๆ อีกด้วย Ministry of Education (2010) จากนักเรียนขาดทักษะการอ่าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการอ่านสะกดคำ การอ่านแล้วไม่เกิดความรู้ หรือไม่เข้าใจในสิ่งที่อ่าน ปัญหาการอ่านจับใจความไม่เป็น และอ่านแล้วจับใจความไม่ได้ว่าสารต้องการสื่ออะไร เช่น เมื่อครูให้อ่านโจทย์ หรือประโยคที่ซับซ้อน ผลปรากฏว่านักเรียนสามารถอ่านได้แต่ไม่เข้าใจในสิ่งที่อ่าน ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลให้ประสิทธิภาพทางการสื่อสารและการเรียนลดลง ส่งผลต่อประสิทธิภาพการ

เรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ลดน้อยลง ซึ่งปัญหาสำคัญของการอ่านที่ผู้วิจัยพบ คือ นักเรียนขาดความสามารถในการอ่านจับใจความ เมื่ออ่านแล้วไม่สามารถเข้าใจความหมายของข้อความ หรือ เรื่องที่อ่าน นักเรียนไม่สามารถจับสาระหรือประเด็นสำคัญของเรื่องได้ จึงทำให้การอ่านไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญ และแก้ไขปัญหานี้ให้หมดไป ควรตระหนักและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการอ่านเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการอ่านโดยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางพบว่า มีหลากหลายแนวคิดที่จะช่วยแก้ปัญหการอ่าน แต่แนวคิดที่เหมาะสมอีกแนวคิดหนึ่งคือ การเรียนรู้แบบ Storyline Anantaworasakul (2002) ได้อธิบายวิธีการสอนแบบ Storyline ไว้ว่าเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อาศัยการผูกเรื่องราวเพื่อนำไปสู่ความคิดสำคัญของเรื่อง โดยมีการลำดับขั้นตอน และเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง โดยมีคำถามหลัก (Key Question) เป็นตัวเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ แต่ละส่วนเข้าด้วยกัน ซึ่งวิธีการสอนแบบ Storyline เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเข้าด้วยกัน โดยอาศัยเส้นทางเดินที่ผู้สอนวางโครงเรื่องไว้อย่างคร่าว ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็นตอน ๆ และผู้เรียนจะเป็นผู้เติมเต็มรายละเอียดของเรื่องราวนั้น ๆเอง Khammee (2021) ได้อธิบายวิธีการสอนแบบ Storyline ไว้ว่า เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนและผู้สอนเปรียบเสมือนเป็นหุ้นส่วนกัน เป็นรูปแบบการเรียนการสอนโดยการสร้างเรื่องราวด้วยการให้ผู้เรียนสร้างสรรค์เรื่องราวขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งครูผู้สอนมีหน้าที่วางเส้นทางเดินเรื่องให้โดยการดำเนินเรื่องเป็นตอน ๆ ซึ่งแต่ละตอนประกอบด้วยกิจกรรมย่อยที่เชื่อมโยงกันด้วยคำถามหลักที่มีลักษณะ 4 คำถาม คือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในเรื่องซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ของตนเองอย่างเต็มที่ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดซึ่งกันและกัน ซึ่งการเรียนรู้แบบ Storyline นี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานที่สร้างขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่แรงผลักดันในการแก้ปัญหาต่อไป นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังสามารถบูรณาการวิธีการสอนแบบ Storyline เข้าได้กับทุกรายวิชา และทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ ขณะเดียวกันนักเรียนก็ได้ความรู้ และได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เมื่อผู้เรียนมีความสุข และเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การเรียนรู้นั้นก็ถือว่าประสบความสำเร็จ ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการอ่านเพิ่มขึ้น

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนอิสลามศึกษาโรงเรียนบ้านสะเอะ (ครูผู้สอนอิสลามศึกษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565) ได้ให้ความเห็นว่า นักเรียนไม่สามารถอ่านจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสะเอะ ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยการใช้เส้นทางในการเดินเรื่อง ได้แก่ ฉาก ตัวละครวิถีชีวิต และเหตุการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่อง ซึ่งมีการตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ นั่นคือการตั้งคำถามว่า ที่ไหน ใคร ทำอะไรมีเหตุการณ์อะไรเกิดในเรื่อง และอย่างไร Anantaworasakul (2002) แล้วผู้วิจัยนำขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Storyline มาประยุกต์ คือ ขั้นที่ 1 แจกจุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นที่ 2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการกำหนดเส้นทางเดินเรื่อง ได้แก่ ฉาก ตัวละคร วิถีชีวิต และเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง ขั้นที่ 3 กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการตั้งคำถาม ขั้นที่ 4 สรุปบทเรียน และขั้นที่ 5

ประเมินผล ซึ่งการเรียนรู้แบบ Storyline จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะใน การคิด เกิดความรู้ และความชำนาญ ในการอ่านเพิ่มมากขึ้น จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่านจับใจความได้ดียิ่งขึ้นจากที่มาและความสำคัญของปัญหา ดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบ Storyline ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียน โดยใช้เส้นทางการเดินเรื่อง และการใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์ เดิมของผู้เรียนด้วย เพื่อที่จะนำไปต่อยอดความรู้ใหม่ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Storyline นี้ ผู้เรียน จะเกิดทักษะในการคิด เกิดความรู้ และความชำนาญในการอ่านจับใจความเพิ่มมากขึ้น เมื่ออ่านแล้วสามารถ บอกได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยมั่นใจว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Storyline จะสามารถพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน บ้านสะเอะ ได้เป็นอย่างดี

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชา อัลอัครากโดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสะเอะ ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ การอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัครากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 70/70
2. เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัครากสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัครากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัครากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีการศึกษา

การค้นคว้าอิสระเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลอัครากโดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสะเอะ ครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มทดลองแบบกลุ่มเดียว (One Group Pretest – Posttest Design) เพื่อให้งานการค้นคว้าอิสระครั้งนี้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของการค้นคว้าอิสระ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการค้นคว้าอิสระ ประกอบด้วย 1) ประชากรเป้าหมาย 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ ข้อมูล 5) แผนปฏิบัติการวิจัย ดังรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านสะเอะ จำนวน 23 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline จำนวน 6 แผน รวมเวลาสอน 9 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ศึกษามาตรฐาน/ตัวชี้วัด กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และรายละเอียดต่าง ๆ ของเนื้อหาวิชาอัลอัคลาก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กำหนดเนื้อหาที่จะนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลอัคลาก โดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนำแผนที่ร่างเสร็จให้อาจารย์ที่ปรึกษาศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมทางการศึกษาจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผล เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้องเชิงเนื้อหาหลักสูตรอิสลามศึกษา องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือที่อยู่ระหว่าง 0.50-1.00 ถือว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ โดยวิเคราะห์จากคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ค่า IOC ของแผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ นำแผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้การเรียนรู้แบบ Storyline ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่ประชากรเป้าหมายโดยเลือกแบบเจาะจงคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบ้านสะเอะ ตำบลสะเอะ อำเภอกงปิ่น จังหวัดยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 22 คน

2. แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยสร้างให้สอดคล้องระหว่างเนื้อหาในตัวชี้วัดของรายวิชาอัลอัคลาก สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำแบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความ ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผล เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่อง ความเที่ยงตรง ตามวัตถุประสงค์ (IOC) คัดเลือกข้อสอบที่มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา คือ ดัชนีสอดคล้องที่อยู่ระหว่าง 0.50-1.00 ถือว่าเป็นแบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ โดยวิเคราะห์จากคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ค่า IOC ของแบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ นำแบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความ ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่ประชากรเป้าหมายโดยเลือกแบบเจาะจงคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบ้านสะเอะ ตำบลสะเอะ อำเภอกงปิ่น จังหวัดยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 22 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (difficulty) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (discrimination)

ของแบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-1.00 ซึ่งจากการวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายได้ค่าอยู่ที่ระหว่าง 0.32-0.77 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.21-0.46 นำข้อสอบที่มีความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกเหมาะสมที่คัดเลือกไว้ไปหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตร KR -20 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.77 และจัดพิมพ์แบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความ นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัคลาก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) และหลังเรียน (post-test) ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา 2551 มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สารการเรียนรู้และวิธีการประเมินทักษะในด้านการอ่านระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลอัคลาก โดยใช้รูปแบบ Storyline ร่างแบบทดสอบตามจุดประสงค์เชิงความรู้ด้านทักษะการอ่านจับใจความให้ครอบคลุมเนื้อหาจำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมทางการศึกษาจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง ตามวัตถุประสงค์ (IOC) คัดเลือกข้อสอบที่มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา คือ ดัชนีสอดคล้องที่อยู่ระหว่าง 0.50-1.00 ถือว่าเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ โดยวิเคราะห์จากคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ค่า IOC ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญแล้วจำนวน 30 ข้อ ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่ประชากรเป้าหมายโดยเลือกแบบเจาะจงคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบ้านสะเอะ ตำบลสะเอะ อำเภอกงปิ่น จังหวัดยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 22 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (difficulty) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (discrimination) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-1.00 ซึ่งจากการวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายได้ค่าอยู่ที่ระหว่าง 0.27-0.77 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.21-0.49 นำข้อสอบที่มีความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกเหมาะสมที่คัดเลือกไว้ไปหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตร KR -20 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และจัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

4 แบบประเมินความพึงพอใจผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เทคนิคและวิธีการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัคลาก ได้สร้างแบบประเมินความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ โดยกำหนดค่าความคิดเห็น 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย พึงพอใจน้อยที่สุด และกำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับให้ครอบคลุมลักษณะที่ต้องการประเมิน นำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมทางการศึกษาจำนวน

3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนอิสลามศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผล เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถามด้านความพึงพอใจ จากนั้นหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือที่อยู่ระหว่าง 0.50-1.00 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ โดยวิเคราะห์จากคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ค่า IOC ของแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัลคลาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ นำแบบประเมินความพึงพอใจไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่ประชากรเป้าหมายโดยเลือกแบบเจาะจงคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบ้านสะเอะ ตำบลสะเอะ อำเภอกงปิ่น จังหวัดยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 22 คน และจัดพิมพ์แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้การเรียนรู้แบบ Storyline รายวิชาอัลอัลคลาก นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียน จำนวน 30 ข้อ แล้วรวบรวมคะแนนไว้เป็นคะแนนก่อนเรียนเพื่อการวิเคราะห์ต่อไป
2. ผู้วิจัยทำการสอนตามแผนที่ได้สร้างขึ้น เป็นแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน โดยจะจัดเก็บคะแนนระหว่างเรียนจากใบงานตามเกณฑ์ที่ได้วางไว้และบันทึกคะแนนลงในแบบบันทึกคะแนนใบงาน
3. ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) จำนวน 30 ข้อโดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกันที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยผู้วิจัยได้ทำการสลับข้อสอบเดิม แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้วางไว้
4. ทำการทดสอบประเมินทักษะการอ่านจับใจความ หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline จำนวน 30 ข้อ แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้วางไว้
5. ให้นักเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา จำนวน 10 ข้อ
6. นำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ค่าทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้ทำการค้นคว้าอิสระได้ใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ การอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอัลคลากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่ม	จำนวน (คน)	กระบวนการเรียน			ผลสัมฤทธิ์หลังเรียน		
		$\bar{x}$	A	E ₁	$\bar{x}$	B	E ₂
กลุ่มเป้าหมาย	23	33.26	40	83.15	25.57	30	85.22

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ที่ 83.15/85.22 แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 2 ผลการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลลอคลากโดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 70

แบบทดสอบ	จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย
แบบประเมินทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลลอคลากโดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	23	30	82.03

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลลอคลากโดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 23 คน โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 70 มีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ที่ ร้อยละ 82.03 แสดงว่า ผลการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลลอคลาก โดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D	t
ก่อนเรียน	23	30	19.87	2.82	18.33
หลังเรียน	23	30	25.57	3.60	

* P < 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสะเอะมีคะแนนเฉลี่ยที่แตกต่างกัน ระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยมีคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 19.87 หลังเรียนเท่ากับ 25.57 ซึ่งปรากฏว่า คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ($25.57 > 19.87$) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลลอคลากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D	ระดับความพึงพอใจ
1.นักเรียนชอบกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Storyline	4.13	0.46	มาก
2.นักเรียนชอบการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้เพราะง่ายต่อการทำความเข้าใจ	4.43	0.73	มาก
3.นักเรียนรู้สึกว่าร่ายกาาศในการเรียนการสอนสนุกสนาน	3.87	0.81	มาก
4.นักเรียนเข้าใจวิธีการอ่านจับใจความยิ่งขึ้น	3.87	1.10	มาก
5.การเรียนรู้การอ่านจับใจความ โดยใช้การเรียนรู้แบบ Storyline ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและชอบการอ่านจับใจความยิ่งขึ้น	3.65	1.07	มาก
6.นักเรียนพอใจในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้	4.04	0.82	มาก
7.นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความที่ดีมากขึ้น	4.17	0.94	มาก
8.นักเรียนชอบทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์	4.13	0.76	มาก
9.นักเรียนรู้สึกสนุกกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.35	0.71	มาก
10.กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสามารถนำเทคนิคการอ่านจับใจแบบ Storyline ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน วันและในการเรียนด้านอื่น ๆ	4.09	0.79	มาก
รวมเฉลี่ย	4.07	0.27	มาก

จากตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอ์คลากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27

อภิปรายผล

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอ์คลาก สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนต้นปีที่ 6 มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 83.15/85.22 มีประสิทธิภาพสูงกว่ามาตรฐานตามเกณฑ์ 70/70 ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Chaikhamming, (2018) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline โดยวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ในภาพรวมมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 85.06/ 86.19 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ผลพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอ์คลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ระดับ 82.03 คะแนน ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 จากการทดสอบกลุ่มเป้าหมายจำนวน 23 คน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของวรรณิ์ ไชยคำมิ่ง (2561 : 79) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline โดยวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้การอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ

Storyline 3) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนรู้การอ่านจับใจความ ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนเทศบาลบ้านสองนางโยะ สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 21 คน ซึ่งเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่มเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ i test (Dependent Samples) ผลการวิจัย พบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline มีประสิทธิภาพ (E/E) เท่ากับ 85.06 86.19 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้การอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการเรียนรู้แบบ Storyline มีค่าเท่ากับ 0.8086 หรือคิดเป็นร้อยละ 80.86

3.ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอคลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความแตกต่างกัน โดยคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ($19.87 > 25.57$) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ Mathung, (2019). ได้ทำการศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขุนไกรพิทยาคม โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านจับใจความคำประพันธ์ประเภทกลอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขุนไกรพิทยาคม โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ คำประพันธ์ประเภทกลอน 2. เพื่อสำรวจความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ คำประพันธ์ประเภทกลอน ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขุนไกรพิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญคำประพันธ์ประเภทกลอน จำนวน 7 บท ซึ่งแต่ละบทจะมีเนื้อหาแตกต่างกันไป 2. แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญคำประพันธ์ประเภทกลอน โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญคำประพันธ์ประเภทกลอน จำนวน 7 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง 3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความสำคัญคำประพันธ์ประเภทกลอน ก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งได้จาก การคัดเลือกคำประพันธ์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าด้านวรรณศิลป์เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ซึ่งส่วนมากเป็นคำประพันธ์ ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานสากลผลการวิจัย พบว่า 1) แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความคำประพันธ์ประเภทกลอน มีความเหมาะสมมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.6 – 5 โดยมีความเหมาะสมมากในทุกหัวข้อในการแสดงความคิดเห็น 2) ความสามารถในการอ่านจับใจความคำประพันธ์ประเภทกลอน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากที่ได้รับฝึกทักษะโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความมากกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอ์คลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D = 0.27) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khammee (2021) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความโดยใช้นิทานธรรมบทเสริมด้วยเทคนิคการสอนแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความ โดยใช้นิทานธรรมบท เสริมด้วยเทคนิคการสอนแบบ Storyline 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ โดยใช้นิทานธรรมบท เสริมด้วยเทคนิคการสอนแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความโดยใช้นิทานธรรมบท เสริมด้วยเทคนิคการสอนแบบ Storyline ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้นิทานธรรมบท เสริมด้วยเทคนิคการสอนแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ การอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอ์คลาก สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนต้นปีที่ 6 มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 83.15/85.22 มีประสิทธิภาพสูงกว่ามาตรฐานตามเกณฑ์ 70/70
2. ผลพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความรายวิชาอัลอ์คลากโดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ระดับ 82.03 คะแนน ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 จากการทดสอบกลุ่มเป้าหมายจำนวน 23 คน
3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอ์คลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความแตกต่างกัน โดยคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ($25.57 > 19.87$) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ Storyline รายวิชาอัลอ์คลาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D = 0.27)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 1.1 ครูผู้สอนควรวิเคราะห์บริบทของผู้เรียนในการสร้างเรื่องราวเพื่อให้เกิดความสนใจของผู้เรียน เช่น ตัวละคร สถานที่ เป็นต้น
- 1.2 การจัดการเรียนการสอนพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline สามารถบูรณาการรับรายวิชาอื่น ๆ ได้ ซึ่งจะทำให้มีการจัดการเรียนการสอนมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบ Storyline ควรใช้บริบทและเหตุการณ์ ของผู้เรียนให้มากที่สุด

2.2 ควรได้มีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline สำหรับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการเขียนเค้าโครงและเส้นทางการเดินเรื่องในการสร้าง Storyline ให้สอดคล้องกับเรื่องเพื่อนำมาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการเรียนมากที่สุดและเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.4 ควรมีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้รูปแบบ Storyline ไปประยุกต์ใช้ในสาระอิสลามศึกษาอื่น ๆ เช่น ในสาระภาษา มลายูอักษรยาวีหรือ อักษรรูมี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

Anantaworasakul, A. (2002). *gaan jàt gaan riian gaan sǎn dùuay wí-tee Storyline* [Organizing teaching activities using the Storyline method]. Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Chaikhamming, R. (2018). *Development of reading comprehension ability of ninth-grade students, using story line learning* [Unpublished master's thesis]. Maha Sarakham Rajabhat University.

Khaemmanee, T. (2005). *rôop bàep gaan riian gaan sǎn taang lêuuak tée làak làai* [Teaching format: Various options]. Chulalongkorn University Press.

Khammee, P. (2021). *Development of reading comprehension Success Using Tale of Dhammapada Supported by Storyline teaching techniques for Mathayomsuksa 3 students* [Unpublished master's thesis]. Naresuan University.

Mathung, K. (2019). Developing reading comprehension abilities of Mathayom 1 students at Khun Krai Pittayakhom School by using reading comprehension exercises. (Research Report). Khun Krai Phitthayakhom School.

Ministry of Education. (2010). *naew taang gaan jàt gít-jà-gam pát-tá-naa pôo riian · dtaam làk sòot gaen glaang gaan sèuk-sǎa kân péun tǎan · pút-tá-sàk-gà-ràat · sǎng-pan-hâa-rói-hâa-síp-ét* [Guidelines for organizing student development activities].

According to the Basic Education Core Curriculum, B.E. 2007]. Bureau of Academic Affairs and Educational Standards.

Phetcharat, J., & Thongbai, A. (2013). *gaan àan pèuua pát-tá-naa kun-ná-pâap chee-wít* [Reading to improve quality of life]. Odeon store.

ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมไทยในสื่อสังคมออนไลน์ก่อนนโยบายพรรค การเมืองในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

Received: April 02, 2024, Revised: December 13, 2024, Accepted: December 13, 2024

จิระโรจน์ มะหมัดกุล¹

ฐานวัชร รินนานนท์²

จารุพล เรืองสุวรรณ³

ดามพ์ สุคนทรทรัพย์⁴

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ เพื่อสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมไทยในสื่อสังคมออนไลน์ก่อนนโยบายพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

วิธีการศึกษา คณะผู้เขียนใช้แนวคิดอิสลามการเมืองเป็นกรอบในการวิเคราะห์และสังเกตความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมที่แสดงออกมาผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองก่อนการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยมีกรอบเวลาในการศึกษา คือ ช่วงเดือนมกราคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2566 สื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ศึกษา คือ เฟซบุ๊ก และ แพลตฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับเฟซบุ๊ก เช่น เพจเฟซบุ๊ก คลิปเรียล สตอรี่ เป็นต้น โดยขอบเขตเนื้อหาที่คณะผู้เขียนนำมาศึกษามาจาก เพจเฟซบุ๊กสำนักข่าวต่างๆ ทั้งของสังคมไทยโดยรวม และสำนักข่าวของมุสลิม เพจนักการเมืองมุสลิม เพจพรรคการเมืองต่างๆ รวมถึงเฟซบุ๊กส่วนตัวของนักวิชาการมุสลิม และประชาชนมุสลิม เป็นต้น

ผลการศึกษา จากการศึกษาพบว่ามุสลิมไทยมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก โดยมีมุสลิมส่วนหนึ่งใช้โลกทัศน์อิสลามในการสนับสนุนข้อถกเถียงโต้แย้งฝ่ายที่เห็นต่างเกี่ยวกับนโยบายที่พรรคการเมืองนำเสนอ คณะผู้เขียนได้วิเคราะห์ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมไทยในช่วงก่อนการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ซึ่งสามารถจำแนก

¹ Ph.D. (Political Science) อาจารย์ประจำคณะการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต อีเมลผู้เขียนหลัก: jiraroj.m@rsu.ac.th

² M.Pol.Sci. (International Affairs and Diplomacy) อาจารย์ประจำคณะการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต อีเมลผู้เขียนร่วม: tanuwat.r@rsu.ac.th

³ Ph.D. (Political Science) อาจารย์ประจำคณะการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต อีเมลผู้เขียนร่วม: charupol.r@rsu.ac.th

⁴ Ph.D. (Law and Diplomacy) อาจารย์ประจำคณะการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต อีเมลผู้เขียนร่วม: darmp001@gmail.com

ได้ 7 ประเภท คือ แนวคิดอนุรักษนิยม แนวคิดเสรีนิยม แนวคิดมลายู/มุสลิม แนวคิดผสมผสาน แนวคิดเลือกผู้สมัครรายบุคคล แนวคิดใช้สิทธิ์ “ไม่เลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด” และ แนวคิดไม่ไปเลือกตั้ง

การนำผลวิจัยไปใช้ จากการศึกษาทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้มุสลิมในประเทศไทยมีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญดังกล่าว คือ การลำดับความสำคัญและการให้น้ำหนักประเด็นทางการเมืองและสังคมแตกต่างกัน และการที่มุสลิมรับรู้ชุดข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ ในอนาคตสิ่งที่เป็นเรื่องท้าทายมุสลิมก็คือ จะเป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีพรรคการเมืองที่ตอบสนองความต้องการ อีกทั้งเป็นทางเลือกและความหวังให้กับชุมชนมุสลิมทั่วประเทศ นอกเหนือจากพรรคแนวเสรีนิยม หรือ อนุรักษนิยม

คำสำคัญ: การเมือง, นโยบาย, พรรคการเมือง, การเลือกตั้ง, มุสลิม

Political Opinions of Thai Muslims on Social Media on Policies of Political Parties in Thailand's General Election on 14th May 2023

Jiraroj Mamadkul¹

Tanuwat Rinnanont²

Charupol Ruangsuan³

Darmp Sukontasap⁴

Abstract

Objectives: This article examines Thai Muslims' political opinions on social media and the policies of political parties in Thailand's general election on 14 May 2023.

Methodology: The authors employed the concept of political Islam as a framework to analyze and observe the political opinions of Muslims expressed through social media during the political parties' campaign period leading up to the May 14, 2023, election. The study period spanned from January to May 2023. The social media platforms examined included Facebook and its related features, such as Facebook pages, Reels, and Stories. The content analyzed encompassed Facebook pages of various news agencies, both from the broader Thai society and Muslim-specific outlets; pages of Muslim politicians; pages of various political parties; as well as personal Facebook accounts of Muslim scholars and the general Muslim populace.

Research findings: The study revealed that Thai Muslims exhibit distinct characteristics compared to non-Muslims when expressing political opinions on Facebook. A segment of the Muslim population utilizes an Islamic worldview to support arguments against opposing views on Facebook, particularly concerning policies proposed by political parties. The research team

¹ Ph.D. (Political Science) Lecturer, School of Diplomacy and International Studies, Rangsit University. Corresponding Author Email: jiraroj.m@rsu.ac.th

² M.Pol.Sci. (International Affairs and Diplomacy) Lecturer, School of Diplomacy and International Studies, Rangsit University. Co-author Email: tanuwat.r@rsu.ac.th

³ Ph.D. (Political Science) Lecturer, School of Diplomacy and International Studies, Rangsit University. Co-author Email: charupol.r@rsu.ac.th

⁴ Ph.D. (Law and Diplomacy) Lecturer, School of Diplomacy and International Studies, Rangsit University. Co-author Email: darmp001@gmail.com

analyzed the political opinions of Thai Muslims during the period leading up to the May 14, 2023, election, categorizing them into seven types: Conservative Perspective, Liberal Perspective, Malay/Muslim Perspective, Hybrid Perspective, Candidate-Centric Perspective, Abstention from Selecting Any Candidate or Political Party and Non-Participation in Voting.

Contribution: The study introduces factors that potentially caused the differences among Muslim's political opinions. It explores how different groups of Thai Muslims prioritized social and political issues differently and how they conceived the information differently, particularly concerning Southern Thailand's unrest. In the future, the challenging prospect for Thai Muslims is probably to have a political party that can suit the demand and be "a hope" of the entire Muslim communities in Thailand beyond liberal or conservative parties.

Keywords: Politics, Policy, Political Party, Election, Muslim

บทนำ

ในประเทศไทย มุสลิมเป็นประชาชนส่วนน้อยของประเทศ มุสลิมมีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 5 - 10 ของประชากรทั้งประเทศ หรือ นับเป็นจำนวนประมาณ 4 - 7 ล้านคน จากรายงานของสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สัดส่วนประชากรมุสลิมที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย 44% ของชาวมุสลิมในไทยอาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี นราธิวาส) ร้อยละ 34 อาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ ร้อยละ 11.75 อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 8.61 อาศัยอยู่ในปริมณฑลของกรุงเทพฯ และจังหวัดในภาคกลาง และอีกร้อยละ 1.64 อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคอีสานของไทย (Thai Health Promotion Foundation, 2019).

ดังนั้น มุสลิมไทยถือเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศที่ชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา มุสลิมในฐานะประชาชนกลุ่มหนึ่งของประเทศจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อร่วมกำหนดทิศทางของประเทศ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตมุสลิม การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือการเข้าร่วมเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเป็นตัวแทนของประชากรมุสลิมทั้งประเทศ อีกส่วนหนึ่งที่ประชาชนโดยทั่วไปสามารถกระทำได้นั้นก็คือ การใช้สิทธิลงคะแนนให้แก่พรรคและคนที่เขาต้องการให้เป็นตัวแทนของเขาเข้าไปในสภา และตรวจสอบนักการเมืองที่เขาเลือกได้ว่าทำหน้าที่โดยชอบธรรมแล้วหรือไม่

ในอดีตได้มีความพยายามจากมุสลิมในหลายกลุ่มจัดตั้ง “พรรคการเมืองมุสลิม¹” ขึ้นมา เช่น ในปี พ.ศ. 2500 มีการตั้งพรรคชื่อว่า “พรรคไทยมุสลิม” โดยมี ฮัจยีประโยชน์ คำสุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค ในปี 2516-2517 มีการก่อตั้งพรรค “พรรคแนวสันติ” รวมนักการเมืองมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้ (รวมสตูล) ปี 2541-2542 ก่อตั้งพรรค “สันติภาพ” โดยมี ดร.อานวย สุวรรณกิจบริหาร เป็นหัวหน้าพรรค ในปี พ.ศ. 2548 นายพิเชษฐ สติธวาล รวมตัวปัญญาชนมุสลิมจัดตั้ง “พรรคสันติภาพไทย” ในปี พ.ศ. 2554 พรรคประชาธรรมถูกก่อตั้ง โดยชูนโยบายเป็นพรรคของประชาชนมลายู (Sahoh & Sattar, 2016)

ในช่วงปี 2556 พรรคมุสลิมได้ถูกจัดตั้งขึ้นอีกครั้ง คือ พรรคเพื่อสันติ ซึ่งมีนายปราโมทย์ สมะดี (ชัยศรีภูมิ สมะดี) เป็นหัวหน้าพรรค โดยใช้แนวคิดอิสลามในการดำเนินการทางการเมืองและเคยส่งผู้สมัครในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ 2557 แต่ด้วยเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองทำให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ หลังจากนั้นพรรคเพื่อสันติจึงมีมติยุติการดำเนินการทางการเมือง และอีกหนึ่งพรรคที่ก่อตั้งพร้อม ๆ กัน คือ พรรคภราดรภาพ ซึ่งมี นายทวี ชันเฮม เป็นหัวหน้าพรรค (Sahoh & Sattar, 2016)

ณ ปัจจุบันได้มีการก่อตั้งพรรคประชาชาติ ที่มีอาจารย์วันมูฮำหมัดนอร์ มะทา เป็นหัวหน้าพรรค และได้รวมมุสลิมและนักการเมืองที่ไม่ใช่มุสลิมเข้าร่วมภายใต้พรรคประชาชาติ พรรคประชาชาติจึงมีภาพลักษณ์

¹ พรรคการเมืองมุสลิมในบทความนี้ ให้ความหมายว่าพรรคการเมืองที่คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นมุสลิมทั้งหมด หรือ มีการผสมผสานระหว่างกรรมการบริหารพรรคที่เป็นมุสลิมเป็นส่วนใหญ่กับกรรมการบริหารพรรคที่ไม่ใช่มุสลิม

เป็นพรรคมุสลิมที่เข้าร่วมในการเลือกตั้งในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ซึ่งเป็นครั้งที่สองในการเข้าร่วมการเลือกตั้ง

Din-a (2023) นักวิชาการมุสลิม ได้นำเสนอว่า พรรคประชาชาติเป็นพรรคที่มีหัวหน้าพรรคเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู มีฐานเสียงอยู่ที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2561 พรรคประชาชาติ เปิดตัวพรรคใหม่ในพื้นที่ ซึ่งแปลกกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ ที่ มีการเปิดตัวในเมืองหลวง กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ พ.ต.อ.ทวี สอดส่อง เลขาธิการพรรค ได้กล่าวปราศรัยโดยใช้คำว่า “ปาตานี” ซึ่งแสดงถึงการยอมรับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ความขัดแย้ง นอกจากนี้ การเปิดตัวพรรคมายังใช้อันนาชิตาภาษามลายู เป็นเพลงเปิดตัวพรรคอีกด้วย ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าพรรคประชาชาติ จึงมีภาพลักษณ์ที่เป็นพรรคมุสลิมและมีฐานเสียงสำคัญอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในการเลือกตั้งในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 มีมุสลิมสมัครเข้าร่วมเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขต ในพรรคการเมืองหลักๆแทบทุกพรรค เช่น พรรคพลังประชารัฐ พรรครวมไทยสร้างชาติ พรรคเพื่อไทย พรรคก้าวไกล พรรคภูมิใจไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชาชาติ และพรรคเล็กอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามุสลิมมีความตื่นตัวทางการเมืองเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนมุสลิมต่อนโยบายของพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมและศาสนาอิสลาม ที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก ในช่วงเลือกตั้งในวันที่ 14 พ.ค. 2566 เพื่อศึกษาปัจจัยทางศาสนาต่อความคิดเห็นทางการเมือง

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ถูกใช้เป็น “สื่อสารมวลชน” ที่ทุกพรรคใช้ในการหาเสียง เสนอนโยบายของพรรคตนเอง และประกาศจุดยืนเจตนารมณ์ให้ผู้สนับสนุนรับทราบแนวทางของพรรค รวมทั้งหาแนวร่วมสนับสนุนพรรคตนเองเพิ่มเติม มุสลิมเองได้ใช้โซเชียลมีเดียต่างๆ ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งคณะผู้เขียนได้ “เฝ้ามอง” และวิเคราะห์ความแตกต่างทางความคิดทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ผ่านทางเฟซบุ๊ก และแพลตฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับเฟซบุ๊ก เช่น เพจเฟซบุ๊ก คลิปเรียล สตอรี่ เป็นต้น โดยขอบเขตเนื้อหาที่คณะผู้เขียนนำมาศึกษามาจาก เพจเฟซบุ๊กสำนักข่าวต่างๆ ทั้งของสังคมไทยโดยรวม และสำนักข่าวของมุสลิม เพจนักการเมืองมุสลิม เพจพรรคการเมืองต่างๆ รวมถึงเฟซบุ๊กส่วนตัวของนักวิชาการมุสลิม และประชาชนมุสลิม

นโยบายพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมและศาสนาอิสลาม

การรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมและศาสนาอิสลามหลากหลายนโยบาย ซึ่งในบทความนี้ ได้รวบรวมนโยบายของพรรคการเมืองหลักที่มีนโยบายต่อมุสลิมอย่างชัดเจน ดังนี้

พรรคประชาชาติ

พรรคประชชาชาตินับว่ามีภาพลักษณ์เป็นพรรคตัวแทนประชากรมุสลิม เนื่องด้วยมีหัวหน้าพรรคเป็น คนเชื้อสายมลายูมุสลิม คือ อาจารย์วันมูหะมัดนอร์ มะทา ซึ่งมีประสบการณ์ทางการเมืองมาอย่างยาวนานเป็น หัวหน้าพรรค และมีฐานเสียงที่สำคัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นโยบายต่างๆของพรรคประชาชาติจึงมี เป้าหมายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสำคัญ

จากเอกสารที่เผยแพร่ออนไลน์ (Al-Farooq Phuea Santi, 2023) พรรคประชาชาติมีนโยบายต่อ มุสลิมและศาสนาอิสลาม ดังนี้

1. ด้านการศึกษา พรรคประชาชาติมุ่งสร้างหลักประกันทางการศึกษา สนับสนุนเงินเดือนครูโรงเรียน รัฐ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจฐานคุณธรรม ปราศจาก ดอกเบี้ย ในพื้นที่ที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม
2. ระบบภาษีและงบประมาณเพื่อสวัสดิการของสังคม โดยส่งเสริมระบบเศรษฐกิจฐานคุณธรรม ปราศจากดอกเบี้ยพื้นที่ผู้นับถือศาสนาอิสลาม
3. สร้างความมั่นคงและความผาสุกให้ประชาชน
 - ศูนย์กลางทางการเงินเพื่อคุณธรรมนานาชาติ
 - ส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกร สภาเกษตรกร แก้ปัญหาประมง และเกษตรกรทุกชนิดให้เป็น “ศูนย์กลางอาหารของโลก”
 - ผลักดันส่งเสริมร้านอาหารไทยในต่างประเทศ เช่น ร้านต้มยำในมาเลเซีย

ผลักดันสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ สี่อำเภอจังหวัดสงขลาให้เป็น Smart City ในมิติต่าง ๆ ให้ เป็นเมืองการศึกษา (Al-Farooq Phuea Santi, 2023)

นโยบายที่สำคัญที่เป็นความหวังของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้อีกประการหนึ่ง ก็คือ นโยบายดับไฟใต้ของพรรคประชาชาติ โดยเน้นย้ำถึงการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม รวมถึงการทบทวนภารกิจ หน่วยงานความมั่นคง (Thai PBS, 2023) พรรคประชาชาติได้เสนอแนวทางการยกเลิกกฎหมายพิเศษในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมุ่งเน้นการสร้างสันติภาพและความยุติธรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ เช่น นโยบายยกเลิกกฎอัยการศึกและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ส่งเสริมการเจรจา สันติภาพ และปฏิรูปการบริหารงานในพื้นที่ (Thai Post, 2023)

พรรคก้าวไกล

เอกสารออนไลน์ (Move Forward Party, 2023) ซึ่งศูนย์นโยบายเพื่ออนาคตของพรรคก้าวไกลระบุ ว่า เป็นการกำหนดนโยบายเพื่อสื่อสารกับพี่น้องมุสลิม โดยดึงจากนโยบายต่าง ๆ 300 นโยบาย (Sahoh, 2023) ซึ่งนโยบายพรรคก้าวไกลที่เกี่ยวข้องกับมุสลิม มีดังนี้

1. ปฏิรูปกิจการฮัจญ์และอุมเราะห์ โดยการแก้ไข พ.ร.บ. ส่งเสริมกิจการฮัจญ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559 เป้าหมาย คือ การให้ผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ได้รับประโยชน์สูงสุด ทั้งด้านการอำนวยความสะดวก

สะดวก การลดค่าใช้จ่ายการเดินทาง ให้องค์กรศาสนา มีบทบาทในการกำกับดูแลกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย และการเจรจาระหว่างไทยกับซาอุดีอาระเบีย

2. แก้วไข พ.ร.บ. สุสานและฌาปนสถาน พ.ศ. 2528 วัตถุประสงค์ให้มัสยิด (ในฐานะนิติบุคคลตามกฎหมาย) สามารถขออนุญาตจัดตั้งสุสาน (กุโบร์) ได้รวดเร็วขึ้น ลดขั้นตอนลง ขยายอายุจากใบอนุญาตจาก 3 ปี เป็น 10 ปี
3. กำหนดให้วัดอีดีลฟีตริ์และอีดีลอัลฮาเป็นวันหยุดราชการสำหรับมุสลิมทั่วประเทศ (จากเดิมให้เฉพาะ 5 จังหวัดชายแดนใต้) โดยไม่ถือเป็นวันลา ทั้งผู้ที่ทำงานในหน่วยงานรัฐและเอกชน
4. นโยบายให้มุสลิมชาย (ทั้งเด็กและมุลลัฟ) สามารถทำสูหนัดในโรงพยาบาลของรัฐฟรี
5. นโยบายส่งเสริมร้านค้ามุสลิมรายย่อย (ทุกประเภท) ให้แข่งขันกับทุนรายใหญ่ได้ โดยกำหนดให้ผู้ซื้อสินค้าครบตามที่กำหนด (5,000 บาท) แต่ละฝ่ายจะได้รับ 1 สิทธิ์ เพื่อมีโอกาสได้รับรางวัลจากรัฐบาลไปประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะห์ฟรี โดยใน 1 ปี รัฐบาลจะกำหนดให้มีรางวัล ฮัจญ์ 30 รางวัล และอุมเราะห์ 70 รางวัล (Move Forward Party, 2023)

นอกจากนี้ นโยบายยกเลิกการประกาศกฎอัยการศึกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นนโยบายสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตมุสลิมในพื้นที่เป็นอย่างมาก

พรรคภูมิใจไทย

สำหรับนโยบายพรรคภูมิใจไทยที่เสนอต่อชาวไทยมุสลิม (Thai PBS, 2023) ประกอบด้วย

1. แก้วไข พ.ร.บ.การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 ประเด็นการได้มาของจุฬาราชมนตรี ที่ต้องการให้อิหม่ามเข้ามามีส่วนร่วมลงคะแนนเลือกตั้ง
2. จัดตั้ง “องค์กรกำกับดูแลส่งเสริมกิจการพิธีฮัจญ์” เป็นหน่วยงานอิสระ คล้ายกับองค์กร Tabung Haji ปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าทุกประเทศในโลก โดยจะต้องลดค่าใช้จ่ายให้เป็นไปตามค่าใช้จ่ายที่แท้จริง
3. จัดตั้ง “แผนกคดีครอบครัว และมรดกอิสลาม” ในศาลชั้นต้น เพื่อพิจารณาคดีทางแพ่งที่คู่กรณีเป็นมุสลิม
4. จัดตั้ง “กองทุนส่งเสริมกิจการชะกาต” เพื่อให้สามารถบริหารจัดการเงินบริจาคได้ตามหลักศาสนา
5. จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคใต้ เปลี่ยนเสียงระเบิด เป็นเสียงเครื่องจักร เปลี่ยนงบลับ เป็นงบลงทุน สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ในพื้นที่
6. สนับสนุนการเจรจาสันติภาพ โดยใช้แนวทาง “การเมือง” นำ “การทหาร” โดยยกเลิกกฎหมายพิเศษ พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน แก่กฎอัยการศึก และให้ผู้หญิงเข้าร่วมโต๊ะเจรจาสันติภาพ
7. ปรับปรุงปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางศาสนา และอัตลักษณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

พรรครวมไทยสร้างชาติ

พรรครวมไทยสร้างชาติ ภายใต้การนำของ อดีตนายกรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายต่อมุสลิม ตามเอกสารเผยแพร่ออนไลน์ (Al-Farooq Phuea Santi, 2023) ซึ่งส่วนใหญ่เน้นให้ความสำคัญกับประเทศชาอูดีอาระเบีย ดังนี้

1. พัฒนาความสัมพันธ์ไทย-ชาอูดีอาระเบีย
2. สานสัมพันธ์ประเทศมุสลิมอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น
3. การบินไทยเปิดเที่ยวบินตรงกรุงเทพ-เจดดาห์ ไปกลับ สัปดาห์ละ 4 เที่ยวบิน คาดจะมีนักท่องเที่ยวชาอูดีอาระเบียมาไทยเพิ่มขึ้น 10 เท่า จากเดิมที่มี 3 หมื่นคนต่อปี
4. ฮาลาลไทยสู่ครัวโลก การพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศชาอูดีอาระเบีย ทำให้ประเทศไทยมีรายได้เพิ่มขึ้นมาแล้ว 3.2 แสนล้านบาท การสานต่อจากความสัมพันธ์อันดีกับประเทศชาอูดีอาระเบียแล้วทำให้ไทยเป็นครัวฮาลาลของโลก โดยมีโดยมีชาอูดีอาระเบียรองรับมาตรฐาน
5. พัฒนาสนามบินนราธิวาส เป็นสนามบินนานาชาติบินตรงสู่ชาอูดีอาระเบีย เพื่อช่วยเหลือพี่น้องชาวไทย บินตรงไม่ต้องต่อเครื่องที่กรุงเทพฯ และลดค่าใช้จ่ายจากการยืมและเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ จากสนามบินส่วนกลาง (Al-Farooq Phuea Santi, 2023)

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าแปลกใจที่พรรคใหญ่อย่างพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ ไม่ปรากฏนโยบายที่ชัดเจนต่อมุสลิม ซึ่งในกรณีพรรคเพื่อไทย สามารถเข้าใจได้ว่าพรรคไม่ได้เน้นส่งผู้สมัครในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ในส่วนพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเคยเป็นที่นิยมในอดีตในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลับไม่มีนโยบายที่ชัดเจนสำหรับพี่น้องมุสลิม ซึ่งในกรณีพรรคประชาธิปัตย์ จะเห็นได้ว่า ภายในพรรคมีปัญหาแบ่งฝักฝ่ายทำให้พรรคไม่มีความเป็นเอกภาพ และไม่สามารถสร้างนโยบายที่น่าสนใจแก่ประชาชนมุสลิมได้ทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค

โดยสรุป ในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พรรคการเมืองหลายพรรคได้นำเสนอนโยบายที่มุ่งเน้นต่อชาวมุสลิมและศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับการตอบรับจากประชาชนมุสลิมในหลายประเด็น เช่น การปฏิรูปกิจการฮัจญ์และอุมเราะห์ การแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม การส่งเสริมเศรษฐกิจและสวัสดิการสำหรับชาวมุสลิม และการยกเลิกกฎหมายพิเศษในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิดอิสลามการเมือง

บทความชิ้นนี้ใช้แนวคิดอิสลามการเมืองในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสามารถสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมุสลิมในประเทศไทยในการตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเลือกตั้งผ่านโลกทัศน์ทางศาสนาอิสลาม (Islamic Worldview)

Thongfhua (2019: 83) ให้คำนิยามอิสลามการเมืองว่าเป็น

“แนวคิดที่เอาหลักการอิสลามเข้ามามีบทบาทในทางการเมือง อันเนื่องมาจากการเมืองนั้นสามารถที่จะส่งผลกระทบต่อหรือ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตที่รวมไปถึงสิทธิเสรีภาพในการประกอบศาสนกิจในชีวิตประจำวันของชาวมุสลิม...”

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของมุสลิมในประเทศไทย ซึ่งมีใช้ประเทศมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ การตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองหรือผู้สมัครที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม มุสลิมจึงมีแนวโน้มที่จะใช้มุมมองอิสลามในการตัดสินใจเลือก โดยพิจารณาจากนโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ต้องการได้คะแนนเสียงของมุสลิม

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคก้าวไกลได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่ง และพรรคแนวอนุรักษ์นิยม เช่น พรรคพลังประชารัฐและพรรครวมไทยสร้างชาติของอดีตนายกรัฐมนตรี พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา และ อดีตรองนายกรัฐมนตรี พล.อ. ประวิตร วงศ์สุวรรณ ได้คะแนนอันดับ 4 และ 5 ตามลำดับ จึงสะท้อนถึงมติมหาชนโดยรวมที่ต้องการให้พรรคแนวเสรีนิยมได้จัดตั้งรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม ในบทความนี้ได้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งว่าพรรคการเมืองใดจะชนะเลือกตั้ง ได้ส.ส.เท่าไร แต่บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิม โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นที่ใช้ศาสนาหรือหลักการทางศาสนาอิสลามเป็นข้อโต้แย้งต่อฝ่ายตรงข้าม หรือ ฝ่ายที่เห็นต่างในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

สรุปความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมไทยในสื่อสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ในช่วงเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566

จากแนวคิดอิสลามการเมืองที่สามารถ ท่องเพื่อ ได้ให้คำนิยามไว้ก่อนหน้านี้ ผู้เขียนได้พบความเห็นทางการเมืองที่แสดงออกจากมุสลิมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กในสองชุดความคิดกว้าง ๆ ซึ่งเป็นการย่อยส่วนความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ นั่นก็คือ ผู้ที่นิยมชมชอบในชั่วอำนาจเก่า อันได้แก่ผู้ที่ชื่นชอบพรรคการเมืองแนวอนุรักษ์นิยม² เช่น พรรคพลังประชารัฐ และ พรรครวมไทยสร้างชาติ เป็นต้น และผู้ที่สนับสนุนพรรคแนวเสรีนิยม³ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่เลือกพรรคก้าวไกล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พรรคที่มีภาพลักษณ์และมีหัวหน้าพรรคเป็นมุสลิมอย่างพรรคประชาชาติก็เป็นตัวเลือกสำหรับมุสลิมเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกเหนือจากพรรคดังกล่าว พรรคภูมิใจไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคเพื่อไทยก็ยังเป็นตัวเลือกของมุสลิมกลุ่มหนึ่งอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกที่ตัวบุคคลมากกว่าเลือกพรรค

² แนวคิดอนุรักษนิยมเน้นการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และความมั่นคงของสังคม โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงอย่างระมัดระวัง ยึดมั่นในความไม่สมบูรณ์แบบของมนุษย์ และให้ความสำคัญกับสถาบันที่ดำรงอยู่แล้ว (Heywood, 2017)

³ แนวคิดเสรีนิยมมุ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล สิทธิที่เท่าเทียมกัน และการปกครองที่อิงความยินยอมจากประชาชน (Heywood, 2017)

มุสลิมทั้งสองกลุ่มต่างนำเสนอชุดความคิดของตนเองในการถกเถียงถึงความชอบธรรมทางการเมืองของกลุ่มการเมืองที่ตนและพวกพ้องสนับสนุนอยู่ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ เฟซบุ๊ก กลุ่มมุสลิมอนุรักษนิยม มักชูประเด็นการแก้ไขมาตรา 112 เป็นข้อถกเถียงในการแสดงความเห็น โดยเฉพาะประเด็นการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยผู้มีความเห็นแนวนี้นี้ จะชูแนวคิดปกป้องสถาบันฯ และโจมตีนโยบายของพรรคชั่วตรงข้าม เช่น นโยบายแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ซึ่งมาตรา 112 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีถึง 15 ปี” ซึ่งมุสลิมกลุ่มนี้มองว่าการเคลื่อนไหวในการแก้ไขมาตรา 112 นี้ เป็นจุดเริ่มต้นในการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยรวมมุสลิมกลุ่มนี้มีความเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก เป็นผู้ค้ำชูศาสนาต่างๆในประเทศไทย รวมทั้งศาสนาอิสลาม หากสถาบันพระมหากษัตริย์สูญสิ้นไป อาจเกิดอันตรายต่อศาสนาต่างๆในประเทศไทยได้

อีกประเด็นที่มีความสำคัญ คือ นโยบายการผลักดัน พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม สรุท้าวหน้า ฯลฯ ของพรรคก้าวไกล หรือ นโยบาย “กัญชาเสรี” ของพรรคภูมิใจไทย เป็นประเด็นอ่อนไหวที่ทำให้มุสลิมเห็นว่าพรรคการเมืองดังกล่าว นำเสนอนโยบาย “บาป” คนที่เลือกพรรคที่มีนโยบาย “บาป” จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม คนกลุ่มนี้ จึงมีแนวโน้มเลือกพรรคแนวอนุรักษนิยม หรือ พรรคที่มีภาพลักษณ์เป็นพรรคมุสลิม เช่น พรรคประชาชาติ เป็นต้น

ประเด็นต่อมา การนำเสนอแนวคิดที่ระบุว่ากลุ่มเสรีนิยมมีแนวคิดต่อต้านศาสนา เชื่อมโยงกับความคิดคำพูดของ “ผู้นำทางจิตวิญญาณ” ที่ถูกมองว่าเป็นเบื้องหลังของพรรคก้าวไกล เช่น นายธนธร จิรรุ่งเรืองกิจ หรือ ดร.ปิยบุตร แสงกนกกุล อดีตแกนนำของพรรคอนาคตใหม่ที่ได้แสดงความเห็นในวาระต่างๆ ซึ่งชุดความคิดนี้เกิดมาจากความกังวลใจที่พรรคแนวเสรีนิยมจะมาเปลี่ยนวิถีอิสลามของผู้คนในประเทศ รวมทั้งเผยแพร่แนวคิดเสรีนิยมต่างๆที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อลูกหลานมุสลิม เช่น แนวคิด LGBTQI+ เป็นต้น

วาทกรรมต่างๆที่มีอิทธิพลและบ่อยครั้งได้ถูกหยิบยกมาเป็นข้อถกเถียงโต้แย้งต่อพรรคเสรีนิยม เช่น วาทกรรมที่ว่าประเทศไทยจะถูกอเมริกาครอบงำ เพราะ นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคก้าวไกลมีความใกล้ชิดกับประเทศสหรัฐอเมริกา และเป็นพวกสนับสนุนกลุ่มลับ “อิลลูมินาติ” เนื่องจาก หัวหน้าพรรคก้าวไกล นายพิธา ทำท่าสามเหลี่ยมหัวคว่ำ หรือที่เรียกว่า The Hand Steeple ที่ดูเหมือนกับเป็น “รหัสลับ” ขององค์กรลับอย่าง “อิลลูมินาติ (Illuminati)” อยู่บ่อยครั้งในการถ่ายรูป (Zhang, 2023) ซึ่งในบทความ Zhang (2023) ระบุว่าท่าทางดังกล่าวเป็นท่าทางในการเสริมบุคลิกและสร้างความมั่นใจ ซึ่งผู้นำประเทศบางคนก็มีการทำท่าทางเช่นนี้ด้วย เช่น ประธานาธิบดีเรเชฟ ตอยยิบ เออร์โดวาน ของตุรกี เป็นต้น

ส่วนกลุ่มมุสลิมที่สนับสนุนพรรคแนวเสรีนิยม มองว่าพรรคเสรีนิยม เช่น พรรคก้าวไกล มีนโยบายบางนโยบายที่ขัดแย้งกับอิสลามจริง แต่การที่พวกเขาสนับสนุนพรรคก้าวไกล พวกเขามองถึงการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศ เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาสิทธิเสรีภาพ และปัญหาความไม่ยุติธรรม มุสลิมกลุ่มนี้มีความเห็นว่า การที่พวกเขาเลือกพรรคก้าวไกล ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาเห็นด้วยกับพรรคทุกเรื่อง หรือ

อาจเรียกว่าเป็น “ส้มครึ่งใบ” มุสลิมกลุ่มนี้หวังให้พรรคสร้างความเป็นธรรมขึ้นในสังคม ปรับปรุงระบบสังคมเดิม ๆ ที่ เน้นระบบอุปถัมภ์ให้เป็นระบบที่มีความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยพรรคก้าวไกลในทัศนะของมุสลิมกลุ่มนี้ ถือเป็นความหวังที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หรือ ระบบทางสังคมที่มันบิดเบี้ยวให้ดีขึ้น ซึ่งก็เป็นคุณธรรมในหลักการศาสนาอิสลามเช่นเดียวกัน ส่วนความคิดเห็นของมุสลิมต่อการแก้ไขมาตรา 112 ไม่ค่อยเป็นประเด็นต่อการตัดสินใจเลือกพรรคก้าวไกลเท่ากับการเมืองกระแสหลัก

อีกประเด็นที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งเป็นมุสลิมกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศไทยที่ต้องใช้ชีวิตท่ามกลางกฎหมายพิเศษต่างๆ มาอย่างยาวนาน การที่พรรคก้าวไกลนำเสนอนโยบายเอาทหารออกจากพื้นที่ ยุติการใช้กฎอัยการศึกในจังหวัดชายแดนใต้ ตลอดจนการกระจายอำนาจให้จังหวัดสามารถจัดการตนเองได้ เลือกผู้ว่าราชการจังหวัดเองได้ จึงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกับกลุ่มวัยรุ่นหรือคนรุ่นใหม่ พรรคก้าวไกลจึงเป็นหนึ่งในความหวังของคนในพื้นที่ในการแก้ปัญหาความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีนโยบายตรงข้ามกับรัฐบาลสายทหาร หรือ แนวนุรักษ์นิยม

ในกรณีนี้ คณะผู้เขียนมองว่าการที่มุสลิมโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนใต้ถูกกดทับด้วยการใช้อำนาจแบบเผด็จการมาอย่างยาวนาน ครั้นเมื่อมีพรรคการเมืองแนวเสรีนิยมมานำเสนอความคิดให้ประชาชนมีความหวังในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิมในพื้นที่ต้องการมาโดยตลอด มุสลิมกลุ่มนี้จึงได้โอกาสหยิบคว่ำพรรคแนวเสรีนิยมเพื่อเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองหรือนักการเมืองหน้าเก่าไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรได้อย่างชัดเจน แต่การสนับสนุนในครั้งนี้ต้องแลกด้วยการยอมรับในสิ่งที่ขัดกับหลักการอิสลามบางประเด็นที่อยู่บนแฟคเกจเดียวกันกับที่ระบุยี่ห้อ “เสรีนิยม”

ยิ่งไปกว่านั้น คณะผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า มุสลิมที่อาศัยนอกเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นมุสลิมในกรุงเทพมหานคร หรือ ในภาคกลาง หรือ ภาคอื่นๆ ส่วนใหญ่มีความเข้าใจและรับรู้ค่อนข้างน้อยต่อความเป็นอยู่ หรือ การใช้ชีวิตของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ที่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ จึงส่งผลให้อาจมีทัศนคติที่แตกต่างกันในเรื่องความมั่นคง หรือ ทัศนคติต่อฝ่ายความมั่นคง

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง Sahoh (2023) ชี้ให้เราเห็นว่า นอกเหนือจากปัจจัยอื่นๆ การใช้เงินยังคงมีอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีส่วนสำคัญในการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ผลการเลือกตั้งพรรคประชาชาติได้อันดับ 1 ในระบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกลได้รับคะแนนเป็นอันดับ 2 ในระบบบัญชีรายชื่อในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงกระแสความนิยมของพรรคก้าวไกลที่เพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ ถึงแม้จะไม่สามารถเทียบได้กับพรรคประชาชาติ ซึ่งในระดับประเทศจะเห็นได้ว่าพรรคก้าวไกลได้คะแนนอันดับหนึ่งในระบบบัญชีรายชื่อ ส่วนจังหวัดอื่นๆ นอกจากนั้น ได้อันดับที่สองทั้งหมด (Sahoh, 2023)

ในส่วนของพรรคประชาชาติที่มีภาพลักษณ์เป็นพรรคมุสลิม/มลายู ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) โดยพรรคประชาชาติชนะการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตถึง 7 เขต ในจำนวนทั้งหมด 13 เขตการเลือกตั้ง และได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ 2 ที่นั่ง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนมุสลิมยังมีความเห็นทางการเมืองในการสนับสนุนพรรคที่มีภาพลักษณ์มุสลิม/มลายู ประกอบกับการมีนโยบายต่อต้านสิ่งที่ขัดกับหลักคำสอนในอิสลาม เช่น คัดค้านกัญชาเสรี คัดค้านการสมรสเท่าเทียมที่เปิดโอกาสให้เพศเดียวกันสามารถสมรสกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย คัดค้านนโยบายสุราก้าวหน้า เป็นต้น นอกจากนี้ นโยบายที่ให้อภัยกฎหมายพิเศษต่างๆ เช่น กฎอัยการศึก หรือ กฎหมายอื่นๆ ที่จำกัดสิทธิของประชาชนเพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เป็นนโยบายที่สำคัญที่ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญ

ในทำนองเดียวกัน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พรรคน้องใหม่อย่างพรรคเป็นธรรม ที่มีกลุ่มอดีตนักศึกษาที่เคลื่อนไหวทางการเมือง จากกลุ่มปาตานีbaruเข้าร่วมมีกระแสดตอบรับที่ดี เห็นได้จากการที่พรรคเพิ่งก่อตั้งและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่นาน แต่ในการลงสมัครครั้งนี้ พรรคได้รับการเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อ 1 ที่นั่ง ซึ่งมีจุดเด่นที่มีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Sahoh, 2023)

ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมอีกประการหนึ่ง ซึ่งคณะผู้เขียนขอเรียกว่า ความคิดเห็นทางการเมืองแบบ “ผสมผสาน” ซึ่งไม่ยึดติดกับแนวทางทางการเมือง หรือ อุดมการณ์ทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดการผสมผสานข้ามชั่ว ซึ่งความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมลักษณะนี้จะมองถึงประโยชน์ที่ชุมชนมุสลิมจะได้รับเป็นหลักทั้งในระดับชาติและในระดับเขตแยกออกจากกัน มากกว่าการสมาทานชุดความคิดเห็นทางการเมืองชุดใดชุดหนึ่ง และอีกรูปแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือการเลือกโดยพิจารณาจากผู้สมัครเป็นหลัก ซึ่งไม่ว่าผู้สมัครคนนี้จะอยู่พรรคการเมืองใดก็จะได้รับเสียงจากคนกลุ่มนี้

ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมในประเทศไทย นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีการแสดงความเห็นทางการเมืองว่าการเมืองเป็นเรื่อง “สกปรก” เป็นเรื่องการแข่งขันทางอำนาจ ไม่ว่าใครจะได้รับเลือกก็ไม่ได้ทำให้บ้านเมืองเปลี่ยนแปลง มุสลิมกลุ่มนี้มองว่าถ้าเราไปเลือกคนหรือพรรค เราจะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่เลือกหากส.ส.หรือพรรคดำเนินการใด ๆ ที่ขัดกับหลักการอิสลาม เราต้องไปตอบกับพระเจ้าในวันแห่งการพิพากษา ซึ่งมุสลิมกลุ่มนี้ เลือกที่จะไปใช้สิทธิ์และกา “ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด” ในบัตรเลือกตั้งสีม่วง (เลือกส.ส.แบบแบ่งเขต) และ กา “ไม่เลือกบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด” ในบัตรเลือกตั้งสีเขียว (เลือกส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ)

อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีฐานคิดที่มองว่า ระเบียบประชาธิปไตยไม่ใช่ระบอบของอิสลาม ซึ่งระบอบประชาธิปไตยผู้มีอำนาจสูงสุด คือ ประชาชน ส่วนตามหลักการอิสลามอำนาจอธิปไตยสูงสุดนั้นเป็นของ “พระเจ้า” ดังนั้น มุสลิมกลุ่มนี้จึงเลือกที่จะไม่ไปเลือกตั้ง ด้วยเหตุผลว่า ประชาธิปไตยไม่ใช่ระบอบของอิสลาม

อย่างไรก็ตาม เราสามารถสรุปได้ว่า ถึงแม้มุสลิมจะมีแนวความคิด หรือ อุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน แต่สิ่งที่สามารถบ่งชี้อย่างชัดเจนในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ที่ผ่านมา คือ มุสลิมใช้มุมมองจากฐานทางศาสนาอิสลามในการเลือกและตัดสินใจ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีความแตกต่างทางความคิด คือ การลำดับความสำคัญและการให้น้ำหนักกับประเด็นต่างๆ ทางสังคม และการรับรู้ปัญหาและการเข้าถึงข้อมูลของมุสลิมในภาพรวม ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมสามารถจำแนกได้โดยรวมตามตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมในสื่อสังคมออนไลน์ต่อนโยบายพรรคการเมืองในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

แนวคิดทางการเมืองของมุสลิม	พรรคที่เลือก
อนุรักษ์นิยม	พลังประชารัฐ พรรคไทยสร้างชาติ
เสรีนิยม	ก้าวไกล
ชาตินิยมมลายู/มุสลิม	ประชาชาติ พรรคเป็นธรรม
ผสมผสาน	ผสมผสาน
เลือกตัวบุคคล	พรรคการเมืองใดก็ได้
เลือกโหวต No	ไปเลือกแต่ไม่โหวตให้พรรคใด
ไม่ไปเลือกตั้ง	ไม่ไปเลือกตั้ง

ที่มา: คณะผู้เขียนสร้างขึ้นเอง

พรรคมุสลิม: ความหวังของมุสลิมไทย?

จากการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ชี้ให้เห็นว่าสังคมมุสลิมไทยยังขาดพรรคการเมืองที่สามารถตอบสนองอุดมการณ์และผลประโยชน์ของมุสลิมทุกกลุ่มได้อย่างแท้จริง ถ้าหากจะมีการตั้งพรรคการเมืองมุสลิมใหม่ในอนาคตอาจต้องเผชิญคำถามสำคัญ เช่น พรรคดังกล่าวจะสามารถตอบสนองความหลากหลายของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และภูมิภาคอื่นได้อย่างไร เนื่องจากมุสลิมในไทยมีความหลากหลายในแง่เชื้อชาติ วัฒนธรรม และผลประโยชน์ ดังนั้น การสร้างพรรคการเมืองใหม่ควรมุ่งเน้นที่การเสนอนโยบายที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าการยึดติดกับอัตลักษณ์ทางศาสนาเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจเป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์และยั่งยืนมากกว่า

สำหรับพรรคประชาชาติซึ่งมีภาพลักษณ์เป็นพรรคมุสลิม/มลายู ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนจากมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากในการเลือกตั้งที่ผ่านมา แต่พรรคยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ตอบสนองต่อมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ ในประเทศ พรรคประชาชาติจึงมีลักษณะเป็นพรรคท้องถิ่น ถ้าในอนาคตพรรคสามารถสร้างคนรุ่นใหม่เพื่อสานต่อภารกิจการเมืองด้วยคุณธรรม สามารถสื่อสารกับมุสลิมและดำเนินการทางการเมือง

อย่างตรงไปตรงมาเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมือง พรรคประชาชนอาจเป็นความหวังของประชาชนมุสลิมต่อไปได้

มุสลิมไทยอาจต้องกลับมาศึกษาโมเดลในการสร้างพรรคการเมืองใหม่อีกครั้ง เป็นพรรคที่ตอบโจทย์สภาพการณ์ปัจจุบันที่มีอุดมการณ์และสามารถเป็นความหวังของมุสลิมทั้งประเทศได้ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะคิดว่าอะไรคือทางออกหรือทางเลือกให้กับมุสลิมในอนาคตที่มากกว่าพรรคการเมืองแนวเสรีนิยม หรือ อนุรักษ์นิยม

สรุปผลการศึกษา

ความคิดเห็นทางการเมืองของมุสลิมมีความหลากหลายที่แสดงออกมาในสื่อสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ในช่วงการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 7 ชุดความคิดที่ถูกใช้ในการถกเถียงและโต้แย้งในเฟซบุ๊ก คือ แนวอนุรักษ์นิยม แนวเสรีนิยม แนวชาตินิยมมลายู/มุสลิม แนวผสมผสาน แนวเลือกตัวบุคคล แนวเลือกโหวต No และแนวไม่ไปเลือกตั้ง ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความแตกต่างทางความคิดของมุสลิมแต่ละกลุ่ม คือ การลำดับความสำคัญและการให้น้ำหนักกับประเด็นทางสังคมที่แตกต่างกัน ตลอดจนการรับรู้ในชุดข้อมูลของมุสลิมในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งมีไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้มีความแตกต่างทางความคิดเห็นทางการเมือง สิ่งที่น่าสนใจ คือ ทั้ง 7 กลุ่ม ใช้ฐานคิดจากอิสลามในการให้เหตุผลโต้แย้งกับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย จึงสรุปได้ว่า มุสลิมจำนวนหนึ่งมีแนวโน้มใช้มุมมองทางศาสนาอิสลามในการถกเถียงโต้แย้งเพื่อสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกคนหรือพรรคที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- Al-Farooq Phuea Santi. (2023, May 8). [Image with text summarizing the Prachachart Party's policies towards Muslims, focusing on education, tax systems, social welfare budgets, and enhancing security and well-being] [Facebook post]. Facebook. Retrieved from <https://www.facebook.com/photo?fbid=10230776705945017&set=pcb.10230776722185423>
- Al-Farooq Phuea Santi. (2023, May 9). [Image with text summarizing the United Thai Nation Party's policies towards Muslims] [Facebook post]. Facebook. Retrieved from <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10230776706265025&set=pcb.10230776722185423>
- Din-a, A. (2023, July 4). wí-krór · pák bprà-chaa cháat · bpraa-gòt gaan nai kwaam táa taai bpom · pák sǎa-kǎa · kwaam mân kong [Analysis of the Prachachart Party on

the challenging phenomenon “a branch party – security”]. *Mathichon Weekly*.

Retrieved from https://www.mathichonweekly.com/special-report/article_133660

Heywood, A. (2017). *Political ideologies: An introduction* (6th ed.). Palgrave Macmillan.

Retrieved from <https://archive.org/details/andrew-heywood-political-ideologies-an-introduction-palgrave-macmillan-2017>

Move Forward Party. (2023, 10 May). [Image with text summarizing the Move Forward Party’s policies towards Muslims] [Facebook post]. Facebook. Retrieved from https://www.facebook.com/photo.php?fbid=553761130260404&id=100068795666616&set=a.244439731192547&locale=th_TH

Sahoh, I. (2023). Pa(t)tani and 2023’s election: identities, money, and transition? *Journal of Political and Social Agenda*, 2(1), 30–47. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/polsciPSU/article/view/265933>

Sahoh, I., & Sattar, Y. (2016). *Political Islam in Southeast Asia: Standpoint, position, and Muslim political movements in democratic systems. Journal of Humanities and Social Sciences, Thaksin University*, 10(2), 65–81. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/article/view/59066>

ThaiHealth. (2019, June 10). *Sut suan pra-cha-gon Muslim thee a-sai yuu nai pra-thet Thai: 44% không chao Muslim nai Thai a-sai yuu nai 3 jang-wat chai-daen phak tai (Yala, Pattani, Narathiwat)...* [Facebook post]. Facebook. Retrieved from <https://www.facebook.com/thaihealth/photos/a.181206533105/10156374524663106/?type=3>

Thai PBS. (2023, May 1). *Chum chon mút-sà-lim nai tai: Sàt sùuan bprà-chaa gon lée kwaam táa taai dân kun-ná-pâap chee-wít* [Muslim communities in Thailand: Population proportions and challenges in quality of life]. *ThaiPBS*. Retrieved from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/327202>

Thai PBS. (2023, June 4). *Dap fai tai: Kho táa thaai gaan meuang bplian phaen* [Extinguishing the southern fire: Challenges in political transitions]. *The Active by ThaiPBS*. Retrieved from <https://theactive.thaipbs.or.th/read/challenge-south-transform>

Thai Post. (2023, September 10). *Phak Prachachart: Lang bpràp tháp yài, choo tong kàp klêuon pha-hu wát-tá-na-tham* [Prachachart Party: After a major reshuffle, driving multiculturalism]. *Thai Post*. Retrieved from <https://www.thaipost.net/articles-news/445807/>

Thongfuea, S. (2019). *Islam and politics* (1st ed.). Pattani Forum.

Zhang, T. (2023, June 6). *The hand steeple jàak tâa meu sĕrm bùk-ká-lík pôo nam · sòo trít-sà-dee sĕm kóp kít chēuuam yohng · in-loo mí naa dtì* [The hand steeple: From gesture to leadership, toward integrative thinking and innovation]. *Cofact Blog*. Retrieved from <https://blog.cofact.org/specialreport6-66/>

Promoting Sustainable Innovation Through Islamic Financial Literacy and Inclusion in Thailand's Five Southern Border Provinces

Received: October 20, 2024, Revised: November 19, 2024, Accepted: December 13, 2024

Asas Worasutr¹

Abstract

Objective: The purpose of this study is to evaluate the present level of Islamic financial literacy and inclusion of Muslims in five southern border provinces of Thailand as well as to analyse how they could influence financial decision-making and economic behaviour.

Methodology: This study examines Islamic financial literacy and participation of Muslims in Thailand's five southernmost. A mixed-methods research design was employed, using questionnaires to collect quantitative data from Muslim sample and semi-structured interviews to gather qualitative data from workers in organisations that are associated with Islamic finance.

Research findings: Based on the findings, respondents had basic Islamic financial knowledge but struggled with complex concepts. Despite awareness of Islamic financial services, there was a negative perception due to perceived similarities with conventional banks. Overall, financial literacy was neutral to positive. Additionally, over 50% of the participants were unable to access Islamic financial services. Key barriers comprised a lack of trust, high costs, and insufficient documentation, highlighting the need for improved education and tailored financial products.

Contributions: This research contributes to the corpus of knowledge by gathering a significant amount of data on the patterns of Islamic financial inclusion and literacy and how they relate to Thailand's Islamic financial sector. Considering that there is a Muslim minority in Thailand, this information could be used to encourage economic growth in the larger community and to advertise business opportunities to all demographics. Additionally, this

¹ Ph.D. (Islamic Finance), Lecturer, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University (PSU), Pattani Campus.

Email: asas.w@psu.ac.th

research adds to the body of literature by illuminating the significance of Islamic finance in expanding financial access in Thailand and its potential to strengthen the nation's financial market.

Keywords: Islamic Financial Literacy, Inclusion, Sustainable, Innovation, Islamic Finance

Introduction

In Thailand's development plan, financial inclusion and financial literacy are acknowledged as essential objectives. The International Survey of Financial Literacy Competencies, which was carried out by the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) / International Network on Financial Education (INFE) in 2022, Thailand's financial literacy score is 71.4%, which is higher than the OECD average. According to the Bank of Thailand's financial inclusion survey, Thai households' financial access rose from 98.7% in 2018 to 99.7% in 2020. However, there is a lack of information regarding Islamic financial literacy (IFL) and Islamic financial inclusion (IFI) among Muslims in Thailand. Furthermore, the usual model that underpins the current surveys ignores the beliefs of Muslim participants. Therefore, this study is conducted to identify how many Thai Muslims have access to Islamic financial services and how well they comprehend the idea of Islamic banking.

The largest minority religion in Thailand is Islam, with about 4.9% of the population, or 3.2 million Muslims. The five southernmost provinces—Pattani, Yala, Narathiwat, Satun, and Songkhla—are home to around two-thirds (National Statistical Office, 2010 cited in Pattani Economy, 2019). Muslims in Thailand enjoy the same assistance and safety provided to all civilians. They are entitled to engage in their social and religious endeavours. With the King as the Head of State, they also have the same rights in politics as other civilians in a democratic government, free from prejudice.

Islamic finance was first implemented in the country in 1987, when an association of Muslims established the Pattani Islamic Saving Cooperative to manage finances. Approximately thirty Islamic cooperatives are now active in Thailand. Most of them are situated in the southern border provinces. The Ministry of Agriculture and Cooperatives oversaw the establishment of the Islamic cooperative, which was made possible under the Cooperatives Act. This Act distinguishes between six different kinds of cooperatives, with the Islamic cooperative primarily falling within the service and saving cooperative category (Cheumar et al., 2017).

A declaration known as "Interest-Free Units" was made by the Bank of Thailand in 1998, allowing commercial banks and Specialised Financial Institutions (SFIs) to introduce financial services that are Islamic. In 1999, the government designated the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) to offer Islamic finance through Islamic windows because of this declaration. The Islamic Bank of Thailand (iBank) was subsequently founded in 2002 as

an SFI under the Ministry of Finance's supervision. The bank provides a range of Islamic financial services, from sale-based products to deposit accounts. The bank's primary goal is to act as an intermediary in banking for Muslims in Thailand especially in the deep south region.

For other services, Amanah Leasing is the sole provider of Islamic leasing services in the country. The business offers clients a number of Islamic leasing services, including vehicle leasing and hire purchase. Additionally, several Takaful operators and Islamic investment companies have established themselves in the country to offer services that adhere to Islamic principles. These services include Shari'ah-compliant insurance and wealth management solutions designed to meet the needs of clients seeking religiously aligned financial products.

These Islamic financial institutions are essential to the development of the southern border provinces. The study by Sarntisart and Pholsorn (2018) found that economic growth in the area not only boosts general economic activity but also increases the demand and utilisation of Islamic financing. As the region continues to expand economically, businesses and individuals increasingly seek out financial products that align with their cultural and religious values.

This study was conducted in 2020 and 2022, and it was sponsored by the Ministry of Higher Education, Science, Research, and Innovation. The data was collected from Muslims and Islamic financial organisations in Thailand's five southernmost provinces.

Research Objectives

This research intends to evaluate the current state of IFL and participation of the local Muslims in the five deep south provinces of Thailand and to analyse how they could impact financial decision-making and economic behaviour.

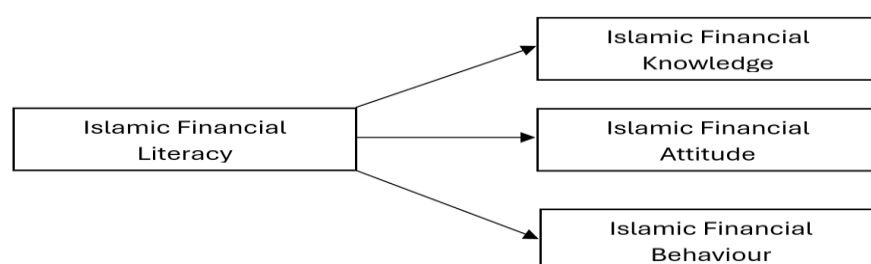
Literature Review and Conceptual Framework

IFL refers to the application of Islamic financial knowledge, attitudes, and behaviours in managing financial resources and making decisions according to the rules of Islam (Abdullah et al., 2022; Suwarsi et al., 2022). From this perspective, Alfarisi et al. (2020) provided the following explanations for each element: Islamic financial knowledge is the comprehension of Shari'ah jurisprudence in the Islamic finance framework; Islamic financial attitude is the disposition toward Islamic financial services; and Islamic financial behaviour is the conduct exhibited when using Islamic financial products. Given the importance of IFL, it is crucial to understand its role in enhancing financial decision-making and fostering economic well-being in Muslim communities (Yunus et al., 2021). According to Trianto et al. (2021) IFL also

empowers individuals to engage with Islamic financial products effectively, thereby contributing to the expansion of the Shari'ah-compliant financial sector.

Based on empirical studies, IFL can be measured using three dimensions: Islamic financial knowledge, attitude, and behaviour. Islamic financial knowledge can be assessed by examining the comprehension of the fundamentals of Islamic finance (Abdullah et al., 2022), familiarity with Islamic finance-related terms (Rozikin and Sholekhah, 2020), and ability to solve computation questions (Yunus et al., 2021). Islamic financial attitude can be measured by evaluating awareness and perceptions of Islamic finance (Alfarisi et al., 2020). Various investigations have been conducted to measure Islamic financial behaviours (e.g., Aisyah and Seapuloh, 2019; Yunus et al., 2021). They developed questions that focus on Shari'ah-based personal financial management and planning. The measurement framework for IFL is illustrated in the figure below.

Figure 1 The Framework for Assessing Islamic Financial Literacy

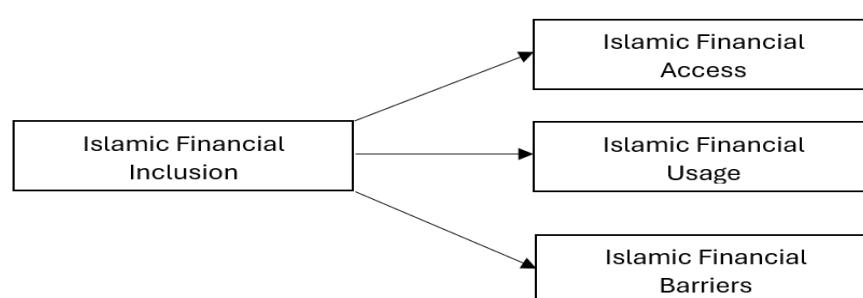

IFI refers to having access to Islamic financial services and products (Abdullah et al., 2021). The presence of interest, uncertainty, gambling, and sinful transactions, however, makes the traditional banking system unsuitable for Muslims. Islamic financial institutions have been set up all over the world to meet this requirement. The establishment of these organisations has been crucial in helping Muslim customers save, raise money, and make investments in a manner that is in line with their religious beliefs (Kandji, 2024). Additionally, the Alliance for Financial Inclusion (AFI) acknowledged that financial stability, social justice, and economic prosperity can result from having access to Islamic financing (AFI, 2024). Moreover, the rise of IFI has given non-Muslim customers another choice for financing (Abdullah et al., 2021).

Most empirical studies have utilized similar indicators to measure IFI, with three major indicators being widely recognised. Financial access is the first indicator. Prior research has examined the level of account ownership in financial institutions to gauge access to financial services (e.g., Abdullah et al., 2021; Kamarni et al., 2022). The second indicator is financial usage. The use of financial products has been explored in numerous research by assessing

account utilisation and its frequency. The third indicator is barriers. Considering a literature review, the Global Findex's list of self-reported obstacles to utilising formal accounts has been used in most recent research. These barriers include seven common explanations for not owning a bank account: distance to financial service providers, the cost of financial services, joint use of financial services, lack of trust in financial institutions, documentary requirements, lack of money, and religious reasons. The following figure shows the IFI measurement framework.

Figure 2 The Measurement Framework of Islamic Financial Inclusion

Methodology

This study falls under the category of mixed-method research since it used both quantitative and qualitative techniques to gather data from primary sources. The data for quantitative research were gathered via a questionnaire. The research area chosen was the five southern border provinces of Thailand, including Pattani, Yala, Narathiwat, Songkhla, and Satun, and questionnaires were distributed to Muslim respondents. Yamane's (1967) formula was used to compute the study's sample at a 5% precision level, accordingly, a sample of 400 was chosen for data collection.

Nonetheless, Robson (2011) recommended that it is preferable to send more questionnaires than originally indicated in order to avoid issues with outliers and data entry errors. Thus, it was decided to distribute 100 questionnaires in each province. Out of the 500 questionnaires that were initially issued, 437 were found to be valid and acceptable, yielding an 87.4 percent response rate. The questionnaire is organised into three sections. The first section captures demographic and economic information, the second component looks at the level of IFL across three dimensions: financial knowledge, attitudes, and behaviours, while the last evaluates the status of IFI using three indicators: access, usage, and barriers.

Descriptive statistics were used in this study to clarify the IFL and IFI status of the selected sample. The initial stage was to describe the demographic data of the respondents

using frequency measures. The percentage of respondents who scored above and below the average was then calculated by adding up the IFL scores, which included Islamic financial knowledge, Islamic financial attitudes, and Islamic financial behaviours. Meanwhile, frequency distribution analysis is used to determine the important trends in the findings of financial inclusion. Furthermore, the standard deviation was computed during the analysis to gauge the degree to which the data deviated from the mean score.

For qualitative data, a semi-structured interview was used to explore the subject of interest. Purposive sampling was used to choose the interview sample, involving thirteen participants from Islamic financial-related institutions in the five southern border provinces. Four informants from Islamic banks were among them. They were selected from iBank regional branch, provincial branch, Socio-Economic Development in the five Southern Provinces Department, and BAAC Islamic Banking Fund. There were three informants from Islamic cooperatives: Ibnu Affan, As-Siddeek, and Ibnu Auf Islamic Cooperative. Three informants were from Islamic financial companies that are not banks: an Islamic investment firm, an Islamic leasing company, and a Takaful operator. Two informants were from universities that offer Islamic studies, namely Fatoni University (FTU) and Prince of Songkhla University (PSU) Pattani Campus, while one informant was from the Islamic Provincial Council. As a result, the sample was specifically selected to be diverse in order to gather a wide range of viewpoints.

Five important interview questions were developed to obtain information about the role of related parties in relation to IFL and IFI, their limitations, and strategies to increase their levels in the area. Thematic analysis was chosen for data analysis in order to classify significant themes, which were subsequently utilised to address the goals of the study.

Results

According to the data of the responders, 37.5% were men and 62.5% were women. Most of them were in the age range of 20 to 49, and the rest belonged to the 18-19 and 60-79 age brackets. Then, the data indicates that 43.2% of the respondents had obtained a degree from a university. Regarding monthly income, more than half of the respondents earned 10,000 Thai Baht a month or less, while only 3.0% acquired more than THB 30,000.

An Analysis of Islamic Financial Literacy and Inclusion in Five Southern Border Provinces

This section analyses current trends in Islamic financial knowledge and inclusion among Muslims in the five deep south provinces. Based on Table 1, the sample's average

Islamic financial knowledge score is 41.6%. The data indicates that many respondents reported lacking knowledge of Islamic financial terms and how Islamic financial services work. The mean score for Islamic financial attitude is 52.4%, suggesting a moderately positive outlook; however, many respondents still do not perceive a clear difference between conventional and Islamic financial services. In examining Islamic financial behaviour, results reveal that the sample demonstrate a good understanding of Islamic finance principles and can plan their spending, savings, and investments in ways that comply with Shari'ah law. The sample's mean score for IFL, which is determined by adding scores for Islamic financial knowledge, attitude, and behaviour, is 50.48%, which suggests that the level is slightly above average.

Table 1 Total Score on the Islamic Financial Literacy Test

Islamic Financial Literacy Item	Total Score	Mean	Percentage	Standard Deviation
Islamic Financial Knowledge	15	6.24	41.6	3.67
Islamic Financial Attitude	5	2.62	52.4	1.23
Islamic Financial Behaviour	5	3.76	75.2	1.63
Level of Islamic Financial Literacy	25	12.62	50.48	4.90

Source: Questionnaire Results

The average score for Islamic financial access is 17.2%, according to the statistics in Table 2. The region's most popular Islamic financial product is a deposit account. However, access to other products, such as Islamic credit, insurance, and leasing, is relatively low among respondents. The sample's overall Islamic finance usage score was 20.5%, indicating that only one-fifth used Islamic financial services for their transactions during the previous 12 months. The total IFI score, obtained by combining the values for financial access and usage, was 18.14%. This level is significantly low compared to the 2020 Bank of Thailand survey data, which reported that 95.7% of the Thai population had access to and used services from formal financial institutions.

Table 2 Total Score on the Islamic Financial Inclusion Test

Islamic Financial Inclusion Item	Total Score	Mean	Percentage	Standard Deviation
Islamic Financial Access	5	0.86	17.2	1.26
Islamic Financial Usage	2	0.41	20.5	0.69

Level of Islamic Financial Inclusion	7	1.27	18.1	1.83
---	----------	-------------	-------------	-------------

Source: Questionnaire Results

Regarding the barriers of IFI, the most reported is not enough money. One-third of respondents mentioned this obstacle. According to 31.0 percent of respondents, the second most common barrier is a lack of trust in a financial institution. The next most frequent explanation, given by 30.3% of those surveyed, is that a financial institution is too distant. The following mentioned obstacles are not having the required documentation (22.3%) and family members already having an account (19.5%). Finally, 14.5 percent of respondents said they were unable to use Islamic financial services because they were too costly or for religious reasons.

Investigating Islamic Financial Literacy and Inclusion in Islamic Financial Organisations

This section presents a thematic analysis aimed at exploring how IFL and IFI may influence the financial behaviour of local Muslims. The first theme addresses activities related to IFL and IFI. Interviewees reported that their institutions actively send staff to schools and mosques to disseminate understanding of Islamic financial services. Regarding Islamic cooperatives, it was noted that individuals who become members are enrolled in an intensive Islamic cooperative program. As stated by the interviewee, this program is created to inform members about Islamic financial services, rules, and membership perks. Meanwhile, data from Islamic provincial council indicates that they offer services to resolve disputes arising from property issues among Muslims. Additionally, both PSU and FTU that offer bachelor's programs in Islamic finance studies are responsible for teaching and conducting research to advance knowledge in this area.

According to IFI data gathered from Islamic banks, the main means of promoting their financial products in the area were local advertising, including billboards and radio. They also took part in booth exhibits at mosques, shopping centres, Islamic schools, and Islamic gatherings. In the case of Islamic cooperatives, representatives are tasked with recruiting new members and promoting financial goods to current members in each town. Non-bank financial institutions like Takaful and Islamic leasing companies are employing network marketing by designating agents to advertise their financial offerings. Based on the data from Islamic provincial council, the majority of IFI's operations are related to the two pillars of Islamic

philanthropy: Sadaqah and Zakat. In addition, the data shows that in order to support IFI, PSU and FTU have also set up Islamic funds. According to interviewees, PSU has a welfare fund that annually awards scholarships to students, while FTU has a fund that assists villagers in obtaining Halal credit.

The following theme explores factors that might restrict IFL and IFI in the five provinces. One of the main obstacles to IFL in the area, according to the information obtained from the interviewees, is the absence of fundamental understanding of Islamic finance. The majority of those interviewed ascribed this to the inadequate Islamic finance curriculum in Islamic educational institutions. The second limitation pertains to the deficiency of Islamic finance expertise among the personnel and administration of Islamic financial institutions. The third constraint is the limited understanding of the Islamic financial system among religious leaders, particularly local Imams. The final challenge is the lack of qualified experts in Islamic finance inside the academic system.

While the most frequently cited limitation of IFI was that many Islamic financial products are more costly compared to their traditional counterparts. According to the experiences of most informants, the residents choose to use less expensive credit services because they find the high cost to be burdensome and oppressive. The second most frequently cited drawback is the lengthy credit approval procedure, which makes it difficult for users to meet their needs. Additionally, the data shows that nearly half of the participants mentioned the lack of required documents as another limitation of IFI. According to them, this barrier poses challenges for specific groups of individuals. For instance, grassroots workers frequently lack documentation pertaining to collateral, and vendors usually lack financial records. Lastly, about a quarter of those interviewed believed that a hurdle to IFI in the area was a lack of trust in Islamic financial institutions.

The last theme aims to investigate interviewees' perspectives on how to raise the IFL and IFI levels of Muslims in the region. Three primary approaches can be used to support the expansion of IFL, according to the interviewees' comments. The first recommendation made by every interviewee was that Islamic educational systems should create the curriculum for Islamic finance. The second tactic that could improve IFL is to train employees of Islamic financial institutions to be aware and capable so they can spread IFL to a wider audience. Lastly, informants stated that it is essential to enhance public awareness of Islamic finance throughout the area.

Also, the respondents discovered a range of methods to raise the IFI level. First, they thought that in order to increase the role of Islamic finance, the government needed to promote it. They concurred that additional facilities and infrastructure are needed to enable the expansion of Shari'ah financial services in Thailand. Additionally, the results showed that over 50% of the interviewees suggested Islamic financial institutions to create marketing plans to advertise their current offerings. They claimed that a large portion of the local population is still ignorant about the services provided by Islamic financial institutions and how they might help them with their financial needs. Furthermore, those interviewed said that increasing the use of Islamic financial services in Thailand's deep southern districts might be greatly aided by product innovation. Discussion

In this part, in-depth qualitative data will be used to further expound on critical views on the main conclusions of quantitative data. Regarding the status of IFL in Thailand's southern border provinces, the findings from questionnaires show that the majority of responders are merely familiar with the basics of Islamic finance. Answering enquiries about Islamic banking concepts and products continues to be difficult for them. These results aligned with the opinions of numerous interviewers who claimed that while local Muslims are well-versed in Islamic doctrine, they lack knowledge of Islamic finance.

According to the survey findings, more than half of the respondents were not able to access Islamic financial services, which is indicative of the present IFI trends in the region. Deposits are the most used products for people who are included. This conclusion is in line with data gathered from interviewees, who noted that Muslim clients of Islamic banks and cooperatives are mainly depositors and are not particularly interested in loan applications. For Takaful, even though there are branches in every province, the percentage of policyholders is still low.

Concerning the challenges posed by IFL, the quantitative data indicates that most participants lacked knowledge of Islamic financial terms and the differences between conventional and Islamic financial products. Many interviewees thought that this occurred because of the Islamic school system's failure to teach fundamental concepts of Islamic finance. Furthermore, the interviews' findings showed that many workers in Islamic financial institutions, religious leaders, and instructors at Islamic educational institutions lack Islamic finance knowledge.

Data from interviews and the questionnaire showed both parallels and variations with regard to IFI's hurdles. The interviews stated that the biggest obstacle was high costs, whereas the responders mentioned a lack of cash. The findings show that economic conditions and costs have a significant impact on people's decisions to use Islamic banking services in areas with poverty and turmoil. Interestingly, both pointed to a lack of documentation and confidence as key barriers to using Islamic financial services. Nevertheless, only survey data showed that being too far away was a barrier to accessing Islamic finance, while the majority of interviewees did not consider physical distance to be important. Additionally, only the results of the interviews indicated that the primary obstacle was the lengthy credit approval procedure.

The implications of these findings are highly relevant to sustainable innovation and economic growth. By addressing the gap in IFL and enhancing the accessibility of IFI, a solid foundation can be established for fostering financial inclusivity and innovation. Additionally, integrating IFL into the Islamic educational system and providing targeted training for professionals in Islamic financial services will enable local communities to better leverage these resources to drive economic activity. Moreover, the role of Islamic financial institutions in promoting product diversity and reducing barriers such as high costs and slow credit approval processes can stimulate entrepreneurship and investment in this underserved area. These measures, therefore, align with the principles of sustainable innovation, which respect cultural and religious values, and contribute to economic development in Thailand's deep southern provinces.

Conclusion and Recommendation

In order to demonstrate the present trends of IFL and IFI in Thailand's deep southern provinces, both quantitative and qualitative data were evaluated and then discussed in light of the empirical findings. The research findings then showed the barriers and strategies towards IFL and IFI in the region. From contextual viewpoints, this study adds to the body of knowledge by gathering a significant amount of data about IFL and IFI in Thailand's Islamic financial sector. This information could be used as a tool to encourage economic growth in the larger community and to advance financial opportunities for all demographics.

Key policies that could raise the region's IFL and IFI levels are listed below. First, the development of an Islamic finance curriculum and educational resources for the Islamic educational system should be spearheaded by universities that provide courses in Islamic

finance. Second, training programs and modules ought to be created for employees of organisations involved in Islamic finance. Lastly, it should be the responsibility of all Islamic financial institutions to educate the people about the significance of Islamic finance in the area.

In a Muslim-minority nation like Thailand, the government must strongly encourage efforts to raise the level of IFI, especially when it comes to regulations. Presently, the only law regulating Islamic finance in Thailand is the Islamic Bank of Thailand Act. Thus, the government ought to push for the passage of new laws that would make it easier for all Islamic financial institutions to conduct business. Additionally, the development of diverse and innovative Islamic financial products is crucial. Furthermore, Islamic almsgiving, like Zakat, may significantly contribute to the advancement of social justice by enabling the transfer of wealth to the underprivileged.

Hence, if these policies are successfully implemented, they will have the potential to create a broader impact, driving sustainable innovation and economic development in the five southern border provinces of Thailand. This, in turn, could serve as a model for enhancing Islamic finance in other Muslim-minority regions globally.

References

- Abdullah, Md. F., Hoque, M. N., Rahman, Md. H., & Said, J. (2022). Can Islamic financial literacy minimize bankruptcy among Muslims? An exploratory study in Malaysia. *SAGE Open*, 12(4). <https://doi.org/10.1177/21582440221134898>
- Abdullah, Z., Saleh, S., & Mujiyati (2021). Determinant of Islamic Financial Inclusion in Digital Era: Cross-Province Analysis. *An-Nisbah: Jurnal Ekonomi Syariah*, 8(1), 59-80.
- AFI. (2024). *Islamic finance and financial inclusion: AFI members' perspectives*. <https://www.afi-global.org/wp-content/uploads/2024/04/Islamic-Finance-Financial-Inclusion.pdf>
- Aisyah, I., & Saepuloh, D. (2019). The implementation of Islamic financial literacy through "Kencleng" program in school. In *2nd International Conference on Islamic Economics, Business, and Philanthropy (ICIEBP)* (pp. 148–157). KnE Social Sciences.

- Alfarisi, M. F., Agestayani, & Delfiani, S. (2020). The impact of Islamic economics and finance courses on Islamic financial literacy. *Iqtishadia*, 13(2), 197–215.
- Bank of Thailand. (2020). Financial access survey of Thai households 2020. https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/en/research-and-publications/reports/financial-access-survey-of-thai-household/fin_access_survey_hh_full_report_2020_en.pdf.
- Cheumar, M., Mohammed Fisol, W. N., & Ngoh, B. (2017). Managing credit and investment risks of Islamic cooperatives in Thailand: A case study of Ibnu Auf Cooperative Limited. *International Journal of Muamalat*, 1(1), 1–17.
- Kamarni, N., Handra, H., & Anshori, M. (2022). The Financial Inclusion of Islamic Banking for Low-Income Communities: Case Study in West Sumatera. *Jurnal Ekonomi dan Bisnis Islam*, 8(1), 32-53.
- Kandji, M. (2024). Islamic Finance and Financial Inclusion: Theoretical benchmarks. *International Journal of Business and Management Invention*, 13(5).
- OECD. (2023). *OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy*. OECD Business and Finance Policy Papers (No. 39). OECD Publishing.
- Pattani Economy. (2019, January 22). *jam-nuuan mût-sà-lim nai bprà-têt tai*. [Number of Muslims in Thailand]. <https://pattanieconomy.wordpress.com/2019/01/22/%E0%B8%88%E0%B8%B3%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B8%E0%B8%AA%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2/>
- Robson, C. (2011). *Real world research: A resource for users of social research methods in applied settings* (3rd ed.). Wiley.
- Rozikin, A. Z., & Sholekhah, I. (2020). Islamic Financial Literacy, Promotion, and Brand Image Towards Saving Intention in Sharia Bank, *IQTISHADIA*, 13(1), 95-106.

- Sarntisart, S., & Pholsorn, A. (2018). Islamic Financial Institutions and Economic Growth in the Three Southern Border Provinces. *Journal of Management Sciences*, 35(1), 27-50.
- Suwarsi, A. A., Sharfina, A. G., & Anggraeni, A. (2022). Portrait of MSMEs' Islamic financial literacy and the impact on business development. *Jurnal AFKARUNA*, 18(1), 207-233.
- Trianto, B., Rahmayati, Yuliaty, T., & Sabiu, T. T. (2021). Determinant factor of Islamic financial inclusiveness at MSMEs: Evidence from Pekanbaru, Indonesia. *Jurnal Ekonomi dan Keuangan Islam*, 7(2), 105-122. <https://doi.org/10.20885/jeki.vol7.iss2.art1>
- Yamane, T. (1967). *Statistics, an introductory analysis* (2nd ed.). Harper and Row.
- Yunus, D., Rodoni, A., Amilin, & Prasetyowati, R. A. (2021). The influence of demographics and religiosity factors on Islamic financial literacy. *Inferensi Jurnal Penelitian Sosial Keagamaan*, 15(1), 91-116.

Enhancing Student Engagement in Islamic Studies: The Impact of Traditional Islamic Teaching and Problem-Based Learning Approaches

Received: October 01, 2024, Revised: December 13, 2024, Accepted: December 13, 2024

Orawit Boonchom ¹

Abstract

Objective: This research study focused on exploring strategies designed to enhance student engagement within the field of Islamic Studies. The primary objective was to evaluate the influence of two distinct pedagogical approaches, namely Traditional Islamic Teaching (TIT) and Problem-Based Learning (PBL), on student engagement—a fundamental pillar of effective learning.

Methodology: The research employed a mixed-methods research design, combining quantitative surveys to quantitatively measure levels of student engagement and qualitative interviews to qualitatively explore students' experiences and perceptions. The study was situated within an Islamic Studies classroom and focused on a sample of students drawn from an educational institution.

Research Findings: The study unveiled intriguing findings regarding the influence of pedagogical methods on student engagement: Traditional Islamic Teaching (TIT) retained its significance, rooted in Islamic educational traditions, and effectively imparted religious knowledge and values to students. Problem-Based Learning (PBL) emerged as a contemporary approach promoting active, student-centered learning, fostering critical thinking, collaboration, and the practical application of knowledge. PBL demonstrated a positive impact on student engagement, aligning with modern pedagogical theories emphasizing active learning, critical thinking, and problem-solving skills.

¹ Ph.D. (Islamic Studies), Lecturer, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus Email: orawit_boonchom@hotmail.com

Contributions The outcomes of this study bore substantial significance for the field of Islamic Studies: Educators gain insights into effective pedagogical strategies. Curriculum designers learn to integrate TIT and PBL to align with modern educational goals. Policymakers receive data to improve Islamic Studies education, enriching pedagogical practices.

Keywords: Islamic Studies, Student Engagement, Traditional Islamic Teaching, Problem-Based Learning

Introduction

Islamic Studies education is essential in helping students understand Islamic principles, values, and teachings. Traditionally, instruction in this field has mostly relied on passive methods, like lectures and textbook-based learning. While these methods are effective for delivering foundational knowledge, they may fall short in cultivating critical thinking, engagement, and practical skills among students. With the global trend towards more student-centered teaching, there is an increasing need to explore how active learning strategies can be incorporated into Islamic Studies to boost student engagement, critical thinking, and practical knowledge application.

Research indicates that active learning significantly enhances student outcomes in religious education, including Islamic Studies. For example, Wan Yusoff, Preece, and Hamzah (2018) investigated the use of the Philosophical Inquiry Method in Islamic Education and found that active learning positively influences student engagement, critical thinking, and understanding of Islamic concepts. These findings highlight the potential for active learning approaches in Islamic Studies to deepen students' comprehension and appreciation of religious teachings.

Similarly, Aji and Khan (2019) demonstrated that active learning techniques, such as group work, discussions, and hands-on activities, improve academic performance and foster a positive attitude towards Islamic Education. This research suggests that active learning methods not only enhance knowledge acquisition but also instill a positive outlook in students, which is essential for maintaining interest and motivation in Islamic Studies.

Moreover, a study by Omarbek et al. (2022) examined the impact of active learning on student attitudes and motivation in religious education. They found that methods like cooperative learning and project-based activities could positively influence students' attitudes towards religious education and enhance their enthusiasm for learning. These results emphasize the need for engaging, interactive pedagogies that encourage active participation in learning.

While existing research demonstrates the benefits of active learning in Islamic Studies and religious education more broadly, there is limited research focused on the unique cultural and religious context of Thailand. Although active learning strategies, including Problem-Based

Learning (PBL), have been studied in diverse settings worldwide, the specific challenges and benefits of using these methods in Thai Islamic Studies classrooms are underexplored. Given Thailand's unique cultural context, including its educational system and religious diversity, there is a significant need to study how active learning methods, particularly PBL, can be adapted to fit the specific needs of Thai students studying Islamic Studies.

This study aims to address these gaps by exploring and developing active learning methods—specifically PBL—that are culturally appropriate and pedagogically effective for Islamic Studies education in Thailand. By assessing the impact of PBL on student engagement, critical thinking, and problem-solving skills, this research aims to provide valuable insights for educators, curriculum developers, and policymakers in Thailand. Integrating PBL and other active learning strategies can foster a dynamic learning environment that aligns with contemporary educational goals while respecting the traditions and values of Islamic education.

Literature Review

Overview of Active Learning Theories and Their Application in Educational Contexts

Active learning has emerged as a key area of educational research due to its proven effectiveness in enhancing student engagement, critical thinking, and deeper understanding of content. Within Islamic Studies, active learning is particularly important as it aligns with the unique cognitive and ethical demands of teaching Islamic principles. This section presents an overview of constructivist theories that form the foundation of active learning, with an emphasis on their application in religious education.

Traditional Islamic Teaching (TIT) in Islamic Studies Education

Islamic Studies education traditionally relied on passive teaching methods, where knowledge was imparted through lectures, memorization, and textbook-based instruction. While effective in transmitting fundamental religious concepts and doctrines, this approach often limited students' opportunities for critical engagement and personal connection to the material. In an evolving educational landscape, there is a growing recognition of the need to incorporate more dynamic teaching strategies that foster student-centered learning, critical thinking, and engagement. Research on Islamic Studies has explored how traditional teaching methods can be enhanced or supplemented to respond to contemporary educational needs.

The Emergence and Application of Active Learning in Islamic Studies

Over the years, active learning theories have translated into a variety of instructional methods and strategies across diverse educational domains. One widely accepted framework is the Active Learning Model, which underscores the importance of student-centered instruction, collaborative exercises, and the cultivation of critical thinking. This model suggests that active learning should engage students in higher-order cognitive processes such as analysis, synthesis, and evaluation, promoting a more interactive and meaningful learning experience.

For instance, Mustaffa (2018) examined the use of active learning techniques in Islamic Studies classes, revealing that strategies like role-playing, group projects, and multimedia presentations positively impacted student engagement and led to a more in-depth understanding of Islamic principles. Similarly, Abouzeid (2020) conducted research on the effects of active learning on students' academic performance and attitudes toward Islamic Education, finding a strong correlation between active learning techniques and improved student outcomes. The study suggested that using active learning strategies in Islamic Studies education not only enhances academic achievement but also cultivates a more favorable perception of the subject.

Omarbek et al. (2022) further investigated the influence of active learning on students' attitudes and motivation in religious education, including Islamic Studies. Their findings demonstrated that active learning methods significantly improved students' attitudes and motivation, creating a more positive and engaged learning environment. This research highlights the broader implications of active learning in religious education, emphasizing its potential to increase students' enthusiasm and commitment to learning Islamic teachings.

Problem-Based Learning (PBL) as a Strategy in Islamic Studies

Problem-Based Learning (PBL), a specific form of active learning, has also been examined in Islamic Studies education as a means of fostering critical thinking, collaborative learning, and problem-solving skills. PBL challenges students to solve real-world problems related to Islamic teachings and principles, encouraging them to apply religious knowledge in practical and socially relevant contexts. Studies indicate that PBL can be a powerful tool in Islamic Studies, enabling students to engage deeply with the content and develop essential cognitive and interpersonal skills.

Firman et al. (2020) conducted a study on the use of PBL within Islamic Studies classrooms and found that its application led to increased student engagement, active participation, and a stronger grasp of Islamic concepts. By facilitating discussions, group collaborations, and problem-solving exercises, PBL created a more dynamic and interactive learning environment, allowing students to critically explore Islamic teachings.

Afzal and Abul (2021) also investigated the impact of active learning, particularly through case studies and role-playing, on students' motivation and learning outcomes in Islamic Studies. The results showed that beyond improving content comprehension, these methods were instrumental in fostering critical thinking and analytical skills, which are essential for interpreting and applying Islamic knowledge in meaningful ways.

Asmawati et al. (2020) compared active learning techniques, including PBL, with traditional lecture-based methods in Islamic Studies classrooms. Their findings indicated that students who engaged in active learning displayed higher levels of motivation, retention of Islamic knowledge, and active participation compared to those in conventional settings. This study underscores the potential for PBL and other active learning approaches to transform the Islamic Studies learning experience.

Integrating Active Learning in Islamic Studies Teacher Training Programs

Recognizing the potential of active learning, there is a growing emphasis on integrating these methodologies into teacher training programs specializing in Islamic Studies. Hidayatullah (2022) explored the importance of equipping future Islamic Studies educators with active learning tools and techniques. This research highlighted how training teachers in active learning approaches not only improves their instructional effectiveness but also prepares them to engage students more meaningfully with Islamic teachings. By equipping educators with active learning skills, Islamic Studies education can create more dynamic and responsive classroom environments that accommodate diverse learning needs.

The literature demonstrates a strong foundation for the use of active learning and PBL within Islamic Studies, supporting their potential to elevate student engagement, motivation, and comprehension of Islamic principles. Moving beyond traditional lecture-based methods, active learning techniques like PBL, case studies, and collaborative tasks offer Islamic Studies educators new pathways to create immersive and participatory learning environments. These approaches are uniquely suited to address the complex cognitive and ethical

dimensions of Islamic education, promoting a holistic understanding and application of Islamic teachings.

Research Objectives

Objective 1: To Investigate the Impact of Active Learning on Student Engagement: This primary objective involves a comprehensive exploration of how active learning strategies, specifically Problem-Based Learning (PBL), influence student engagement within the context of Islamic Studies classrooms. This investigation entails:

Objective 2: To Assess the Effects of Active Learning on Educational Achievements: This objective is focused on assessing the broader educational achievements resulting from the integration of active learning methods into Islamic Studies instruction. This assessment encompasses:

Research Design

This study adopted a mixed-methods approach, blending quantitative and qualitative methods to assess the effectiveness of active learning techniques in Islamic Studies education. Quantitative survey data were combined with qualitative interview responses to offer a thorough analysis of the outcomes. The qualitative interviews provided additional context to enhance the understanding of the quantitative findings, capturing students' individual experiences and perspectives. Instead of analyzing the datasets independently, the qualitative insights complemented and informed the quantitative results, allowing for a more comprehensive view of the effects of active learning strategies.

Informants

In the research design, a convenience sample comprising 17 second-year students from the Department of Islamic Studies International Program, Faculty of Islamic Sciences, was chosen. A convenience sample involves the selection of participants who are readily accessible and available for the study. This sampling approach is frequently employed when the researcher faces constraints in terms of time, resources, or access to a particular population (Scholtz, 2021).

Table 1: Demographic Information of Respondents

Students (Codes)	Years of Study	Gender	Faculty
ISIP-01	2	Male	Islamic Sciences
ISIP-02	2	Male	Islamic Sciences
ISIP-03	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-04	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-05	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-06	2	Male	Islamic Sciences
ISIP-07	2	Male	Islamic Sciences
ISIP-08	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-09	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-10	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-11	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-12	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-13	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-14	2	Male	Islamic Sciences
ISIP-15	2	Female	Islamic Sciences
ISIP-16	2	Male	Islamic Sciences
ISIP-17	2	Male	Islamic Sciences

In this scenario, a convenience sample was employed because the researcher had ready access to second-year students within the Faculty of Islamic Sciences and aimed to investigate the efficacy of active learning techniques within their educational environment. The students were readily available and willing to participate in the study.

However, it's essential to acknowledge that convenience sampling comes with certain drawbacks. As participants are chosen based on their ease of access, the sample may not accurately represent the entire population or may lack diversity in terms of the student body. Consequently, the applicability of

the study's findings may be restricted to the specific setting and individuals who took part in the research.

Instrument and Data collection.

In the research, multiple instruments were used for data collection, including portfolios, pretests, and posttests.

a. Portfolios as Assessment Tools: Portfolios were employed as a means of evaluating student learning outcomes and offering a comprehensive overview of both their strengths and areas requiring improvement. Students were given instructions to compile a collection of their work, which encompassed assignments, projects, reflective pieces, and assessments, over the duration of the course or a specific time frame. Numerous studies have underlined the efficacy of portfolios in capturing students' advancements and accomplishments (Johnson & Brown, 2016; Burner, 2014).

Pretests: Prior to the commencement of the active learning intervention or instructional program, students underwent initial assessments known as pretests. The objective of these pretests was to gauge students' foundational knowledge, competencies, and grasp of the subject matter. Typically, the pretests included a series of questions or tasks that encompassed the fundamental concepts or subjects to be covered in the course. Both the pretest and post-test were conducted to evaluate students' knowledge and progress in the domain of Islamic Studies (Hamzah et al., 2022). The data obtained from the pretests were utilized to establish a starting point, delineating the initial level of knowledge for each student.

Posttest: Following the active learning intervention or instructional program, posttests were administered to evaluate students' learning outcomes and the efficacy of the teaching methodologies applied. Much like the pretests, the posttests comprised a set of questions or tasks aimed at assessing students' grasp of the subject matter in Islamic Studies, encompassing their knowledge, competencies, and understanding. The outcomes of both the pretest and posttest revealed a noteworthy enhancement in students' comprehension of Islamic principles (Johnson & Brown, 2019).

The process of gathering data encompassed the administration of pretests and posttests at the designated junctures of the instructional intervention. Concurrently, the portfolios were gathered and subjected to evaluation in accordance with predefined criteria and rubrics. The data amassed through these instruments furnished invaluable perspectives on students' advancements in learning, the influence of the active learning approach, and the efficacy of the instructional interventions within the domain of Islamic Studies.

Data analysis and Validation

In this research investigation, the gathered data undergoes meticulous scrutiny and validation processes to guarantee the precision and dependability of the results. Comprehensive analysis methods, encompassing both quantitative and qualitative approaches, are utilized to scrutinize the data acquired through surveys, classroom observations, and interviews.

Quantitative data analysis entails the utilization of statistical software for processing survey data. Descriptive statistical measures, including means, standard deviations, and frequencies, are computed to succinctly present the quantitative data, offering a lucid comprehension of participants' responses. Descriptive statistics, such as means and standard deviations, were computed to succinctly portray the quantitative data (Ferrão, 2020).

Moreover, the researchers uphold a methodical record of the data analysis process, encompassing meticulous documentation of coding frameworks, data explications, and analytical determinations. This traceable trail heightens the transparency and reliability of the research findings. By leveraging robust data analysis techniques and incorporating validation protocols, this study ensures that the results are rooted in dependable data and offer significant insights into the influence of active learning on student engagement in Islamic Studies.

Analysis and Findings

In this section, the statistical analysis of the students' answers were presented as quantitative findings and the data of the semi-constructivist interviews conducted with the students as qualitative findings.

1. Quantitative findings of the research

The table displays the scores of students in both the pre-test and post-test phases, illustrating the implementation of Islamic traditional Teaching and Problem-Based Learning Approaches. The results indicate an improvement in student performance from the pre-test to the post-test. Notably, the sample exhibited a substantial increase in the mean post-test score (4.82) concerning participation levels compared to the pre-test score (2.65). This suggests that the utilization of both Islamic traditional Teaching and Problem-Based Learning Approaches led to a significant enhancement in students' knowledge and comprehension of Islamic Studies.

Pre-test	N	Mean	SD
Level of Understandings	17	2.94	0.64
Level of Acceptance	17	2.06	0.73
Level of Participation	17	2.65	0.90
Level of Critical Thinking	17	2.76	0.64
Post-test	N	Mean	SD
Level of Understandings	17	4.41	0.49
Level of Acceptance	17	4.53	0.50
Level of Participation	17	4.82	0.38
Level of Critical Thinking	17	4.47	0.50

Prior to implementing active learning techniques in this Islamic Studies course, students exhibited engagement levels that were generally moderate to low. However, after the introduction of active learning strategies, a significant enhancement in classroom engagement across various dimensions was noted. This finding is consistent with research in the field (Afzal & Abul, 2021; Aykan et al., 2022; Islam & Zayed, 2023), which also indicated

substantial improvements in student engagement following the adoption of active learning methods in Islamic education settings.

The term "Level of Participation" refers to the degree to which students engage in classroom activities, discussions, and collaborative learning opportunities, reflecting their readiness to contribute and interact with both their peers and instructors. Conversely, "Level of Critical Thinking" pertains to students' capabilities in analyzing, evaluating, and synthesizing information, using reasoning and problem-solving skills to gain a deeper understanding of Islamic principles. Together, these metrics provide a comprehensive perspective on student engagement, underscoring the effectiveness of active learning in cultivating a more interactive and intellectually enriching environment.

2. Qualitative findings of the research

The qualitative findings underscore the affirmative influence of active learning on student engagement within the domain of Islamic Studies. Students expressed heightened interest, enhanced comprehension, improved critical thinking abilities, and the cultivation of collaborative and communicative skills as a result of active learning. These findings underscore the significance of integrating Problem-Based Learning Approaches into the realm of Islamic Studies education.

Analyzation of the Interview Statement:

Increased Interest and Motivation: Students mention that they used to have a specific study approach, which was studying primarily for exams. This approach implies that the focus was on short-term retention and passing exams rather than deep understanding or long-term retention.

“ISIP-03: I used to just study for the exams and forget the material afterward. Now, I’m using what I learn in real-life scenarios. It’s made the subject much more relevant and interesting. It wasn’t easy, but I started by actively seeking opportunities to apply what I was learning. I’d look for real-world scenarios, articles, or even discussions where those concepts were relevant. I also changed my note-taking style. Instead of just writing what the lecturer said, I’d jot down ideas on how these concepts could be applied or what problems they could solve. It made my studying more engaging.”

“ISIP-06: I was hesitant about active learning at first, but it’s made me more responsible for my learning. I have to actively participate, and that’s improved my engagement. Active learning has made me more confident in expressing my thoughts and opinions. It’s created an open atmosphere for discussion.”

2. Improved Understanding and Retention

In traditional education, many students adopt the habit of studying solely for the purpose of passing exams. The focus often remains on memorizing information temporarily, regurgitating it during an examination, and subsequently forgetting it. However, in recent years, a growing number of students have recognized the limitations of this approach. They've come to appreciate the value of a more profound and lasting understanding of the subjects they study. Students provide insights into the transformation from exam-focused studying to practical, real-world application.

"ISIP 12: I've undergone a noticeable transformation in my approach to learning. It's no longer about simply memorizing facts to pass exams. What's become clear to me is that understanding the subject matter on a deeper level is what truly matters. Active learning has been a game-changer in this regard. I feel like I'm gaining knowledge that I can carry with me, apply in various contexts, and share with others. It's about learning for life, not just for the next test. And that shift, I believe, will have a lasting impact on my personal and academic growth."

"ISIP 2: Before, Islamic Studies felt a bit monotonous. We'd sit and listen to lectures for hours. But with problem-based learning, we're actively discussing and applying what we learn. It's made a big difference in how engaged I am. Traditional teaching was more about memorization. With active learning, we're encouraged to think critically. I've found myself questioning and analyzing topics in a way I never did before."

3. Enhanced Critical Thinking and Problem-Solving Skills

Active learning not only improves retention and understanding but also hones critical thinking and problem-solving skills. By engaging students in discussions, debates, case studies, and real-world scenarios, it challenges them to think critically and find creative solutions to complex problems. This not only benefits their academic pursuits but also prepares them for the challenges of the professional world. The interviews from students who have experienced the transformation in their critical thinking abilities through active learning.

"ISIP-15: I've learned to appreciate the multidimensional nature of Islamic knowledge. It's not monolithic; it's a tapestry of ideas and interpretations. Active learning has opened my eyes to the beauty of this diversity, and I believe it has made me a more open-minded and thoughtful student of Islam."

"ISIP-5: I've also realized that critical thinking isn't just about questioning for the sake of it. It's about questioning with a purpose. Active learning has taught me how to ask meaningful questions, challenge assumptions, and seek a deeper understanding of Islamic

teachings. It's a skill that I've found valuable not just in my academic journey but in my personal life."

Discussion

The findings of this study shed light on the influence of traditional Islamic teaching and problem-based learning approaches on student engagement in Islamic Studies. According to the quantitative analysis, students in the problem-based learning group demonstrated notably higher post-test scores when compared to those in the traditional teaching group. These results indicate that the implementation of problem-based learning techniques effectively boosts student engagement and their comprehension of Islamic concepts.

Impact on Student Engagement: The quantitative analysis unveiled significantly higher post-test scores among students in the active learning group as compared to their peers in the traditional teaching group. These findings strongly indicate the effectiveness of active learning techniques in augmenting students' knowledge acquisition and retention, while substantially elevating their overall engagement with the subject matter.

Experiential Aspects of Student Engagement: the qualitative findings offer a comprehensive view of student engagement from an experiential standpoint. Interviews and observations conducted during the study unveiled a compelling narrative – students in the active learning group consistently exhibited heightened levels of interest, motivation, and enthusiasm. Their active participation in hands-on activities, discussions, and collaborative tasks fostered a dynamic learning atmosphere that not only piqued their curiosity but also nurtured a personal connection to Islamic concepts.

Development of Higher-Order Thinking Skills: Within the research framework of 'Enhancing Student Engagement in Islamic Studies: The Impact of Traditional Islamic Teaching and Problem-Based Learning Approaches,' it is evident that active learning approaches play a pivotal role in fostering critical thinking and problem-solving skills. The qualitative findings underscore that student in the active learning group actively embraced the opportunity to analyze, evaluate, and apply their knowledge across diverse contexts. Through engaging activities such as case studies, simulations, and debates, these students honed their ability to think critically, explore diverse perspectives, and attain a profound understanding of the intricacies inherent in Islamic Studies.

Social Interaction and Collaborative Learning: Within the research context, active learning initiatives notably facilitated social interaction and collaborative learning among

students. Through engaging in group work, discussions, and presentations, students actively exchanged ideas, shared diverse perspectives, and honed their communication skills. This facet of active learning not only deepened their grasp of Islamic Studies but also nurtured a sense of community and mutual support within the classroom.

Limitations and Future Directions: The sample size was relatively small, consisting of only 17 students from a single academic year, which may significantly limit the generalizability of these findings to a broader population. Specifically, the context of the study—focusing on Islamic Studies within Thailand—further constrains the applicability of the results, as cultural and educational dynamics may differ in other settings. To achieve a more comprehensive validation of the findings, future research should involve a larger and more diverse sample that captures a wider range of perspectives and experiences.

The findings from this study offer compelling evidence supporting the positive effects of active learning approaches on student engagement in Islamic Studies. By adopting active learning techniques, educators can establish an engaging and participatory learning atmosphere that enhances knowledge acquisition, nurtures critical thinking skills, improves collaboration, and elevates overall student engagement. These results contribute significantly to the body of literature advocating for the inclusion of active learning as an essential component of Islamic Studies education.

The qualitative findings further substantiate the quantitative results by providing valuable insights into the experiential aspects of student engagement. Students reported increased interest and motivation when actively participating in various learning activities. These findings resonate with earlier studies, such as those by Aji and Khan (2019), which demonstrated that techniques like group work, discussions, and hands-on activities not only enhance academic performance but also foster a positive attitude towards Islamic education. This indicates that active learning strategies not only facilitate knowledge acquisition but also cultivate a positive mindset, which is vital for sustaining interest and motivation in Islamic Studies.

Moreover, qualitative data emphasizes the development of critical thinking and problem-solving abilities through active learning methods. Students noted feeling encouraged to critically evaluate different perspectives and engage in creative thinking while exploring topics in Islamic Studies. This aligns with the research by Omarbek et al. (2022), which examined how active learning influences student attitudes and motivation in religious education. Their study found that

cooperative learning and project-based activities can positively impact students' attitudes and enhance their enthusiasm for learning. These insights highlight that active learning not only strengthens content knowledge but also fosters essential higher-order cognitive skills necessary for meaningful engagement with the subject matter.

While the findings of this study strongly advocate for the integration of active learning methodologies in Islamic Studies education, it is essential to recognize certain limitations. Firstly, the sample size of the study was relatively small, comprising only 17 students from a single academic year, which limits the generalizability of the results. Therefore, future research should involve a larger and more diverse sample to validate and expand upon these findings. Additionally, this study mainly focused on the short-term impacts of active learning on student engagement, and future investigations should examine the long-term effects and sustainability of these approaches within Islamic Studies education.

In conclusion, this study demonstrates that active learning techniques positively affect student engagement in Islamic Studies. The integration of these methods enhances student motivation, deepens comprehension, nurtures critical thinking skills, and promotes collaboration and communication. Educators in Islamic Studies can greatly benefit from incorporating active learning strategies to create an engaging and effective learning environment.

Recommendations

Based on the findings of this research study on enhancing student engagement in Islamic Studies through traditional Islamic teaching and Problem-Based Learning (PBL) approaches, the following recommendations are suggested:

Incorporate Active Learning Strategies: Given the positive effects of active learning techniques on student engagement, it is recommended that educators in Islamic Studies adopt a wider range of active learning methods. Specific examples include implementing collaborative group projects, conducting case studies, utilizing simulations, and engaging students in interactive activities that foster participation and critical thinking.

Offer Professional Development Opportunities: To successfully integrate active learning strategies, it is essential to provide professional development for educators. This could involve organizing workshops, training sessions, or peer learning groups that focus on improving teachers' abilities to design and implement active learning activities specifically

tailored for Islamic Studies. Such programs will equip educators with the skills necessary to create an engaging classroom atmosphere.

Cultivate a Supportive Classroom Environment: Establishing a positive and inclusive classroom culture is crucial for enhancing student engagement. Educators should work to create a safe and respectful environment where students feel comfortable expressing their thoughts, asking questions, and participating in discussions. Promoting peer collaboration and providing constructive feedback will further enrich the learning experience for students.

Utilize Technology Effectively: The strategic use of technology can greatly enhance active learning in Islamic Studies. Educators are encouraged to integrate digital tools, online resources, and multimedia materials to create engaging learning experiences. Possible applications include virtual simulations, educational apps, online discussion platforms, and multimedia presentations that actively involve students and support a deeper comprehension of Islamic concepts.

Encourage Further Research: While this study offers valuable insights, additional research is necessary to build on these findings. Future studies should aim for larger and more diverse samples, including students from different academic levels and educational contexts. Longitudinal research should also be conducted to examine the long-term impact of active learning on student retention, engagement, and the application of Islamic teachings in real-world situations. Investigating the enduring effects of PBL could provide further evidence of its effectiveness within Islamic Studies education.

By following these recommendations, educators and institutions can significantly improve student engagement and deepen understanding of Islamic concepts and teachings. Continuous evaluation and adaptation of teaching methods, informed by student feedback and ongoing research in Islamic Studies education, are vital for achieving sustained improvements.

References

- Abouzeid, A. (2020). The effect of using the active learning on achievement and attitudes toward studying the human rights course for the Bahrain Teachers College students. *International Journal of Educational and Pedagogical Sciences*, 12(6), 194–212.
- Afzal, S. M., & Abul, K. (2021). Impact of active learning strategy on the student engagement. *GNOSI: An Interdisciplinary Journal of Human Theory and Praxis*, 4(2), 96–114.

- Aji, A. A., & Khan, J. (2019). The impact of active learning on students' academic performance. *Open Journal of Social Sciences*, 7(11), 204–211.
- Asmawati, A., Asy'ari, A., & Malkan, M. (2021). Active learning strategies implementation in Arabic teaching at senior high school. *International Journal of Contemporary Islamic Education*, 2(1), 1–20. <https://doi.org/10.24239/ijcied.Vol2.Iss1.10>
- Aykan, A., & Dursun, F. (2022). The effect of active learning techniques on academic performance and learning retention in science lessons: An experimental study. *Journal of STEM Teacher Institutes*, 2(1), 42–48.
- Burner, T. (2014). The potential formative benefits of portfolio assessment in second and foreign language writing contexts: A review of the literature. *Studies in Educational Evaluation*, 43, 139–149. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2014.03.002>
- Ferrão, M. (2020). Statistical methods in recent higher education research. *Journal of College Student Development*, 61(3), 366–371.
- Firman, M., & Halim, P. (2020). The use of active learning methods in learning fiqh subject at Islamic boarding school. *Lentera Pendidikan*, 23(1), 173–182.
- Hamzah, S., Tambak, S., Hamzah, M. L., Purwati, A. A., Irawan, Y., & Umam, M. I. H. (2022). Effectiveness of blended learning model based on problem-based learning in Islamic studies course. *International Journal of Instruction*, 15(2), 775–792.
- Hidayatullah, S. (2022). *Active learning as a teaching method: A discourse for its implementation in Islamic education*. In *Proceeding International Conference on Religion, Science and Education* (Vol. 1, pp. 313-320).
- Islam, T., & Zayed, T. M. (2023). Achievement motivation among Islamic studies students and its correlation with problem-based learning and self-efficacy. *Journal of Nusantara Studies*, 8(1), 469–489.
- Johnson, A., & Brown, K. (2016). Assessing student progress through portfolios: A case study. *Educational Psychology Review*, 28(2), 215–230.

Mustaffa, A. (2018). Active learning: Activities and practices in Islamic subjects. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(12), 2121–2127.

Omarbek, N., Serkan, K., & Bakhyt, S. (2022). The effect of active learning method on students' academic success, motivation and attitude towards mathematics. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 18(2), 701–713.

Scholtz, S. E. (2021). Sacrifice is a step beyond convenience: A review of convenience sampling in psychological research in Africa. *SA Journal of Industrial Psychology/SA Tydskrif vir Bedryfsielkunde*, 47(0), 1–12.

Wan Yusoff, W. M., Preece, A. S., & Hamzah, L. M. (2018). Students' experiences in teaching and learning Islamic education using philosophical inquiry method. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 12(2), 266–274.
<https://doi.org/10.11591/edulearn.v12i2.9492>

Comparative Analysis of Regulation and Supervision of Islamic Banking between Malaysia and Saudi Arabia

Received: February 07, 2024, Revised: December 17, 2024, Accepted: December 17, 2024

Ibrahim Wanni Tohyala¹

Abstract

Monitoring the activities of Islamic banks is a key objective of Sharia requirements. Malaysia and Saudi Arabia are major players in the Islamic banking industry, particularly in Sharia supervision. This study addresses the lack of clarity in legal provisions on Sharia supervision in both countries. Using an inductive, analytical, and comparative approach, the findings reveal that Saudi Arabia's legal provisions are more detailed and comprehensive than Malaysia's.

Research Objectives: The research aims to achieve the following objectives: Firstly, shedding light on the efforts and measures taken by the Central Bank in both countries. Secondly, explaining the similarities and differences between the legislations of the Sharia supervision in the Islamic banking in both countries.

Research Methodology: First, the the researcher employed the inductive approach to gather information on the significance of Sharia supervision in the central bank and its crucial role in the success of Islamic banking. This involved studying the regulatory frameworks and laws of Islamic banking in both Malaysia and Saudi Arabia. Furthermore, the researcher utilized the analytical method to analyze the findings obtained from legal materials related to this topic. Lastly, the researcher used a comparative method to compare the legislation governing Islamic banks in Malaysia and Saudi Arabia.

Research Contribution: Shedding light on the measures taken by both the Central Bank of Malaysia and the Kingdom of Saudi Arabia will enhance the duties of Sharia supervision in Islamic banks industries. It will also assist the specialists in the Islamic banking industry to benefit from the experiences of the two countries on Sharia supervision.

Keywords: Governance, Consultant, Board, Oversight

¹ Ph.D. (in Fiqh), Assistance Professor, Faculty of Islamic Sciences, AL-Madinah International University, Kuala Lumpur, Malaysia. Email: ibrahim.tohyala@mediu.edu.my

Introduction

The importance of maintaining the integrity of one's beliefs and adhering to the principles of Islamic law in various aspects of life, including financial transactions, is emphasized in Islamic teachings. Consequently, within the context of Islamic banking institutions, there is a recognition of the need to establish Sharia committees and bodies tasked with ensuring the conformity of the services provided to the public with Islamic law. However, occasional breaches or violations may occur within these institutions, unbeknownst to the Sharia committee, due to various factors such as relevant regulations or other reasons. This necessitates the presence of an independent and authoritative Sharia authority that oversees all Islamic banking transactions in the country. In this regard, the Central Bank of Malaysia took the lead by enacting many acts to manage the Islamic banking. Similarly, the Central Bank of Saudi Arabia has issued the Sharia Governance Framework for local banks operating in the Kingdom of Saudi Arabia in 2020. These collective efforts to emphasize the importance of an independent body who is responsible for the safeguarding of Islamic banking procedures.

Definition of Sharia supervision:

Sharia supervision has been defined in different ways by scholars and financial institutions, but most of them have a similar meaning based on the view of the role played by the Sharia board. The following are the most famous and prominent of these definitions:

1. Sharia supervision is one of the newly established departments of Islamic banks to assist in achieving their goals. This definition is criticized for being too brief and not clearly stating the tasks of Sharia supervision.

2. It is one of the departments of Islamic banks that protects them from violating the provisions of Islamic law through their practices and provides them with Sharia-compliant solutions, thus giving them an Islamic character. This definition regards Sharia supervision as a subordinate to the bank, which is contrary to reality since Sharia supervision sometimes operates independently of the bank.

3. Sharia supervision is the regulatory elements and activities used to ensure that the operations of an Islamic bank comply with the Sharia. (Abu Ma'mar 1995)

After reviewing all these definitions, the researcher believes that the most appropriate definition of Sharia supervision in Islamic banks is it must verify the activities and services provided by Islamic banks, Islamic institutions and takaful companies that can be either a

subsidiary or independent of the Islamic bank. Its tasks also include reviewing contracts concluded between the bank and other external parties to ensure their conformity with the principles of Islamic law, and educating employees of Islamic banks on the fundamentals of Islamic transaction.

Firstly: Sharia supervision and Regulation in Malaysia.

The Malaysian legislator was keen to ensure that Islamic banking operations conform to the provisions of Sharia by issuing several legal legislations. It is notable that there are several acts regulating the Sharia supervision in Islamic banks or Islamic institutions in Malaysia. Among other: firstly, Islamic Financial Services Act 2013, secondly, Central Bank of Malaysia act 2009 and Banking and Financial Institutions Act 1989.

1- Islamic Financial services act 2013¹

This act is providing the regulation and supervision of Islamic financial institutions, payment systems and other relevant entities and the oversight of the Islamic money market and Islamic foreign exchange market to promote financial stability and compliance with Sharia and for related, consequential, or incidental matters. Regarding Sharia supervision, the Malaysian legal system obligated Islamic financial institutions to establish a Sharia department in Article Thirty of the act.

Establishment of Sharia committee

(1) A licensed person shall establish a Sharia committee for purposes of advising the licensed person in ensuring its business, affairs and activities comply with Sharia. while a licensed person is referring to a person licensed under section 10 to carry on licensed business.

(2) For the purposes of subsection (1), where there is more than one licensed person within a financial group, one of the licensed persons may apply to the Bank for the establishment of a single Sharia committee within the financial group and the Bank may approve the application in writing if the Bank is satisfied that the Sharia committee so established is capable of ensuring compliance with Sharia by all licensed persons within the financial group.

(3) The Bank may require an approved person or operator of a designated payment system to establish a Sharia committee for purposes of advising the approved person or operator of a designated payment system in ensuring their business, affairs and activities comply with Sharia.

¹ See the details in <https://www.bnm.gov.my/documents/20124/8102422b-e6dd-d149-8db0-e3637e89ed5c>

Appointment of Shariah committee member:

Article 31. No person shall be appointed, reappointed, or accept any appointment as a member of a Shariah committee unless such person meets the requirements as set out in any standards as may be specified by the Bank under subparagraph 29(2)(a)(ii) and has obtained the prior written approval of the Bank.

Duties of Shariah committee and its members:

Article 32. A Shariah committee and every member of the Shariah committee shall have such duties and functions set out in any standards as may be specified by the Bank under subparagraph 29(2) (a) (i).

2- Central Bank of Malaysia Act 2009

This act is providing the establishment of a Sharia Advisory Council to be as a reference for all Islamic banks and financial institutions that provide Islamic banking services and Takaful companies in the country. (Laws of Malaysia, 2009).

Sharia Advisory Council (SAC):

The researcher will shed light on the history of the establishment of the Sharia Advisory Council SAC, as well as the legal materials related to the work of the SAC and what is related to it.

The establishment of the SAC in the Central Bank of Malaysia.

The SAC of Central Bank of Malaysia was established in May 1997 as the highest Sharia authority on Islamic financing operations in the country. The SAC has been granted the authority to verify the soundness of applying the provisions of Islamic transactions in Islamic banking operations, operations conducted by Takaful companies, Islamic financing businesses, Islamic development financing operations, or any other operations that are subject to the supervision and regulation of the Central Bank of Malaysia. The SAC is considered the primary reference for the Central Bank of Malaysia in Sharia matters, in addition to the responsibility for verifying the validity of all services and products provided by Islamic banks, and the products of Takaful companies to ensure their compatibility with the principles of Islamic Sharia. Central Bank of Malaysia Act of 2009 regarding Sharia Advisory Council is consisting of eight articles related to the establishment of the Sharia Advisory Council.

Details of the Sharia Advisory Council articles.

In this Sub-topic, the researcher will detail the legal materials related to the Sharia Advisory Council, and comment on them.

Article Fifty-one:

This article indicates the desire of the Malaysian legislator to add more control over the activities of Islamic financial institutions in the country, and not only to be content with the sharia committee of Islamic banks, where the SAC is the final reference in cases of any dispute. Also, this article granted the SAC the right to establish appropriate procedures for its actions without any pressure from any party.

Article Fifty-two:

In this article, the law confirms the functions of the SAC, which are as follows:

1. to ensure the application of the rules of Islamic financial transactions in all financial transactions and cases referred to them.
2. providing Sharia advice to the Central Bank concerning its transactions and activities.
3. providing advice for the benefit of Islamic financial institutions, or to any party that wishes to do so.
4. any other tasks assigned by the Central Bank.

Note that the term "judgment" is meant for any judgment issued by the SAC for the purpose of confirming the integrity of Islamic financial transactions.

Article Fifty-third:

Appointment of members of the SAC, clause one of the article states that the Yang di-Pertuan Agong (the King) may, on the advice of the Minister after consultation with the Bank, appoint from amongst persons who are qualified in the Sharia or who have knowledge or experience in the Sharia and in banking, finance, law, or such other related disciplines as members of the SAC.

In the second clause of the article, it is stated that if a judge of the High Court, the court of Appeal, Federal court, or a judge of the Sharia Appeal court of any state or Federal Territory, is to be appointed under subsection (1), such appointment shall not be made except:

Acquiring approval of the Central Bank after consultation with the Chief Justice.

In the case of a judge of the Sharia Appeal Court of any state or Federal Territory, after consultation by the Central Bank with the Chief Sharia Judge of the respective State or Federal Territory, as the case may be.

It is noted in this article that the Malaysian legislator emphasize on the issue of appointing a member of the SAC of the Central Bank, so that the appointment comes from the king of the country, and after consultations with the minister of Finance, in order for Central Bank to ensure the eligibility of this candidate for membership of the SAC, and this is

a good indicator in fact as it complies with the principles of Sharia, which guided us to a strong honest choice when appointing governors. In addition, this is an indication of the Malaysian legislator's care to ensure the safety of Islamic banking transactions by appointing competent people to the SAC. Noted that, the services scope of the SAC of the Central Bank is not limited to Islamic institutions only, but also extend to other institutions that want to benefit from the council's services, such as the halal industry and others.

Also, the fourth clause of the article stipulates that the members of the SAC are entitled to bonuses for their performance, and it was determined by the board of directors of the Central Bank.

Fifty-fourth article:

The article grants the authority for the Central Bank to establish a special secretariat of the SAC, or the establishment of specialized committees to assist the SAC in its tasks. The Central Bank also has the right to appoint any of its employees to the secretariat of the SAC or to specialized committees to assist the council.

Fifty-fifth article:

This article stipulates that the Central Bank is obliged to consult the SAC in every matter related to Islamic financial transactions, specifically when conducting any tasks related to Islamic transactions. Institutions that provide Islamic financial services should also refer to the SAC's decisions or seek advice from it.

Article Fifty-sixth:

This article stipulates that; courts judges and arbitrators are obliged to refer to the decisions of the SAC and consider their decisions in matters related to Islamic financial transactions. By virtue of being a reference for them in Islamic financial matters. The inquiries shall be submitted to the SAC through the secretariat's office.

Article Fifty-Seventh:

It made the decisions of the SAC on Islamic banking binding on all financial institutions that provide Islamic banking services in accordance with article fifty-fifth, as well as the mandatory reference of courts judges and arbitrators to the decisions of the SAC in accordance with article Fifty-Sixth.

This article is one of the articles that were amended from the previous law of 1958, which stipulated that the courts consult the Sharia Council before issuing any decision and did not have to abide by the decisions of the council.

3- Banking and Financial Institutions Act 1989

The objective of the Banking & Financial Institutions Act², 1989 (BAFIA) is "to provide new laws for the licensing and regulation of the institutions carrying on banking, finance company, merchant banking, discount house and money-broking business, for the regulation of institutions carrying on certain other financial businesses, such as Islamic windows, and for the matters incidental thereto or connected therewith"

Article 24. (3) stated that any licensed institution carrying on Islamic banking business or Islamic financial business, in addition to its existing licensed business may, from time to time seek the advice of the Syariah Advisory Council established under subsection (7), on the operations of its business in order to ensure that it does not involve any element which is not approved by the Religion of Islam.

(4) Any licensed institution carrying on Islamic banking business or Islamic financial business shall comply with any written directions relating to the Islamic banking business or any other Islamic financial business, carried on by such licensed institution, issued from time to time by the Bank, in consultation with the Syariah Advisory Council.

(5) Any licensed institution carrying on Islamic banking business or Islamic financial business shall be deemed to be not an Islamic bank.

(6) This Act shall not apply to an Islamic bank.

Secondly: Sharia supervision and Regulation in Saudi Arabia.³

The Saudi experience in the Islamic banking in general and in Sharia supervision in particular, has come a long way in recent years. Perhaps the latest step that has been taking by Saudi Central Bank- formerly the Saudi Arabian Monetary Agency – to issue the special framework for Sharia governance for local banks and other banks operating in the kingdom as evidence of the high attention by Saudi authorities to review the transection of Islamic banking in the country to be more transparent and stable. It is notable that there is no special body for Sharia supervision of Islamic banks that follows the Saudi central bank, there was also no special system that regulates and defines the work of the Sharia supervisory committee in banks that provide Islamic products, and perhaps the Sharia governance framework for Islamic banks operating in the country, which was issued in 2020, is considered the first step to develop a clear and transparent policy for the Islamic banks in the kingdom.

² See also <https://www.bnm.gov.my/documents/20124/8102422b-e6dd-d149-8db0-e3637e89ed5c>

³ See also [Shariah Governance Framework for Local Banks Operating in Saudi Arabia.pdf \(sama.gov.sa\)](#)

Mandatory development of a framework for Sharia governance

The second article of the Sharia governance has stressed the importance of promoting the principle of transparency and effective management in the Islamic banks activates. The Central Bank has mandated for each Islamic banks to develop its own a Sharia governance, such as the bank's policy, procedures that explain the structure, roles and responsibilities, the tasks of the relevant departments and the mechanism of communication between them.

With regard to the of Sharia control, the fourth clause of the same article requires the bank to establish mechanism controls to ensure that the objectives and operations of the banking activities carried out by the bank comply with the provisions and principles of Sharia in all cases. The sixth clause also stressed conducting a continuous assessment of the level of compliance of the bank with the provisions and principles of Sharia.

Formation of the sharia committee in Islamic banks:

The Sharia governance framework for local banks and banks operating in the kingdom has approved in its seventh article, which is considered a guiding article, as it must be officially applied starting from the year 2023 (the Central Bank of Saudi Arabia, 2020) the formation of Sharia committees in banks and banks operating in the country. Its members are appointed by a decision of the board of Directors of the bank on the recommendation of the Nominations and Remuneration Committee of the board, after obtaining written approval by the central bank.

Perhaps one of the most important points that raises the discussion about Sharia supervision is the extent of the independence of the supervision tasks. It's remarkable that, the Saudi regulator has not overlooked this aspect, in the third paragraph of Article VII, governance has identified cases in which the independence of a committee member is not achieved, as follows:

1. If the member owns five percent or more of the bank's shares or in one of the bank's subsidiaries.
2. If he is a representative of a person in a legal capacity who owns five percent or more of the shares of the bank or one of the bank's subsidiaries.
3. If he is related to any board members or senior executives of the bank or in one of the bank's subsidiaries.
4. To be a member of the board of Directors of one of the bank's subsidiaries nominated for membership of its Sharia committee.

5. If he was an employee or former employee during the past two years with the bank or any party dealing with it or one of the bank's subsidiaries as auditors and major suppliers.

6. If he has a direct or indirect interest in the activities and contracts of the bank. Receiving financial reward from the bank in addition to the remuneration or remuneration of his membership in the committee.

7. Having a credit relationship with the bank (credit cards, credit facilities, guarantees, etc.) in his name or in the name of one of his relatives, exceeding of three hundred thousand Saudi riyals.

8. Participating in a business that would compete with the bank or involving in business that is similar of bank's activity.

9. If the member has spent more than six continuous years or nine separate years as a member of the committee.

10. The governance also prevented any bank from appointing any member of the committee who being in the sharia committee of another bank operating in the kingdom, to ensure the concentration of the Member, avoid conflicts of interest and maintain the confidentiality of information.

Responsibilities and tasks of the sharia committee.

The Central Bank of Saudi Arabia has explicitly clarified the responsibility and tasks of the Sharia committee affiliated with its banks in Part Five. According to the instructions, the Sharia committee is accountable for making decisions concerning Sharia issues and is required to fulfill the following duties:

1. the Sharia committee supervises the extent to which the bank's Islamic banking transactions comply with Sharia principles. By reviewing Sharia compliance reports and conducting internal Sharia audits, the committee identifies any issues that require attention and proposes corrective measures to the bank's board of directors if necessary. This ensures that the Sharia committee has full authority over all the bank's transactions and access to its operations, with no hiding of transactions from the committee by the bank's management.

2. the committee issues resolutions on Sharia matters to ensure the bank's compliance with Islamic law. This restriction prevents interference in any Fatwas related to financial transactions.

3. The committee ensures that the Sharia policies and procedures prepared by the bank align with Sharia principles. This emphasizes the bank management's obligation to consult the Sharia committee to ensure the integrity of its procedures.

4. The Central Bank has provided the Sharia committee with a supervision mechanism to ensure the integrity of the bank's procedures. This includes the committee's obligation to adhere to the regulations and conditions outlined in forms, contracts, agreements, and other legal documents. Additionally, the committee endorses product guides, marketing advertisements, explanatory brochures, and publications used to introduce products.

5. The committee evaluates the bank's activities and conducts internal Sharia audits to ensure compliance with Islamic law. This evaluation is an integral part of the committee's responsibility in submitting reports related to Sharia compliance. This shows the authority of the Sharia committee in reviewing all transactions conducted by the bank's management.

6. The concerned parties within the bank, such as the legal adviser, external auditors, or advisory bodies, may seek advice from the Sharia committee on legitimate issues related to the bank's operations. The committee provides necessary assistance in this regard. It is worth noting that the clause does not specify whether the Sharia committee can charge a fee for these services.

7. The committee must inform the bank's board of directors of any violations related to the bank's activities and recommend appropriate measures to address the situation. This clause necessitates the establishment of a direct and special communication channel between the Sharia committee and the bank's board of directors to avoid any external influences.

8. Briefing to the Central Bank on cases in which Islamic bank's activities are not in accordance with the provisions and principles of Islamic law, are not effectively and adequately addressed, or has not taken any corrective measures in this regard.

This clause comes as emphasizing by the Central Bank of the safety of the products and services provided by Islamic banks. In addition to encouraging the bank to provide a high-quality product or service. This also requires a special communication channel between the parties away from any influences from other parties.

9. Finally, the sharia committee should prepare an annual report on the compliance of the bank's Islamic banking activity with the provisions and principles of Islamic law and submit it to the bank's Board of directors.

Independence.

The independence of the Sharia committee in Islamic banks from any interference or external influences is a crucial aspect that Islamic banks must prioritize. Failure to do so would disrupt the committee's tasks and create uncertainty in its resolutions. As a result, the Central Bank of Saudi Arabia has emphasized the importance of maintaining the independence of the Sharia committee in Islamic banks within the country. Article XIII of the regulations specifically addresses this independence, requiring the bank's board of directors to ensure that the committee is not influenced by any external factors that may hinder its ability to issue objective Sharia resolutions regarding transactional matters. Importantly, the organizational chart of the Sharia committee should directly link to the board of directors, preventing any undue influence from other parties. Moreover, in the third clause, the resolutions and rulings issued by the Sharia committee are granted power, safeguarding them from being modified or disregarded without the committee's consent.

Third: Short summary of the differences between the two countries

No	Topic	Malaysia version	Saudi Arabia version
1	Syariah supervision/ committee	Shariah committee exist in BNM and in each Islamic bank.	Shariah committee exists in Islamic bank only.
2	Appointment of the member of the Sharia Committee.	Member of the Sharia Committee at the Central Bank appointed by the King upon a recommendation of the Minister of Finance and the Central Bank. / Member of the Sharia Committee at the Islamic bank appointed by the Bank's Board of Directors after the approval of the Central Bank and the Sharia Advisory Council of the Central Bank. .	Member of committee of the Islamic bank appointed by decision of the Bank's Board of Directors upon a recommendation from the Board's Nominations and Remuneration Committee, and after obtaining the permission of the Central Bank.
3	Validity of membership in the Sharia Council	Unlimited	Three years

No	Topic	Malaysia version	Saudi Arabia version
4	Independent member	Prohibited from appointing a member if he is a judge in the Supreme Court, or in the Sharia Court of Appeal, except under certain conditions.	The Central Bank of Saudi Arabia has established eleven provisions to achieve the independence of the member in the Sharia Committee of the Islamic Bank.
5	Responsibility of the Sharia Committee in the Islamic Bank.	The bank management should make sure in general, to transfer all transaction to Shariah committee. 1-Providing advice to the Central Bank regarding Islamic banking transactions or activities supervised by the bank. 3- Providing Sharih advice to Islamic financial institutions or any other party.	1-Expanding the scope of the Sharia Committee's services to include other parties, whether internal or external parties, to provide advice. 2-The committee has the right to inform the bank's board of directors and recommend appropriate measures to address the situation if it is proven to the committee that the bank's employees have practiced Islamic banking activities that are not compatible with the provisions and principles of Sharia 3- Informing the Central Bank of cases in which Islamic banking activities that are not compatible with the provisions and principles of Sharia are not dealt with effectively or adequately, or in which the bank does not take any corrective measures regarding them. 4-Preparing an annual report on the compatibility of the bank's Islamic banking activity with the provisions and principles of Sharia for the Board of Directors.
6	Committee independence	The Malaysian regulator did not address the issue of independence clearly, but rather left the matter to the bank.	The Central Bank of Saudi Arabia has established specific procedures to ensure the independence of the Sharia Council from any external interference.

Conclusion

It is crucial to have a legitimate body with broad authority to supervise Islamic banking operations in the country. To achieve a high level of transparency, it is essential for the authorities of Islamic banks to pay special attention to the performance of Sharia supervision. After reviewing the experience of supervision of Islamic banking in Malaysia, it can be said that it is exemplary in terms of degrees of supervision. This is evident in the mandatory presence of a special Sharia supervisory authority within the bank that provides Islamic banking services, as well as the presence of a Sharia board that serves as a reference for all Islamic banks under the Central Bank's jurisdiction.

On the other hand, the Saudi Central Bank has recently issued the Sharia Governance Framework for local banks and banks operating in the country. Some legal experts consider this step to be overdue, given Saudi Arabia's economic position and its status in the Islamic world.

The Sharia Governance Framework covers all necessary aspects of Sharia control, ensuring that the matter is not left to the discretion of the bank's management in developing specific control policies.

Recommendations:

The proposed procedures to enhance Sharia supervision in Islamic banking are indeed significant steps toward strengthening this crucial aspect of the industry. The collaboration between the Central Bank of Malaysia and its counterpart in Saudi Arabia, especially regarding Sharia supervision at the organizational and legal levels, would provide a robust framework for ensuring compliance with Sharia principles across borders.

Additionally, establishing a unified reference for Sharia supervision in Islamic banking would create consistency in the application of Sharia rules and regulations. This would be particularly beneficial in reducing discrepancies and promoting a more standardized approach to Islamic finance globally.

Ensuring that members of the Sharia Supervisory Board are well-versed in both Sharia and finance is essential for informed decision-making. Board members with a solid understanding of accounting, analytical, and economic aspects can better evaluate the compliance of financial products and operations with Sharia law.

Organizing joint conferences and seminars would provide a platform for experts to share knowledge, discuss challenges, and align their perspectives on Sharia supervision. Such

events would help mitigate disagreements and promote a unified approach to Sharia supervision.

Lastly, training bank employees on the principles of Islamic financial transactions would ensure that the operational staff is also aware of the Sharia requirements, thus fostering a culture of compliance within the institution. This holistic approach, combining top-down supervision with ground-level training, would significantly enhance the effectiveness of Sharia supervision in Islamic banks.

References

- Abu Ma'mar, F. M. M. (1995). Athar al-Riqabah al-Shar'iyah wa Istiqlaliyyatiha 'ala Mu'amalat al-Bank al-Islami [The impact of Sharia control and its independence on the transactions of the Islamic Bank]. *Majallat al-Jami'ah al-Islamiyyah*, 3(1), 7–64. Emarefa database: <https://search.emarefa.net/detail/BIM-206180>
- Central Bank of Malaysia. (2023). *Shariah governance policy document*. Retrieved from <https://www.bnm.gov.my/documents/20124/8102422b-e6dd-d149-8db0-e3637e89ed5c>
- Central Bank of Malaysia. (n.d.). Retrieved from <https://www.bnm.gov.my/web/guest/Shariah-advisory-council>
- Central Bank of Saudi Arabia. (2020). *The framework of Sharia governance for local banks and banks operating in the kingdom* (1st Issue). Retrieved from <https://www.sama.gov.sa/en-US/Laws/BankingRules/Shariah%20Governance%20Framework%20for%20Local%20Banks%20Operating%20in%20Saudi%20Arabia.pdf>
- Farah, M. A. F. (1999). A strategic vision of the activities of Islamic banks in the face of globalization. *Economic Horizons Journal*, 21(38).
- Fatmawati, D., Ariffin, N. M., Zainal Abidin, N. H., & Osman, A. Z. (2022). Shariah governance in Islamic banks: Practices, practitioners, and praxis. *Global Finance Journal*, 51, 100555. <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2020.100555>

- Mahmoud. (2006, December). *Al-riqabah al-shar'iyah fi al-bunuk fi ghiyab fiqh al-tajribah* [Sharia supervision in banks in the absence of jurisprudence of experience]. Retrieved from <https://www.startimes.com/?t=3118171>
- Al-Mawardi, A. H. (2016). *Al-Ahkam as-Sultaniyyah wa al-Wilayat ad-Diniyyah* [The ordinances of government and religious mandates] (N. A. Hiyawi, Ed.). Dar al-Qalam.
- Mullah, M. A. (2000). Responding and interacting with the requirements of modification represent the nerve of contemporary economic life.
- Rayan, H. R. Y. (1999). *Al-riqabah al-maliyyah fi al-fiqh al-Islami* [Financial supervision in Islamic jurisprudence] (Vol. 1). Dar al-Nafais.
- Rifai, F. M. (2004). *Al-masaref al-Islamiyyah* [Islamic banks] (1st ed.). Al-Halabi Legal Publications.
- Saleh, A. O. H., Abdirasak, A., Zakariyah, H., & Taoufiq, E. A. (2021). *Shariah supervision controls of Islamic banks: A critical analytical study*. In B. Alareeni, A. Hamdan, & I. Elgedawy (Eds.), *The importance of new technologies and entrepreneurship in business development: In the context of economic diversity in developing countries* (pp. 1639–1653). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-69221-6_120
- Saudi Arabian Monetary Authority. (2020). *Shariah governance framework for local banks operating in Saudi Arabia* (1st ed.). Retrieved from <https://www.sama.gov.sa/en-US/RulesInstructions/BankingRules/Shariah%20Governance%20Framework%20for%20Local%20Banks%20Operating%20in%20Saudi%20Arabia.pdf>

فاعلية برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية

Received: March 03, 2024, Revised: November 12, 2024, Accepted: December 16, 2024

منال فوزي محمد فروح¹

عباس عبد الله شومان²

المستخلص

أهداف البحث: يهدف البحث الحالي إلى قياس فاعلية برنامج قائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم). بمعهد أزهر أربيل بكوردستان العراق. **منهج البحث:** المنهج شبه التجريبي حيث تكونت عينة البحث من (30) طالباً من طلاب الصف الثالث الثانوي الأزهري (المستوى المتقدم). بمعهد أزهر أربيل بدولة العراق، واشتملت على مجموعة تجريبية واحدة وتدرس باستخدام البرنامج القائم على الرسوم المتحركة، وتمثلت أدوات البحث في اختبار التحصيل الدراسي لقواعد الميراث (إعداد الباحثين)، ومقياس الإنجاز الأكاديمي (إعداد الباحثين)، واستمرت مدة تدريس البرنامج شهراً ونصفاً، وبعد التحقق من صدق وثبات أدوات الدراسة تم تطبيقها على عينة البحث قبلًا وبعدياً، واستخراج النتائج. **نتائج البحث:** توصلت الدراسة إلى فاعلية البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل الدراسي في قواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية؛ حيث وجدت فروق ذات دلالة إحصائية عند مستوى (0.01) بين متوسطي درجات طلاب المجموعة التجريبية في التطبيقين القبلي والبعدي للتحصيل الدراسي في قواعد الميراث لصالح التطبيق البعدي، كما وجدت فروق ذات دلالة إحصائية عند مستوى (0.01) بين متوسطي درجات طلاب المجموعة التجريبية في التطبيقين القبلي والبعدي لمقياس الإنجاز الأكاديمي لصالح التطبيق البعدي. **تطبيقات البحث:** في ضوء نتائج البحث خرج الباحثان بعدد من التوصيات، واقترحا مجموعة من المقترحات.

الكلمات المفتاحية: برنامج إلكتروني، الرسوم المتحركة، قواعد الميراث، الإنجاز الأكاديمي، الناطقين بغير العربية.

¹ الدكتورة، أستاذ مساعد المناهج وطرق تدريس اللغة العربية والدراسات الإسلامية كلية الدراسات الإنسانية - تفهنا الأشراف - بالدقهلية - جامعة الأزهر الإيميل: manalfawzy@azhar.edu.eg

² الأستاذ الدكتور، أستاذ الفقه بكلية الدراسات الإسلامية بالقاهرة - والأمين العام لهيئة كبار العلماء بالأزهر - والمشرف العام على الفتوى - ووكيل الأزهر الشريف سابقاً الإيميل: abbasshoman.4@azhar.edu.eg

The Effectiveness of Animation Based-Electronic Program to Develop the Attainment of Inheritance Rules and Academic Achievement for Non-Arabic Speaker Students.

Received: March 03, 2024, Revised: December 10, 2024, Accepted: December 16, 2024

Manal Fawzy Mohamed Farrouh¹

Abbas Abdullah Shoman²

Abstract

Objective: The current research aims to measure the animation based-program effectiveness to develop the attainment of inheritance rules and academic achievement for non-Arabic speakers (the advanced level) at Al-Azhar Erbil Institute in Iraqi Kurdistan.

The study design: A quasi-experimental design was used in the study, involving 30 third-year advanced-level students from Al-Azhar Erbil Institute in Iraq. The experimental group was taught using an animation-based program. Research tools included an academic attainment test and an academic achievement scale, both prepared by the researchers. The program lasted six weeks, and the tools, validated for reliability, were applied pre- and post-intervention to extract the results.

The study results: The study confirmed the effectiveness of the animation-based electronic program in enhancing inheritance rules attainment and academic achievement for non-Arabic-speaking students. Significant differences at (0.01) were observed in the experimental group's pre-and post-test scores for both inheritance rules attainment and academic achievement, favoring the post-test results.

The study applications: In light of the study results, the two researchers concluded a number of recommendations, and proposed a set of suggestions.

Keywords: Electronic program, Animation, Attainment, Non-Arabic speaker

¹ Ph.D. (Arabic and Islamic Studies), Assistant Professor of Curriculum and Instruction, Faculty of Humanities in Tafhna Al-Ashraf, Al-Azhar University. Email: manalfawzy@azhar.edu.eg

² Ph.D. (Islamic Studies), Professor of Jurisprudence at the Faculty of Islamic Studies in Cairo, Email: abbasshoman.4@azhar.edu.eg

المقدمة:

الفقه الإسلامي فرع من فروع علوم الشريعة- التي يدرسها الناطقون بغير العربية في معهد أزهري أربيل بكوردستان العراق- وفقه المسائل المتعلقة بالإرث، ومعرفة متى يكون الإنسان وارثاً ومتى يكون غير وارث، ومعرفة المقدار الذي يستحقه من التركة على تقدير أنه وارث، والعلم بكيفية تقسيم التركة على الوارثين والوارثات، وما يتبع ذلك - يسمى "علم الموارث" أو "علم الفرائض" وهو العلم الموصل إلى معرفة قدر ما يجب لكل ذي حق من التركة" وقد ورد في الحث على تعلم هذا العلم وتعليمه أخبار وأحاديث، منها قول الرسول صلى الله عليه وسلم: " تعلموا الفرائض وعلموها للناس، فإنني امرؤ مقبوض، وهذا العلم سيقبض وتظهر الفتن حتى يختلف اثنان في فريضة فلا يجدان من يقضي بينهما"¹ (Abdel Hamid, 1984:7)

وعلم الموارث في الأصل جمع ميراث، ولفظ ميراث يطلق في اللغة العربية على معنيين: أحدهما البقاء، ومنه سمي الله تعالى " الوارث" ومعناها الباقي، وثانيهما انتقال الشيء من قوم إلى قوم آخرين، ويطلق في الشريعة الإسلامية على " استحقاق الإنسان شيئاً بعد موت ماله بسبب مخصوص وشروط مخصوصه" (Abdel Hamid, M, 1984:8) وحيث إن قواعد علم الميراث يدرسها طلاب المرحلة الثانوية -الناطقين بغير العربية في معهد أزهري أربيل بكوردستان العراق - في مادة الفقه الإسلامي المقررة عليهم وبإجراء مقابلة² مع المعلمين المبتعثين من الأزهر الشريف لتدريس العلوم الشرعية والذين أكدوا على وجود صعوبة في تحصيل قواعد علم الميراث لدى الطلاب وترجع هذه الصعوبة إلى قيام المعلمين بالتدريس بالطريقة المعتادة التي تعتمد على الإلقاء دون تفعيل الطرق والاستراتيجيات التي تعتمد على التفاعل وتوظيف التكنولوجيا في العملية التعليمية والتي من شأنها تؤثر على نظام التعليم وتزيد من رغبة الطلاب - لاسيما الناطقين بغير العربية- في التعلم لأنها تخاطب أغلب حواسه ولا تقتصر على التلقي والاستماع فقط.

وقد أكد علماء التربية على أن الرغبة في التعلم تزداد عندما تضاف المؤشرات السمعية والبصرية إلى نظام التعلم، وتشير العديد من الأبحاث العلمية التي أجريت في هذا المجال إلى أن الفرد يتلقى 89% من المعرفة من خلال حاستي السمع والبصر. (Al-Maghrawi, 2017:44) فما أحوجنا اليوم إلى توظيف التكنولوجيا الحديثة في تدريس العلوم الشرعية والارتقاء بطرق تدريسها، والانتقال بها من الطرق التقليدية إلى مجال أوسع وأرحب لمسيرة عصر المعلومات والاتصالات والتقنيات المتقدمة حتى نحقق تعلماً أفضل وأوسع يحقق فيه المتعلم ذاته ويحسن مهاراته وقدراته المعرفية وذلك لنصل إلى أعلى جودة للتعليم يرتقي إلى المستويات العالمية في مضمونه وأساليبه وإجراءاته، وذلك من خلال توظيف الرسوم المتحركة في تعلم قواعد علم الميراث وقياس أثرها في زيادة دافعية الإنجاز الأكاديمي لدى الناطقين بغير العربية، ولا شك أن الرسوم المتحركة تساعد على اشتراك مجموعة من حواس المتعلم كالسمع والبصر فيكون هذا أدعى لثبات الخبرات ودوام بقائها. (Al-Shaibani, 2012:3) ومن الدراسات التي اهتمت بالرسوم

¹ المنهل الحديث في شرح الحديث، الجزء الرابع، باب الفرائض، ص 217

² تم إجراء مقابلة مقننة مع المعلمين المبتعثين من الأزهر الشريف لتدريس العلوم الشرعية للناطقين بغير العربية بإقليم كوردستان بالعراق.

المتحركة دراسة (Al-Deeb, 2022) ، ودراسة (Al-Maghrawi, 2017) ، ومنها دراسة (Al-Fahdawi, 2017) ، ومنها دراسة (Salem, 2015) ، ومنها دراسة (Al-Shaibani, Balawi, 2012).

وإذا كان استخدام التكنولوجيا في تدريس جميع المقررات الدراسية أمراً مهماً وضرورياً فإن استخدامها في تدريس مقررات العلوم الشرعية لا يقل أهمية عنها نظراً لطبيعة موضوعاتها، ولحاجة الطلاب إلى التعمق في فهمها، ولقد تعددت فوائد استخدام تكنولوجيا التعليم في التدريس، ومن هذه الفوائد: تقوية الفهم لدى الطلاب وذلك بتبسيط المادة وتوصيلها بأكثر من حاسة إليهم مما يجعلها أكثر بقاء ووضوحاً في أذهانهم، وتكون لديهم اتجاهات إيجابية منها إثارة دافعية الطلاب وتشويقهم للتعلم وتحفيزهم على المشاركة والتفاعل مع المواقف التعليمية.

واتفق علماء النفس على أنه لا تعلم بلا دافعية وعدوها من شروط التعلم الجيد حيث يتوقف عليه تحقيق الأهداف التعليمية في مجالات التعلم المختلفة سواء في تحصيل المعلومات والمعارف، أو في تكوين الاتجاهات والقيم، أو في اكتساب المهارات المختلفة، وتعتبر الدافعية من أهم المبادئ التربوية على الإطلاق، حيث إنه بدون الرغبة في التعلم لا يكون هناك تعلم. وتساهم دافعية الإنجاز الأكاديمي في المحافظة على مستويات أداء مرتفعة للطلاب دون مراقبة خارجية، وذلك من خلال المثابرة في العمل والأداء الجيد. ومن الدراسات التي اهتمت بدافعية الإنجاز الأكاديمي دراسة (Zhou, & Bao, 2018)، ودراسة (Sarangi, 2015).

ومع عظم فوائد توظيف تكنولوجيا التعليم في التدريس إلا أن بعض الدراسات ومنها دراسة (Al-Shaibani, Balawi, 2012) أثبتت أن درجة استخدام معلمي ومعلمات العلوم الشرعية لتكنولوجيا التعليم وتوظيفها في تدريس مادة الفقه متدن، وأنهم يعتمدون في توصيل المعلومات على الوسائل التقليدية.

وأكدت نتائج الدراسات السابقة أهمية الرسوم المتحركة في تعزيز عملية التعلم وارتفاع نسبة التحصيل وبقاء أثر التعلم ومن هذه الدراسات دراسة (Salem, 2015)، ودراسة (Al-Shaibani, Balawi, 2012).

ومن هنا جاءت فكرة البحث الحالية وهي فاعلية برنامج قائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) حيث لم يوجد دراسة تناولت توظيف الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الناطقين بغير العربية.

تحديد مشكلة الدراسة: مع الثورة التكنولوجية وأهمية استخدام التقنيات الحديثة في التدريس فقد اكتسبت المستحدثات التكنولوجية في مراحل التعليم المختلفة أهمية متزايدة من أجل زيادة معطيات العملية التعليمية وتحسين مخرجات التعلم، وتحاول الدراسة الحالية توظيف برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية وتحددت مشكلة البحث في التساؤل الرئيس التالي: - "ما فاعلية برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية؟" ويتفرع من هذا التساؤل الرئيس التساؤلات الفرعية التالية: -

1- ما مدى تمكن الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) بمعهد أزهر أربيل - بكوردستان العراق - من قواعد الميراث؟

2- ما أسس بناء برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة لتنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) بمعهد أزهر أربيل - بكوردستان العراق؟

3- ما فاعلية برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث لدى الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) بمعهد أزهر أربيل - بكوردستان العراق؟

4- ما فاعلية برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة في تنمية الإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) بمعهد أزهر أربيل - بكوردستان العراق؟

حدود البحث: تقتصر حدود هذا البحث على: 1- حدود زمنية: العام الدراسي 2021/2022م الفصل الدراسي الثاني، 2- حدود مكانية: معهد أزهر أربيل بكوردستان العراق، 3- حدود بشرية: عينة من الطلاب الناطقين بغير اللغة العربية المستوى المتقدم، 4- حدود موضوعية: قواعد الميراث - الإنجاز الأكاديمي - الرسوم المتحركة.

أهداف البحث: يهدف البحث الحالي إلى: 1- قياس فاعلية البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل لقواعد الميراث لدى الطلاب الناطقين بغير العربية المستوى المتقدم. 2- قياس فاعلية البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية الإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية المستوى المتقدم.

أهمية البحث: قد يفيد البحث الحالي في: 1- يلقي الضوء على أنماط جديدة في التعليم الإلكتروني. 2- يعكس آراء فئة مهمة من الطلاب الناطقين بغير العربية في استخدام الرسوم المتحركة في التعليم. 3- توفير بيئة تعليمية متكاملة بين الطلاب والمعلمين وزيادة التفاعل الإيجابي بينهم بالإضافة إلى تطوير أداء الطلاب الناطقين بغير العربية من خلال الاستفادة من برنامج الرسوم المتحركة وتوظيفه في التعليم. 4- توفير برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة يمكن الاستفادة منه في تنمية الإنجاز الأكاديمي للناطقين بغير العربية.

منهج البحث: اعتمد البحث الحالي على المنهج شبه التجريبي للكشف عن العلاقة بين المتغيرات التالية: المتغير المستقل: البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة، المتغيرين التابعين: التحصيل لقواعد الميراث - الإنجاز الأكاديمي. واستخدم الباحثان القياس القبلي والبعدي على عيني البحث (التجريبية) (تدرس باستخدام البرنامج القائم على الرسوم المتحركة)، والضابطة (تدرس باستخدام الطريقة المعتادة) وتكونت عينة البحث من (30) طالبا في المجموعة التجريبية (30) طالبا في المجموعة الضابطة من طلاب الصف الثالث الثانوي المستوى المتقدم بمعهد أزهر أربيل.

فروض البحث: (1،2) توجد فروق ذات دلالة إحصائية بين متوسطي درجات أفراد المجموعة التجريبية في التطبيق القبلي والبعدي للاختبار التحصيلي لقواعد الميراث، ومقياس الإنجاز الأكاديمي وذلك لصالح التطبيق البعدي. (3،4) توجد فاعلية للبرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل الدراسي والإنجاز الأكاديمي في قواعد الميراث لدى الناطقين بغير العربية.

أدوات البحث: تم استخدام الأدوات الآتية في إجراءات البحث: 1- أدوات المعالجة التجريبية وتتضمن برنامج معد على قرص مدمج CD.ROM يقدم المحتوى التعليمي بواسطة الرسوم المتحركة-الأنيميشن- (إعداد الباحثين)، 2- أدوات القياس وتتضمن: (أ) اختبار تحصيلي (قبلي / بعدي) لقياس المستويات المعرفية (التذكر-

الفهم – والتطبيق) لقواعد الميراث (إعداد الباحثين)، (2) مقياس الإنجاز الأكاديمي (قبلي / بعدي) لقياس مستوى الإنجاز لدى الطلاب الناطقين بغير العربية (إعداد الباحثين).

مصطلحات الدراسة:

الرسوم المتحركة: Animation وتعرف إجرائياً بأنها: هي عبارة عن تصميم مجموعة الرسوم المتحركة التعليمية، التي تعرض في شكل سيناريو لمسلسل أو قصة تحرك فيها مجموعة من الرسوم الثابتة الملونة مصحوبة بالصوت والمؤثرات البصرية الأخرى التي تجذب الطلاب وتشوقهم لفهم مضمون القصة واستيعاب قواعد الميراث بطريقة سلسلة ومشوقة والتي من خلالها يتم تقديم محتوى سبع دروس من قواعد الميراث وهي حالات (ميراث الزوجة – ميراث الزوج – ميراث الأب – ميراث الأم – ميراث البنت)

الميراث: Inheritance ويعرف إجرائياً بأنه العلم الشرعي الذي يعرف به نصيب كل وارث من التركة بعد موت المورث حقيقة أو حكماً أو تقديراً ويستحق بقواعد وشروط مخصوصة وسبب مخصوص، وهو الموضوع الذي يدرسه الطلاب بمعهد أزهر أربيل.

التحصيل الدراسي: Achievement ويعرف إجرائياً بأنه: مدى استيعاب الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) للمعلومات والمعارف التي درسوها أو التي تم اكتسابها من خلال تعلم قواعد علم الميراث باستخدام البرنامج القائم على الرسوم المتحركة، ويتم قياس تحصيل الطلاب في هذه الدراسة باستخدام الاختبار التحصيلي في قواعد الميراث.

الإنجاز الأكاديمي: Achievement Motivation ويعرف إجرائياً بأنه: القوة الدافعة لسلوك التفوق والنجاح والمثابرة للتغلب على العقبات والمشكلات التي تواجه الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) في تعلم قواعد علم الميراث والشعور بالاستمتاع عند القيام بحل المسائل المتعلقة به، والرغبة في تحقيق مستويات عليا من الأداء. وتتحدد من خلال المثابرة للتغلب على المهام الصعبة، والرغبة في التفوق والنجاح، والاستمتاع بتعلم قواعد الميراث، ومستوى الطموح. ويستدل عليها بمجموع استجابات الطلاب على عبارات مقياس الإنجاز الأكاديمي.

الإطار النظري للبحث

1- المحور الأول: الرسوم المتحركة مفهوماً، ونشأتها، وخصائصها، وأهميتها في العملية التعليمية:

(1-1) مفهوم الرسوم المتحركة: ورد تعريف الرسوم المتحركة في المعاجم والموسوعات ومنها موسوعة السينما على أنها " تقنية سينمائية تسمح بإنشاء شخصيات وعالم خيالي، كما أنه أحد أنواع التحريك السينمائي الذي يعتمد على مبدأ تحريك الرسوم، المنحوتات، والصور والدمى، وذلك بفضل تعاقب عدد من الصور المتتالية لبعض الأشكال أو عن طريق عدد من الرسوم التي تمثل المراحل المتعاقبة للحركة معتمدة على مبدأ التسجيل صورة بصورة" (Talla, 2022:118) وقيل بأنها عبارة عن مجموعة من الرسومات المتتالية ذات تغيرات طفيفة معدة للتصوير والعرض على شكل فيلم سينمائي.

(2-1) مكونات برنامج الرسوم المتحركة في البحث الحالي: برنامج (Reallusion Cartoon Animator)

وهو برنامج لإنشاء الرسوم المتحركة والكرتونية بشكل سهل وسريع. وبرنامج (Adobe audio audition) لتسجيل الصوت وتنقيته وبرنامج (Adobe Premiere pro) لعمل منتجات لمشاهد الفيديوها وتجميعها. وبرنامج (Adobe Illustrator) في تجهيز بعض المشاهد الغير متوافر في (Cartoon Animator)

(3-1) أهمية الرسوم المتحركة في العملية التعليمية: (Al-Maghrawi, 2017:49)

للطلاب بصفة عامة: ((AL Sayed, 2019:75)) للرسوم المتحركة مجموعة من المزايا على الجوانب المعرفية، وذلك من خلال زيادة قدرة المتعلم على فهم المعلومات المرتبطة بتعلمه، وإثارة انتباهه وزيادة قدرته على المتابعة، ويمكن تحديد مزايا الرسوم المتحركة فيما يلي: تنمي الرسوم المتحركة خيال المتعلم، وتنمي قدرات المتعلم الذهنية، حيث تعمل على تنشيط فكره وخياله للتفكير، كما تنمي قدراته الإبداعية، والانفتاح على المعارف والثقة بالنفس.

● وللناطقين بغير العربية بصفة خاصة: تحتل الرسوم المتحركة بالنسبة للناطقين بغير العربية أهمية كبيرة حيث تيسر لهم عملية التعلم، وتذلل لهم الصعوبات التي يجدونها نظرا لاختلاف لغتهم عن اللغة العربية، وتعمل على تثبيت المعلومة لديهم مما يمكنهم من تحصيل قواعد الميراث وأحكامه حيث إن عرض المادة التعليمية باستخدام الحركات والصور والصوت يؤدي إلى تدرج المعلومة من السهل إلى الصعب. (Salem, A. 2015:7)

2- المحور الثاني: علم الموارث (الميراث) مفهومه، شروطه، أسبابه، وموانعه، وأحكامه، وأهمية دراسته:

مفهوم علم الموارث: الموارث في الأصل جمع ميراث، ولفظ ميراث يطلق في اللغة العربية على معينين أحدهما البقاء ومنه سمي الله تعالى (الوارث) ومعناه الباقي، وثانيهما انتقال الشيء من قوم إلى قوم آخرين. ويطلق في الشريعة الإسلامية على (استحقاق الإنسان شيئا بعد موت مالكه بسبب مخصوص وشروط مخصوصه) وعلم الموارث أو الفرائض (هو العلم الموصل إلى معرفة قدر ما يجب لكل ذي حق من التركة) (Shoman, 2017:7)

(1-2) شروط الميراث: للميراث ثلاثة شروط: (Abdel Hamid, 1984:13-15)

الشرط الأول: موت المورث حقيقة أو حكما أو تقديرا. **الشرط الثاني:** أن يكون الوارث حيا في الوقت الذي مات فيه المورث حياة حقيقة أو تقديرية. **الشرط الثالث:** العلم بالجهة المقتضية للإرث على وجه التفصيل.

(2-2) أسباب، وموانع الميراث: (Abdel Hamid, M, 1984:15-38) بالنسبة لأسباب الإرث اتفق علماء الشريعة على ثلاثة أسباب تقتضي كل واحد منها الميراث وهي (الزوجية، والقرباة، وولاء العتاقة) أما موانع الميراث التي اتفق عليها علماء الشريعة على ثلاثة موانع وهي (الرق، والقتل بأن يقتل الوارث موروثه، اختلاف الدين)

(3-2) أحكام الميراث: (Abdel Hamid, 1984:93-94) (Ubaid, 2013:23) من أنواع الوارثين والوارثات

من يرث بالفرض لا غير، ومن يرث بالعصوبة لا غير، ومنهم من يرث في بعضها بالعصوبة أو بالفرض.

أما النوع الأول – هو الذي يرث بالفرض، وليست له حالة يرث فيها بالعصوبة أصلاً، وهم سبعة: اثنان من الرجال، وهما الزوج والأخ لأُم، وخمس من النساء، وهن الزوجة، والأُم، والأخت لأُم، والجدة أُم الأُم وإن علت بشرطها، والجدة أُم الأب وإن علت بشرطها.

أما النوع الثاني – وهو الذي يرث بالعصوبة، وليست له حالة يرث فيها بالفرض أصلاً، فاثنا عشر وارثاً: منهم أحد عشر رجلاً، وهم الابن، وابن الابن وإن نزل، والأخ الشقيق، وابن الأخ الشقيق، والأخ لأب، وابن الأخ لأب، والعم الشقيق، وابن العم الشقيق وإن نزل، والعم لأب، وابن العم لأب وإن نزل، والمولى المعتق، وامرأة واحدة (المولاة المعتقة).

أما النوع الثالث – وهو الذي يرث أحياناً بالفرض ويرث أحياناً بالعصوبة، وتكون له حالة ثالثة يجمع فيها بين الإرث بالفرض والإرث بالعصوبة، فاثنتان من الرجال، وهما الأب، والجدة.

وأما النوع الرابع – وهو الذي يرث أحياناً بالفرض ويرث أحياناً بالعصوبة، وليست له حالة ثالثة يجمع فيها بين الإرث بالفرض والإرث بالعصوبة – فأربع من النساء وهن البنت واحدة كانت أو أكثر، وبنت الابن واحدة كانت أو أكثر، والأخت الشقيقة واحدة كانت أو أكثر، والأخت لأب واحدة كانت أو أكثر.

(4-2) **أهمية دراسة الميراث: للطلاب بصفة عامة:** لدراسة علم الميراث فوائد منها: ندرك ما يحمله التشريع الإلهي من كمال وجلال وذلك لأن الله جل وعلا تولى قسمة الموارث بنفسه ولم يكلها إلى سواه، أنه سبحانه صدر تلك الآيات بقوله (يوصيكم) أي يعهد إليكم ويفرض عليكم (في أولادكم للذكر مثل حظ الأنثيين) (النساء، 11) ومن ثم قال بعض العلماء يؤخذ من هذه الآية أن الله أرحم بخلقه من الوالدة بولدها حيث أوصى الوالدين بأولادهما فهذا التورث وصية من الله لعباده، ثم أضاف الوصية له سبحانه مما يزيد الأمر أهمية وتأكيداً لصدورها منه. **وللناطقين بغير العربية بصفة خاصة:** تكمن أهمية تعلم علم الموارث بالنسبة للناطقين بغير العربية في حاجة الطلاب الناطقين بغير العربية لتعلم هذا العلم ومعرفة ضوابطه وشروطه وقواعده لتطبيق ذلك في مجتمعاتهم ومعرفة مدى ما يحمله التشريع الإلهي من كمال وجلال يدل على عظيم فضله علينا بهذا البيان ولولاه لضللنا.

3- **المحور الثالث: الإنجاز الأكاديمي مفهومه، أبعاده، العوامل المساعدة على الإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب:**

(1-3) **مفهوم الإنجاز الأكاديمي:** يعرفه (Al-Shalabi, 2014:293) بأنه: الرغبة في النجاح والفوز وإتمام الأعمال على وجه مرض في الوقت المحدد، بحيث تعود هذه الأعمال على الفرد بشعور الرضا عن الذات وتزيد من ثقته في نفسه، وتحقيق الأشياء التي يراها الآخرون صعبة، والسيطرة على البيئة والتحكم في الأفكار، والتغلب على العقبات وبلوغ معايير الامتياز. وقيل أنه: حالة من الإثارة والتنبية لدى الطالب تؤدي إلى سلوك يسعى إلى تحقيق هدف أو غاية معينة.

(2-3) **أبعاد الإنجاز الأكاديمي:** أبعاد الإنجاز الأكاديمي في البحث الحالي تتمثل في (المثابرة، الرغبة في النجاح والتفوق، الاستمتاع بتعلم علم الموارث، الطموح).

(3-3) **العوامل المساعدة على الإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب:** إزالة الملل عن نفوس التلاميذ من خلال الابتعاد عن الأنشطة الروتينية اليومية، ربط مواضيع التعلم بواقع الحياة بجوانبها المختلفة، إعطاء الطلاب

الفرصة في المشاركة وإبداء الرأي، خلق روح من المودة بين المعلم والطالب، توفير بيئة تعليمية تعتمد على المثيرات التي تحفز الطلاب.

(4-3) سمات الأفراد ذوي الإنجاز الأكاديمي المرتفع: يذكر (Zhou, & Bao, 2018:33) خصائص الأفراد ذوي المستوى المرتفع من الإنجاز الأكاديمي وهي: المثابرة، والطموح، والحماس، والثقة بالنفس، وتحديد الأهداف بعناية، والاستقلالية، والمسؤولية الشخصية.

إجراءات البحث:

أولاً للإجابة عن التساؤل الأول: تم إعداد اختبار مبدئي لقياس مدى تمكن الطلاب الناطقين بغير العربية (المستوى المتقدم) من قواعد الميراث الخاصة بحالات أصحاب الفروض المعنية بهم الدراسة (الزوج - الزوجة - الأب - الأم - البنت)، وتم تطبيقه على عينة استطلاعية من الطلاب الناطقين بغير العربية بمعهد أزهر أربيل بكوردستان العراق وبلغ عدد الطلاب (30) طالباً، واشتمل الاختبار على مسائل متنوعة بلغ عددها (20) مسألة وتم رصد النتائج التي أثبتت ضعف الطلاب في مستوى تحصيلهم لقواعد الميراث³.

ثانياً للإجابة على التساؤل الثاني من تساؤلات البحث تم الرجوع إلى الأدبيات والبحوث ذات الصلة بموضوع البحث للوقوف على أسس بناء برنامج إلكتروني قائم على الرسوم المتحركة لتنمية التحصيل لقواعد الميراث والإنجاز الأكاديمي ومنها: مراعاة التوازن في توزيع العناصر، مراعاة التناسب بين العناصر وعلاقتها بالخلفية، الحركة من العناصر المهمة والحيوية في نجاح العمل، مراعاة التنوع في العناصر وتكرار بعض الأصوات المصاحبة للكادرات، التكرار في طريقة إعداد المعلومة لاستقرار المعلومة في ذهن المتعلم، استخدام الألوان المتباينة لإظهار الأجزاء المهمة في المحتوى، وضع سيناريو متكامل يتميز بتسلسل الأحداث وكذلك تحديد الهدف والمضمون، تحديد الأسلوب واللغة التي تتناسب مع ثقافة المتعلمين، وضع أساليب للتشويق وجذب الانتباه أثناء عرض المحتوى العلمي، وتم نسخ البرمجية على (CD) وتطبيقها.

ثالثاً للإجابة عن التساؤل الثالث والرابع من تساؤلات البحث والتحقق من فرضيات البحث تم ما يأتي:

أولاً: إعداد أدوات البحث وضبطها:

أ- إعداد اختبار تحصيلي لقواعد الميراث وتم التحقق من:

• صدق الاختبار الظاهري: تم عرض الاختبار على مجموعة من المحكمين ذوي التخصص، وتم تعديل الاختبار في ضوء آرائهم.

• ثبات الاختبار: تم حساب ثبات الاختبار باستخدام: معادلة ألفا لكرونباخ: حيث بلغ معامل الثبات الكلي لاختبار التحصيل في قواعد الميراث (0.823)، بينما بلغ (0.716، 0.737، 0.730) للأبعاد الثلاثة على الترتيب وهي معاملات دالة إحصائية مما يدعو للثقة في صحة النتائج.

3 ملحق (1) نتائج الاختبار التحصيلي لقواعد الميراث للعينة الاستطلاعية.

- **حساب زمن الاختبار:** تم حساب زمن الاختبار عن طريق حساب الوقت الذي استغرقه أول تلميذ انتهى من الإجابة عن أسئلة الاختبار وهو (37) دقيقة، والوقت الذي استغرقه آخر تلميذ انتهى من الإجابة عن أسئلة الاختبار وهو (53) دقيقة وتم حساب المتوسط بين الزمنين وهو (45) دقيقة.
 - **الصورة النهائية للاختبار التحصيلي⁴:** بعد التأكد من صدق وثبات الاختبار، أصبح الاختبار في صورته النهائية مكوناً من (50) سؤالاً من الأسئلة الموضوعية والمقالية، وعدد درجاته (100)، لكل سؤال درجتان، وأصبح صالحاً للتطبيق على مجموعة الدراسة.
 - ب- **إعداد مقياس الإنجاز الأكاديمي تم التحقق من صدق المقياس الظاهري:** تم عرض المقياس في صورته الأولية على المحكمين من ذوي التخصص، وتم التعديل في ضوء آرائهم.
 - ت- **التجريب الاستطلاعي للمقياس:** تم تطبيق المقياس على عينة من معهد أزهر أربيل بكوردستان العراق، وبلغ عددهم (30) طالباً من الناطقين بغير العربية المستوى المتقدم؛ وذلك بهدف حساب صدق وثبات وزمن المقياس.
 - **صدق الاتساق الداخلي للمقياس:** تم حساب صدق الاتساق الداخلي للمقياس عن طريق حساب معامل ارتباط درجة كل عبارة بالمجموع الكلي لعبارات كل بعد، ودرجة كل بعد بالمجموع الكلي للمقياس وتبين أن جميع قيم معاملات الارتباط دالة إحصائياً عند مستوى دلالة (0.01) وبالتالي فهي مقبولة.
 - **حساب ثبات المقياس:** تم حساب ثبات المقياس باستخدام: معادلة ألفا لكرونباخ: وبلغ معامل الثبات الكلي لمقياس الإنجاز الأكاديمي (0.918)، بينما بلغ (0.721، 0.702، 0.843، 0.781) للأبعاد الأربعة على الترتيب وهي معاملات دالة إحصائياً مما يدعو للثقة في صحة النتائج.
 - **الصورة النهائية للمقياس⁵:** بعد التأكد من صدق وثبات المقياس، أصبح المقياس في صورته النهائية مكوناً من (40) عبارة من العبارات الإيجابية والسلبية وتدرج خماسياً (دائماً، غالباً، أحياناً، نادراً، أبداً)، وأصبح صالحاً للتطبيق على المشاركين في الدراسة.
- نتائج البحث ومناقشتها:**
- 1- **للتحقق من صحة اختبار الفرض الأول:** فقد تم استخدام اختبار (ت) (t-test) للمجموعات المرتبطة كما الجدول التالي: جدول (1) نتائج اختبار النسبة التائية بين متوسطي درجات طلاب المجموعة التجريبية في التطبيقين القبلي والبعدي للتحصيل الدراسي في قواعد الميراث

البعد	المقياس	العدد	المتوسط	الانحراف المعياري	متوسط الفرق بين القياسين	الخطأ المعياري للفرق	قيمة "ت"	مستوى الدلالة
-------	---------	-------	---------	-------------------	--------------------------	----------------------	----------	---------------

4 ملحق (2) الاختبار التحصيلي في صورته النهائية

5 ملحق (3) الصورة النهائية لمقياس الدافعية

0.01	13.74	1.06	14.56	4.41	56.33	30	القبلي	التذكر
				5.53	70.90	30	البعدي	
0.01	14.20	0.901	12.80	4.21	44.40	30	القبلي	الفهم
				5.17	57.20	30	البعدي	
0.01	12.89	0.840	10.83	4.24	42.90	30	القبلي	التطبيق
				4.96	53.73	30	البعدي	
0.01	15.47	2.46	38.21	11.25	143.64	30	القبلي	الدرجة الكلية للاختبار التحصيلي
				14.78	181.84	30	البعدي	

القيمة الجدولية عند مستوى الدلالة (0.01) وبدرجة حرية 29 = 2.46

يتضح من الجدول السابق: أن قيمة (ت) دالة إحصائياً عند مستوى (0.01) و أن متوسط درجات المجموعة التجريبية في القياس البعدي بلغ (181.84) في الدرجة الكلية، بينما بلغ متوسط الدرجات في القياس القبلي (143.64) في الدرجة الكلية، وأن قيمة النسبة التائية المحسوبة (15.47) للدرجة الكلية، وهي أكبر من الجدولية عند مستوى (0.01) حيث تبلغ (2.46)، مما يشير إلى وجود فروق دالة إحصائياً في جميع الأبعاد، وهذا يعد مؤشراً على تفوق المجموعة التجريبية في القياس البعدي للتحصيل الدراسي في قواعد الميراث. وتتفق النتيجة التي توصلت إليها الدراسة الحالية مع نتيجة كل من دراسة (Al-Shaibani, F, Balawi, 2012) ودراسة (Obaidi, W, Al-Saifi, 2018) ودراسة (Al-Maghrawi, 2017) والتي أظهرت وجود فروق ذات دلالة إحصائية عند مستوى (0.05) لأداء الطلاب في التحصيل الدراسي تعزي إلى استخدام برنامج الرسوم المتحركة. وتعزى هذه النتيجة للمتغير المستقل البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة وذلك لأن استخدام أفلام الرسوم المتحركة في العملية التعليمية تزيد من رفع كفاءة العملية التعليمية؛ حيث تمثل عامل جذب وتشويق للطلاب لاسيما الناطقين بغير العربية حيث تقدم لهم المادة العلمية بلغة عربية فصيحة يسهل استيعابها ومن ثم تحصيل المحتوى المقدم لهم كما أنها تيسر لهم طريقة النطق وتقويم اللسان فضلاً عن أنها تساهم في تعليم أعداد كبيرة من المتعلمين بطريقة مشوقة فمن خلال الرسوم المتحركة يمكن للمعلم أن يوصل المعلومات للطلاب عن طريق الأشكال والألوان والحركة والإضاءة وهذا من شأنه يخاطب أغلب حواس الطالب ويجعل التعلم ممتعاً بالنسبة له، وهذا من شأنه يرفع مستوى التحصيل لدى الطالب، ويعزز من مستوى دافعيته للتفوق والنجاح والحصول على أعلى الدرجات في المستويات المعرفية المعنية بها الدراسة. وثمة ميزة أخرى يمتاز بها البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة وهي أن عرض قاعدة الميراث في شكل مرئي ومسموع ومدعم بالآيات والمسائل يكون محبباً لنفس الطالب وأدعي لاستيعابه

حيث التمكن من إعادة تكراره وسماعه مرات عديدة وهذا مناسب للناطقين بغير العربية ويزيد من مستوى تحصيلهم.

2- وللتحقق من صحة اختبار الفرض الثاني: فقد تم استخدام اختبار (ت) (t-test) للمجموعات المرتبطة عن طريق حزمة البرامج الإحصائية للعلوم الاجتماعية والمعروفة ببرنامج (Spss V.19)، والتي يحددها الجدول التالي: جدول (2) نتائج اختبار النسبة التائية بين متوسطي درجات طلاب المجموعة التجريبية في التطبيقين القبلي والبعدى لمقياس الإنجاز الأكاديمي

العدد	القياس	المتوسط	الانحراف المعياري	متوسط الفرق بين القياسين	الخطأ المعياري للفرق	قيمة "ت"	مستوى الدلالة
30	القبلي	27.70	7.77	17.36	1.27	13.67	0.01
	البعدى	45.06	5.52				
30	القبلي	29.70	7.52	19.43	1.27	15.29	0.01
	البعدى	49.13	3.89				
30	القبلي	26.63	7.57	19.90	1.35	14.74	0.01
	البعدى	46.53	2.95				
30	القبلي	36.33	5.19	19.03	1.19	15.99	0.01
	البعدى	55.37	4.28				
30	القبلي	120.36	22.41	75.73	3.51	21.57	0.01
	البعدى	196.11	12.26				

القيمة الجدولية عند مستوى الدلالة (0.01) وبدرجة حرية 29 = 2.46

يتضح من الجدول السابق: أن قيمة (ت) دالة إحصائياً عند مستوى (0.01) و أن متوسط درجات المجموعة التجريبية في القياس البعدى بلغ (196.11) في الدرجة الكلية، بينما بلغ متوسط الدرجات في القياس القبلي (120.36) في الدرجة الكلية، وأن قيمة النسبة التائية المحسوبة (21.57) للدرجة الكلية ، وهي أكبر من الجدولية عند مستوى (0.01) حيث تبلغ (2.46) ، مما يشير إلى وجود فروق دالة إحصائياً في جميع الأبعاد ، وهذا يعد مؤشراً على تفوق المجموعة التجريبية في القياس البعدى لمقياس الإنجاز الأكاديمي. وتتفق النتيجة التي توصلت إليها الدراسة الحالية مع نتيجة كل من دراسة (Zhou, Bao, 2018) ودراسة (Sarangi, 2015) والتي أظهرت وجود فروق دالة إحصائياً عند مستوى (0.05) بين المتوسطات الحسابية لدرجات مجموعتي الدراسة على

مقياس الإنجاز لصالح المجموعة التجريبية تعزى للتعلم القائم على الرسوم المتحركة. وتعزى هذه النتيجة إلى المتغير **المستقل** حيث إن البرنامج يتيح الفرصة للطلاب للتعلم الذاتي والتقدم في تعلمه تبعاً لقدراته وسرعته الشخصية، كما أن البرنامج يشجع الطالب على الاهتمام بالتكنولوجيا التي أصبحت سمة العصر ويستطيع من خلالها التغلب على المشكلات الناتجة عن تكديس المعلومات والمواد فضلاً عن أنها تنمي لديه الخيال وتغذي قدراته وتعرفه بأساليب مبتكرة على التفكير، وكما أن البرنامج يزيد من دافعية الطلاب الناطقين بغير العربية على التعلم حيث يلبي احتياجاته النفسية وحب الاستطلاع لديه ويعرض بلغة عربية فصيحة تساعد على التقدم في تعلمه وتولد لديه الدافعية للتعلم حسب طاقاته وإمكاناته التي يمتلكها ويعزز لديه التقدير الذاتي لمنجزاته التي عملها مما يدفعه إلى محاولة الإتيان بصورة مستمرة، كما أن التعاون والمشاركة بين الطلاب والمثابرة في إنجاز المهام الموكلة إليه في البرنامج من شأنه يقوي مستوى الطموح لدى الطالب والحرص على إثبات كفاءته بين زملائه، وثمة ميزة أخرى للبرنامج القائم على الرسوم المتحركة وهي أن احتواء البرنامج على مسائل وقواعد للميراث وحلها يزيد من مستوى الرغبة في النجاح والتفوق ويعمل على تحفيز دافعية الطلاب للإنجاز الأكاديمي.

3- وللتحقق من صحة اختبار الفرض الثالث: تم حساب متوسط الدرجات القبلي والبعدي،

ومربع إيتا (η^2) لقيمة "ت" وحجم التأثير (d) لـ Cohen للبرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل الدراسي في قواعد الميراث للناطقين بغير العربية قبل تعرضهم للبرنامج المقترح وبعده، وذلك بهدف معرفة مدى فاعلية البرنامج المقترح. جدول (3) حجم الأثر لفاعلية البرنامج لمجموعة الدراسة في التحصيل الدراسي لقواعد الميراث

البعـد	التطبيق	العدد	المتوسط الحسابي	الانحراف المعياري	قيمة (ت) المحسوبة	حجم الأثر مربع إيتا (η^2)	حجم الأثر (d) Cohen
التذكر	القبلي	30	56.33	4.41	13.74	0.86	3.54
	البعدي	30	70.90	5.53			
الفهم	القبلي	30	44.40	4.21	14.20	0.87	3.66
	البعدي	30	57.20	5.17			
التطبيق	القبلي	30	42.90	4.24	12.89	0.85	3.32
	البعدي	30	53.73	4.96			
الدرجة الكلية للتحصيل	القبلي	30	143.64	11.25	15.47	0.90	4.00
	البعدي	30	181.84	14.78			

يتضح من الجدول قيمة مربع إيتا للدرجة الكلية بلغت (0.90)، وقد تراوحت قيمة مربع إيتا على الأبعاد الفرعية (0.85، 0.87)، وهذه القيم تدل على أن نسبة كبيرة من الفروق تعزى إلى التدريس بالبرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل الدراسي في قواعد الميراث للطلاب الناطقين بغير العربية حيث أشار (مراد، 2000: 246) إلى أن كوهن اقترح أنه إذا كانت قيمة "ت" المحسوبة = (0.2) فإن حجم التأثير يكون ضعيفاً، بينما إذا كانت القيمة المحسوبة = (0.5) فإن حجم التأثير يكون متوسطاً، في حين إذا كانت القيمة المحسوبة = (0.8) وتتفق هذه النتيجة مع نتيجة دراسة كل من (Abu Al-Hassan, Arafat, 2001) والتي أظهرت أن للتعلم القائم على الرسوم المتحركة له تأثير إيجابي على التحصيل الدراسي، ودراسة (AL Sayed, 2019) والتي أثبتت دور الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل والتوعية والإرشاد لدى الطلاب، ودراسة (Mahmoud, 2005) والتي توصلت إلى فاعلية الرسوم المتحركة في التعليم عن بعد وزيادة التحصيل والاحتفاظ بالمعرفة طويلة الأمد بصورة أفضل من طرائق التدريس التقليدية. ويمكن تفسير هذه النتيجة بأن البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة يساعد على التحصيل والاحتفاظ بالمعلومة لفترة طويلة فهم يتعلمون قواعد الميراث بأسلوب ممتع يختلف تماماً عن الطرق التقليدية في عرض المادة العلمية كما يستفاد منه في تقديم التغذية الراجعة والوقوف على جوانب القصور في تحصيل المادة ولهذا كان له تأثير أقوى في نفس الطلاب ولا سيما الناطقين بغير العربية.

4- وللتحقق من صحة اختبار الفرض الرابع: تم حساب متوسط الدرجات القبلي والبعدي، ومربع إيتا (2) لقيمة "ت" وحجم التأثير (d) لـ Cohen للبرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية الإنجاز في قواعد الميراث لدي الناطقين بغير العربية قبل تعرضهم للبرنامج وبعده وذلك بهدف معرفة مدى فاعلية البرنامج الإلكتروني في زيادة الإنجاز الأكاديمي لدي الطلاب. جدول (4) حجم الأثر لحساب فاعلية البرنامج لمجموعة الدراسة في الإنجاز الأكاديمي

البعد	التطبيق	العدد	المتوسط الحسابي	الانحراف المعياري	قيمة (ت) المحسوبة	حجم الاثر مربع إيتا (η^2)	حجم الاثر (d) Cohen
الرغبة	القبلي	30	27.70	7.77	13.67	0.86	3.52
	البعدي	30	45.06	5.52			
المثابرة	القبلي	30	29.70	7.52	15.29	0.89	3.94
	البعدي	30	49.13	3.89			
الطموح	القبلي	30	26.63	7.57	14.74	0.88	3.81
	البعدي	30	46.53	2.95			

4.12	0.89	15.99	5.19	36.33	30	القبلي	الاستمتاع
			4.28	55.37	30	البعدي	
5.56	0.94	21.57	22.41	120.36	30	القبلي	الدرجة
			12.26	196.11	30	البعدي	الكلية للمقياس

يتضح من الجدول قيمة مربع إيتا (η^2) للدرجة الكلية بلغت (0.94)، وقد تراوحت قيمة مربع إيتا على الأبعاد الفرعية (0.86، 0.89)، وهذه القيم تدل على أن نسبة كبيرة من الفروق تعزى إلى التدريس بالبرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة في تنمية الإنجاز الأكاديمي لدى الطلاب الناطقين بغير العربية. وتتفق هذه النتيجة مع نتيجة كل من دراسة (Ahmed, S, 2015) ودراسة (Al-Deeb, R, 2022) والتي أظهرتا فاعلية الرسوم المتحركة في زيادة الإنجاز والنمو الأخلاقي لدى الطلاب وأن الذين تلقوا تعليمهم من خلال البرامج القائمة على الرسوم المتحركة كانوا أكثر فاعلية وأعلى ممن تلقوا تعليمهم بالطريقة التقليدية. ويمكن تفسير هذه النتيجة بأن البرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة يعزز لدى المتعلم مبدأ الاستمتاع والرغبة في التعلم حيث يجعل بيئة المتعلم ممتعة وينقله من الطرق التقليدية الجافة التي تنظر لعقل المتعلم على أنه وعاء ينبغي ملؤه بالمعلومات إلى عقل واعي مستنير وكأنه مصباحا ينبغي إشعاله وهذا من شأنه يزيد من دافعية الطالب لا سيما الناطق بغير العربية وثمة ميزة أخرى للبرنامج الإلكتروني القائم على الرسوم المتحركة وهي أنه يسمح بمعرفة مستوى التقدم الذي يحرزه الطالب في الإجابة على مسائل الميراث وهذا من شأنه يرفع معنويات الطالب ويحثه على التفوق وزيادة مستوى الطموح.

توصيات البحث ومقترحاته: (أ) التوصيات: - الاهتمام بتوظيف الرسوم المتحركة في العملية التعليمية بما يعود بالنفع على الطلاب بصفة عامة والناطقين بغير العربية بصفة خاصة - دمج وتوظيف تكنولوجيا التعليم في تدريس العلوم الشرعية والعربية - استخدام برامج إلكترونية قائمة على استخدام تقنيات الذكاء الاصطناعي في تدريس العلوم الشرعية وبخاصة علم الموارث - تطوير أساليب التعليم والاطلاع المستمر على أحدث الاتجاهات العلمية في مجال التعليم وطرق التدريس. (ب) المقترحات: - استخدام برنامج قائم على الرسوم المتحركة في تصويب التصورات الخاطئة للمفاهيم الدينية - أثر برنامج قائم على الرسوم المتحركة في تنمية التحصيل للمفاهيم الفقهية لدى الطلاب الناطقين بغير العربية - أثر استراتيجية قائمة على الدمج بين الرسوم المتحركة والأنفوجرافك في تنمية التحصيل لقواعد علم الموارث وبقاء أثر التعلم لدى الناطقين بغير العربية.

References

Abdel Hamid, M. (1947). *Ahkam al-Mawarith fi al-Shari'ah al-Islamiyah 'ala Madhahib al-A'imma al-Arba'ah* [The rulings of inheritance in Islamic law according to the

doctrines of the four imams]. Dar Ihya Al-Kutub Al-Arabiya Issa Al-Babi Al-Halabi.

Retrieved from <http://noor-book.com/p5zfqcq>

Abu Al-Hassan, M. Arafat, S. (2001). Animation on television and its relationship to the cognitive aspects of the child. Childhood and development magazine, 1(3), 211-220. Mandumah Database. <https://search.mandumah.com/Record/27121>

Al-Deeb, R. M., Ahmed, A. S. M., & El-Barbary, N. A. (2022). Animation and its role in the moral development of a kindergarten child: An analytical study of some Playmobil films dubbed on YouTube. The Arab Journal for Media and Child Culture, 5(21), 39–70. <https://doi.org/10.21608/jacc.2022.249153>

Hamouda, A. (2019). Effectiveness of the use of animation in environmental awareness and guidance. Journal of Architecture, Art & Humanistic Sciences, 4(16), 64–86. <https://doi.org/10.21608/mjaf.2019.10893.1040>

Al-Maghrawi, O. (2017). Animation and its effects on the acquisition and development of speech skills for non-Arabic speakers. At-talimia, 4(12), 43-58. Mandumah Database. <http://search.mandumah.com/Record/1114687>

Mahmood, S. T. (2017). Animation from a Sharia Perspective. Journal of the College of Education for Women, 28(1), 71-91. <https://jcoeduw.uobaghdad.edu.iq/index.php/journal/article/view/114>

Mahmoud, S. A. A. (2005). *Dur al-rusum al-mutaharrikah fi al-ta'lim 'an bu'd* [The Role of Animated Graphics in Distance Education]. *Majallat 'Ulum wa Funun - Dirasat wa Buhuth*, 17(3), 15–29. Mandumah Database. Retrieved from <http://search.mandumah.com/Record/69471>

Murad, S. A. (2011). *Al-Asalib al-Ihsa'iyah fi al-Ulum al-Nafsiyyah wa al-Tarbawiyyah wa al-Ijtima'iyah* [Statistical methods in psychological, educational, and social sciences] (2nd ed.). Anglo-Egyptian Library. Retrieved from https://archive.org/details/20200604_20200604_2358

- Obaydi, W. S. M., & Al-Sayfi, A. H. A. (2018). *Athar istikhdam barnamaj ta'limi qa'im 'ala anshitah al-ta'allum dhat al-rusum al-mutaharrikah fi al-tahsil wa al-ittijahat nahwa al-'ulum lada talabah al-saff al-khamis al-asasi fi muhafazat Janin* [The effect of using an educational program based on animated learning activities]. (Unpublished master's thesis). An-Najah National University, Nablus.
<http://search.mandumah.com/Record/1248068>
- Salem, A. R. (2015). A proposed model and standards for the production of 3D animation movies in education and its impact on achievement, learning efficiency, and skill performance. *Majallat Dirasat fi Al-Manahij wa Turuq Al-Tadris*, 210(210), 1–33.
<https://doi.org/10.21608/mjat.2015.103571>
- Sarangi, C. (2015). Achievement motivation of the high school students: A case study among different communities of Goalpara district of Assam. *Journal of Education and Practice*, 6(19), 140-144.
<https://www.iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/26751>
- Al-Shaybani, F. B. F. A., & Al-Bal'awi, B. B. N. I. (2012). *Fa'aliyat istikhdam al-rusum al-mutaharrikah al-ta'limiyyah fi tadris al-fiqh fi al-tahsili wa baqa' athar al-ta'allum lada tilmidhat al-marhalah al-ibtida'iyyah* [The Effectiveness of Using Educational Animated Graphics in Teaching Fiqh on Achievement and Retention of Learning among Primary School Students] (master's Thesis) Taif University. Mandumah Database. Retrieved from <https://search.mandumah.com/Record/620722>
- Al-Shibli, A. B. K. B. S. (2014). Taqin miqyas dafi'at al-injaz lil-murahiqln. *Al-Mağallah Al-'arabiyyat Lil 'ulūm Al-Iğtimā'iyat*, 6(3), 291–321. Mandumah Database.
<https://search.mandumah.com/Record/624892>
- Shoman, A. (2016). *Al-Mughith fi al-Mawarith* [The Helper in Inheritance]. Kishida Publishing and Distribution.

ประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาต้นฉบับ
วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 2
(กรกฎาคม – ธันวาคม 2567)

ด้วยวารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567) ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านจากหลายสถาบัน และหลายหน่วยงาน ในการพิจารณาตรวจสอบอ่านต้นฉบับบทความประเภทต่าง ๆ ด้วยความอุตสาหะ ซึ่งเป็นการควบคุมคุณภาพวารสารฯ และรับประกันว่าบทความที่ลงตีพิมพ์เป็นผลงานที่ดีและได้รับความเชื่อถือทำให้วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินการไปด้วยความสมบูรณ์ยิ่ง

คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงขอขอบพระคุณและประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ศาสตราจารย์ ดร.ชะการียา หะมะ

รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอาฟีฟี อัซซอลิฮีย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ ต่วนศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรินดา ปุติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุรีน ดือเร๊ะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุพธนา เกื้อกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุชดี ตาเห

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮากัม เอ็งปียา

ดร.รุติยะห์ หะ

ดร.อรวีทย์ บุญชม

ดร.ฮาฟิซ สาและ

มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมมัดสกรี มัณญู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุฮานา สาแมง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสมาอีล ราโอบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ

ดร.มุชกิด หีมพินิจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นัชชีมา บาเกาะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอแม สุลหลง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ มีสันฐาน

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.อับดุลฮาгим มะดีเยาะ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ ศานติศาสน์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.อิมรอน โส๊ะสัน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ดร.ทศพร มะหะหมัด

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หล้าปริง

โรงเรียนกัลยาณชนรังสรรค์มูลนิธิ มัสยิดบ้านเหนือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฆอซาลี เป็ญหมัด

University Sains Islam Malaysia

Professor Dr. Mohammad Nasran Mohamad

ประกาศ ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2567

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุหัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

ISSN 2697-3979 (Online)

JOURNAL OF ISLAMIC STUDIES
PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY

PSU
FACULTY OF
ISLAMIC
SCIENCES